

Centrum vedecko-technických informácií SR, Bratislava

PhDr. Marianna Pétiová, PhD.

**Názory a skúsenosti
žiakov základných a stredných škôl
so šikanovaním a kyberšikanovaním**

Bratislava 2021

**Výskum bol realizovaný s finančným príspevkom z Ministerstva školstva, vedy,
výskumu a športu SR**

ÚVOD

Šikanovanie patrí v súčasnosti k problémom, ktoré sú často analyzované a diskutuje sa o nich v odborných kruhoch, aj medzi laikmi. Denne sa s ním stretávajú učitelia v základných a stredných školách, vyskytuje sa v rodinách, na pracovisku a všade, kde je obeť nútená žiť spoločne s agresorom a musí čeliť jeho psychickým a fyzickým útokom. Pedagógovia si uvedomujú, že i napriek tomu, že škola vychováva deti a mládež v duchu demokratických princípov, je nutné, aby sa týmto problémom dôkladne zaoberali. V spoločnosti platia legislatívne normy, ktoré šikanovanie odsudzujú, učia obeť riešiť tieto závažné problémy a upozorňujú agresora na dôsledky jeho správania. Mnohí odborníci zastávajú názor, že na rozvoji šikanovania a agresívneho správania má veľký podiel súčasná spoločenská klíma, zmeny uznávaných hodnôt, rozpad rodinných a skupinových väzieb a rastúci egoizmus upriamujúci sa na jednotlivca.

Výskumná úloha *Názory a skúsenosti žiakov základných a stredných škôl so šikanovaním a kyberšikanovaním* nadväzuje na výskumy, ktoré zamestnanci oddelenia prevencie a výskumov mládeže CVTI SR riešili v rokoch 2005 a 2014 s cieľom zistiť, aká je súčasná situácia a aké zmeny nastali v oblasti šikanovania a elektronického šikanovania za dané obdobie.

Výskumná úloha *Názory a skúsenosti žiakov základných a stredných škôl so šikanovaním a kyberšikanovaním* sa na CVTI SR riešila v roku 2021 a vychádzala zo smernice č. 36/2018 k prevencii a riešeniu šikanovania detí a žiakov v školách a školských zariadeniach a z Národnej koncepcie ochrany detí v digitálnom priestore. Cieľom úlohy bolo zistenie názorov, postojov, informovanosti a osobných skúseností žiakov základných a stredných škôl s prejavmi šikanovania a kyberšikanovania. Pozornosť je venovaná aj otázkam prevencie a možnostiam eliminácie týchto negatívnych javov najmä v školskom prostredí. Okrem toho je vo výskume zisťované rodinné prostredie žiakov základných a stredných škôl s dôrazom na kvalitu ich vzťahov k rodičom, súrodencom, spolužiakom, kamarátom aj k učiteľom. Úloha nadviazala na riešenie danej problematiky v rokoch 2005 a 2014 a zistené údaje sú navzájom porovnávané.

Výskum sa realizoval metódou dotazníkového zisťovania u žiakov základných a stredných škôl v rámci celého Slovenska. Výberový súbor tvorili žiaci 7., 8. a 9. ročníkov základných škôl a žiaci 1., 2. a 3. ročníkov všetkých typov stredných škôl zo všetkých krajov Slovenskej republiky.

Charakteristika výskumného súboru

Súbor respondentov tvorilo spolu 2 194 osôb. Dotazníky vyplnili častejšie dievčatá (1 121) než chlapci (1 073). Najviac opýtaných malo 15 (448) a 16 rokov (442). V nižšom počte vyplnili dotazníky aj žiaci vo veku 13 (349), 17 (316), 14 (280), 12 (257) a 18 rokov (102). V súbore žiakov základných škôl vyplnilo dotazníky 986 respondentov, v podsúbore žiakov stredných škôl sa do výskumu zapojilo 1 208 osôb. V tejto skupine respondentov prevažovali žiaci stredných odborných škôl (946) než gymnazisti (262). Najvyšší počet respondentov žil v Prešovskom (345), Nitrianskom

(343), Trnavskom (297), Košickom (267) a v Trenčianskom kraji (264). Vo výskumnom súbore mali najnižšie zastúpenie opýtaní s trvalým bydliskom v Bratislavskom (239), Žilinskom (238) a v Banskobystrickom kraji (201).

1. Rodina a rodinné prostredie

Charakteristika rodinného prostredia

Rodina je považovaná za základnú jednotku každej spoločnosti. Pre dieťa je rodina prvotným a rozhodujúcim prostredím, s ktorým sa v živote stretáva. Prostredníctvom rodičov preberá rôzne morálne hodnoty a normy, učí sa rozpoznávať, čo je dobré a čo zlé, čím sa formuje jeho mravný profil.¹ Rodinné prostredie je považované za jeden z kľúčových faktorov pri ovplyvňovaní vývinu osobnosti dieťaťa. Dá sa predpokladať, že najlepšie podmienky pre osobnostný vývin dieťaťa bývajú vytvorené vo funkčných úplných rodinách, kde má možnosť identifikovať sa s rolou otca aj matky.

Výsledky výskumu ukázali, že v úplnej rodine, s obidvomi vlastnými rodičmi vyrastalo až 70,9 % opýtaných a približne necelá pätina respondentov (17,5 %) žila iba s otcom alebo s matkou. V doplnenej rodine vyrastalo 11,0 % žiakov základných a stredných škôl a 15 (0,6 %) opýtaných vychovávali pestúni, starí rodičia, starší súrodenci alebo vychovávatelia v detskom domove. Zo zistených údajov vyplynulo, že výrazná väčšina respondentov žila v úplnej rodine a vychovávali ich obaja vlastní rodičia.

Dievčatá žili častejšie v úplných (dievčatá: 71,2 %, chlapci: 70,5 %) a v neúplných rodinách (dievčatá: 19,0 %, chlapci: 13,2 %). Chlapci (13,2 %, dievčatá: 8,9 %) mali vo vyššej miere nevlastného otca alebo matku. Asi necelé percento dievčat (0,9 %) a chlapcov (0,4 %) vyrastalo u starých rodičov, starších súrodencov, pestúnov, prípadne žili v detskom domove. V úplných rodinách žili najmä respondenti vo veku 12, 13 a 16 rokov. Nevlastný otec alebo matka vychovávali najčastejšie 15-ročných žiakov. V neúplnej rodine vyrastala až necelá tretina najstarších opýtaných. Títo respondenti zároveň najčastejšie žili aj u náhradných rodičov, príbuzných alebo v detskom domove. Prezentované zistenia ukázali, že lepšie podmienky pre svoj psychický a fyzický vývoj mali opýtaní vo veku 12 a 13 rokov. V skupine najstarších respondentov bol zistený najvyšší počet osôb z neúplných a z náhradných rodín a zároveň v tejto skupine žilo najmenej respondentov z úplných rodín.

Tabuľka 1

Rodina	12 rokov	13 rokov	14 rokov	15 rokov	16 rokov	17 rokov	18 rokov
úplná	78,6	73,4	71,1	66,3	73,3	68,7	58,4
doplnená	10,1	10,3	10,7	13,5	10,7	9,5	10,9
neúplná	11,1	15,1	17,9	20,0	15,0	21,5	26,7
iné	0,2	1,2	0,3	0,2	1,0	0,3	4,0

Gymnazisti (74,6 %, SOŠ: 66,4 %) žili častejšie v úplných rodinách. Žiaci stredných odborných škôl pochádzali vo vyššom počte z neúplných (SOŠ: 11,8 %, G: 8,1 %) a z doplnených rodín (SOŠ: 20,9 %, G: 16,5 %). U náhradných rodičov alebo v detskom domove vyrastal približne rovnaký počet opýtaných z obidvoch typov stredných škôl (G

¹ Procházka, M.: Sociální pedagogika. Praha : Grada Publishing, a. s., 2012. ISBN 978-80-247-3470-5, s. 102.

a SOŠ: zhodne po 0,8 %). Z prezentovaných zistení vyplynulo, že gymnazistov častejšie vychovávali obaja vlastní rodičia, zatiaľ čo žiaci stredných odborných škôl mali vo vyššom počte nevlastného otca alebo matku, prípadne ich vychovával iba jeden z rodičov.

S obidvomi vlastnými rodičmi žili najčastejšie opýtaní s trvalým bydliskom v najmenších obciach. Žiaci základných a stredných škôl pochádzajúci z miest s počtom od 50 001 do 100 000 obyvateľov vyrastali častejšie v doplnených a v neúplných rodinách. V najmenších obciach bol zistený najvyšší počet opýtaných, ktorí žili v náhradných rodinách, u príbuzných alebo v detskom domove. Z týchto zistení vyplynulo, že vlastní rodičia vychovávali najčastejšie žiakov s trvalým bydliskom v najmenších obciach. V skupine opýtaných žijúcich v mestách s počtom od 50 001 do 100 000 obyvateľov bol zaznamenaný najvyšší počet respondentov z neúplných a doplnených rodín a najnižší počet opýtaných z úplných rodín.

Tabuľka 2

Rodina	Menej než 2 000	Od 2 001 do 10 000	Od 10 001 do 50 000	Od 50 001 do 100 000	Viac než 100 000
úplná	78,4	72,2	67,4	64,0	70,1
doplnená	8,0	12,2	11,2	14,4	8,5
neúplná	12,4	14,4	21,1	21,3	21,0
iné	1,3	1,2	0,3	0,3	0,5

V úplných rodinách žilo viac než 80,0 % žiakov zo Žilinského kraja, pričom v Košickom kraji poznalo prostredie úplnej rodiny iba 61,8 % respondentov. Najvyšší počet opýtaných, ktorí mali nevlastného otca alebo matku, pochádzal z Trenčianskeho a z Nitrianskeho kraja. Žiaci s trvalým bydliskom v Košickom kraji bývali častejšie než ostatní iba s jedným rodičom, prípadne vyrastali v náhradnej rodine alebo v detskom domove. Prezentované zistenia potvrdili, že najhoršia situácia bola zistená v Košickom kraji, pretože tu žil najnižší počet opýtaných v úplných rodinách a najvyšší počet respondentov pochádzal z neúplných a z náhradných rodín. V Žilinskom kraji malo trvalé bydlisko najviac žiakov vyrastajúcich v úplných rodinách a najnižší počet respondentov, ktorí mali nevlastného otca alebo matku, prípadne žili iba s jedným rodičom.

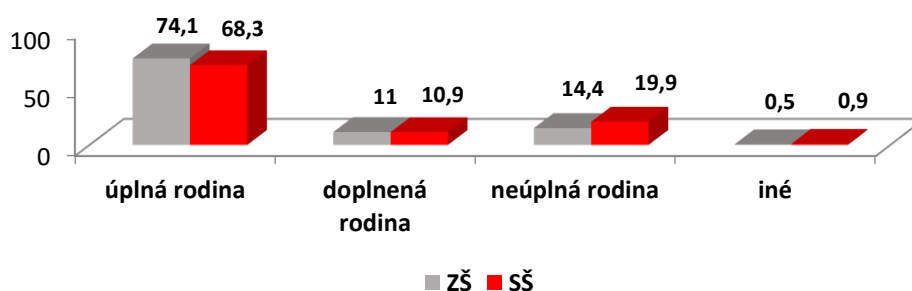
Tabuľka 3

Rodina	BA	TT	TN	NR	ZA	BB	PO	KE
úplná	71,1	70,4	64,4	72,6	81,9	73,5	72,5	61,8
doplnená	10,9	12,1	13,3	13,1	6,7	11,0	9,3	10,9
neúplná	17,2	17,2	21,6	13,7	10,9	15,0	18,0	25,5
iné	0,8	0,3	0,8	0,6	0,4	0,5	0,3	1,8

Porovnanie údajov za základné a stredné školy

Prezentované zistenia ukázali, že žiaci základných škôl žili častejšie v úplných rodinách. Stredoškólači pochádzali vo vyššom počte z neúplných rodín. Približne rovnaký počet opýtaných z obidvoch typov škôl mal nevlastného otca alebo matku, prípadne vyrastal v náhradných rodinách alebo v detských domovoch.

Graf 1 Rodinné prostredie respondentov vo vzťahu k typu školy

Porovnanie údajov za roky 2005, 2014 a 2020

Komparácia dát ukázala, že od roku 2005 výrazne klesol počet opýtaných, ktorí žili v úplnej rodine. Zvýšil sa počet respondentov, ktorí vyrastali v doplnených alebo v neúplných rodinách. Výraznejšie sa znížil aj počet žiakov základných a stredných škôl, ktorí žili v náhradných rodinách, u príbuzných alebo v detskom domove. Prezentované zistenia ukázali, že v roku 2005 bola situácia výrazne lepšia, pretože omnoho vyšší počet detí vychovávali vlastní rodičia. V roku 2020 sa zvýšil počet opýtaných, ktorí mali nevlastného otca alebo matku, prípadne im jeden z rodičov v rodine chýbal.

Tabuľka 4

Rodinné prostredie	2005	2014	2020
rodina úplná	81,4	71,0	70,9
rodina doplnená, jeden rodič nevlastný	4,0	9,3	11,0
rodina neúplná, len s jedným rodičom	11,9	19,1	17,5
iné	2,7	0,6	0,6

Vzťahy v rodine

Emocionálna funkcia rodiny je veľmi dôležitá, pretože rodina je prostredím, ktoré vytvára pre dieťa potrebné citové zázemie, dáva mu pocit lásky, bezpečia a životnú istotu. Žiadne iné prostredie nemá v tomto smere taký silný potenciál a zároveň nikde nedochádza k takým chybám ako v tejto oblasti. Kladné vzťahy medzi všetkými členmi rodiny sú dôležitým predpokladom pre rozvoj emocionality človeka. Psychológovia upozorňujú najmä na kľúčovú rolu vytvorenia dobrého vzťahu v ranom detstve medzi matkou a dieťaťom, pretože jej neuspokojenie vyvoláva neskôr citovú a sociálnu depriváciu. Príznakom je neschopnosť dieťaťa vnímať lásku k sebe a vedieť ju preukazovať iným osobám. Dlhodobé zlyhávajúce rodiny v citovom uspokojení svojich členov vedie k výraznému nárastu jedincov, ktorí majú po celý život emocionálne problémy.²

K analýze rodinného prostredia patrilo zistenie kvality medziľudských vzťahov, pričom žiaci hodnotili vzťahy s rodičmi len na základe svojich subjektívnych pocitov. Až polovica opýtaných (50,9 %) považovala vzťahy s otcom a s matkou za dobré, aj keď sa občas u nich vyskytli určité nedorozumenia a 43,1 % respondentov označilo vzťahy v rodine ako veľmi dobré. Len 4,8 % žiakov si s rodičmi nerozumelo a necelé percento (0,9 %) respondentov hodnotilo rodinné vzťahy veľmi negatívne. Iba 9 opýtaných

² Procházka, M.: Sociální pedagogika. Praha : Grada Publishing, a .s., 2012. ISBN 978-80-247-3470-5, s. 110.

si s jedným rodičom rozumelo veľmi dobre, avšak nepodarilo sa im vytvoriť si dobrý vzťah k druhému rodičovi, prípadne sa s ním vôbec nestretávali. Z uvedeného vyplynulo, že až 94,0 % respondentov hodnotilo vzťahy s otcom a matkou kladne, pričom 5,7 % opýtaných sa k nim vyjadrilo kriticky.

Vzťahy s rodičmi pozitívne hodnotil približne rovnaký počet opýtaných z oboch skupín (chlapci: 93,9 %, dievčatá: 94,0 %). S otcom a matkou si nerozumelo 5,9 % chlapcov a 5,4 % dievčat, pričom inú možnosť častejšie uvádzali dievčatá (0,6 %) než chlapci (0,2 %). Prezentované zistenia ukázali, že chlapci vnímali rodinné vzťahy kritickejšie než dievčatá.

S rodičmi najlepšie vychádzali respondenti vo veku 13 rokov. S otcom a matkou si vôbec nerozumeli najmä 15-roční opýtaní. Iba k otcovi alebo k matke si vytvorili dobrý vzťah žiaci základných a stredných škôl vo veku 14 a 18 rokov. Zistené údaje potvrdili, že najlepšie hodnotili rodinné vzťahy 13-roční respondenti, pričom v tejto oblasti mali rezervy najmä opýtaní vo veku 15 rokov. Príčinou týchto zistení môže byť snaha mladých ľudí, ktorí práve získali občiansky preukaz, prejavíť svoje názory a samostatnosť, čo často spôsobuje nedorozumenia s rodičmi, ktorí majú na tento problém odlišný názor.

Tabuľka 5

Vzťahy v rodine	12 rokov	13 rokov	14 rokov	15 rokov	16 rokov	17 rokov	18 rokov
dobré	94,3	95,4	93,2	92,3	94,5	93,7	93,0
zlé	5,4	4,2	5,4	7,3	5,0	6,1	6,0
iné	0,3	0,4	1,4	0,4	0,5	0,2	1,0

Porovnanie zistení medzi stredoškólakmi ukázalo, že s rodičmi lepšie vychádzali gymnazisti (94,6 %) než žiaci stredných odborných škôl (93,7 %). Zlé rodinné vzťahy uviedlo 6,1 % žiakov stredných odborných škôl a 5,0 % žiakov gymnázií. Inú možnosť použil len veľmi malý počet opýtaných z oboch typov stredných škôl (SOŠ: 0,2 %, G: 0,4 %).

Najvyšší počet žiakov základných a stredných škôl, ktorí si s rodičmi dobre rozumeli, mal trvalé bydlisko v malých aglomeračných jednotkách s počtom nižším ako 2 000 obyvateľov. Najviac respondentov, ktorí nemali v rodinách vytvorené dobré medziľudské vzťahy, malo trvalé bydlisko v obciach s počtom od 2 001 do 10 000 obyvateľov a v najväčších mestách. Iba s jedným rodičom vychádzali dobre žiaci pochádzajúci z miest s počtom od 50 001 do 100 000 obyvateľov. Prezentované zistenia ukázali, že vzťahy s rodičmi najlepšie hodnotili respondenti žijúci v najmenších obciach, pričom s otcom a matkou si nerozumeli najmä žiaci z obcí s počtom od 2 001 do 10 000 obyvateľov a z miest s počtom vyšším než 100 000 obyvateľov.

Tabuľka 6

Vzťahy v rodine	Menej než 2 000	Od 2 001 do 10 000	Od 10 001 do 50 000	Od 50 001 do 100 000	Viac než 100 000
dobré	96,4	92,7	93,9	93,1	92,6
zlé	3,3	6,9	5,4	5,5	6,7
iné	0,3	0,4	0,7	1,4	0,7

Rodinné vzťahy kladne hodnotili opýtaní žijúci v Nitrianskom, Žilinskom a v Banskobystrickom kraji. Najvyšší počet respondentov, ktorí si s otcom a matkou nerozumeli, pochádzal z Trenčianskeho kraja. Dobrý vzťah iba s jedným rodičom si vybudovali žiaci základných a stredných škôl s trvalým bydliskom v Trenčianskom kraji. Z uvedeného je zrejmé, že najlepšie rodinné vzťahy boli zaznamenané u respondentov žijúcich v Nitrianskom, Žilinskom a v Banskobystrickom kraji, pričom s otcom a matkou si najmenej rozumeli opýtaní pochádzajúci z Trenčianskeho kraja.

Tabuľka 7

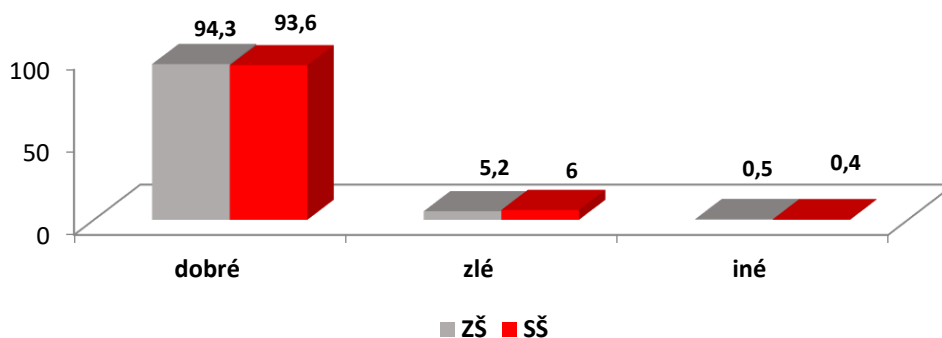
Vzťahy v rodine	BA	TT	TN	NR	ZA	BB	PO	KE
dobré	92,9	93,3	90,9	95,3	95,8	95,5	93,9	93,6
zlé	6,5	6,4	7,5	4,4	4,0	4,3	5,5	5,6
iné	0,2	0,3	1,6	0,3	0,2	0,2	0,6	0,8

Vzťahy s rodičmi najlepšie hodnotili respondenti žijúci v úplných rodinách (95,9 %, neúplné rodiny: 89,3 %, doplnené rodiny: 90,1 %). Najvyšší počet opýtaných, ktorí si s otcom a matkou nerozumeli, pochádzal z neúplných rodín (9,7 %, doplnené rodiny: 8,7 %, úplné rodiny: 4,2 %). Zistené údaje potvrdili, že najlepšie podmienky pre svoj emocionálny vývoj mali vytvorené žiaci základných a stredných škôl z úplných rodín. Najhoršia situácia bola zistená v skupine respondentov, ktorých vychovával iba otec alebo matka. Možno konštatovať, že deti v pubertálnom veku bývajú veľmi zraniteľné a odchod alebo úmrtie jedného z rodičov ich často veľmi zasiahne.

Porovnanie údajov za základné a stredné školy

V odpovediach žiakov základných a stredných škôl boli zaznamenané len veľmi malé rozdiely. Vzťahy v rodine pozitívnejšie hodnotili žiaci základných škôl, s rodičmi si častejšie nerozumeli stredoškôláci. Približne rovnaký počet opýtaných mal vytvorený dobrý vzťah iba s jedným rodičom. Príčinou týchto zistení môže byť, že otcovia a matky predstavujú väčšiu autoritu pre žiakov základných škôl než pre stredoškôlakov, ktorí sa viac cítia byť dospelými.

Graf 2 Vzťahy v rodine podľa typu školy

Porovnanie údajov za roky 2005, 2014 a 2020

Z komparácie zistených dát vyplynulo, že od roku 2005 mierne klesol počet opýtaných, ktorí hodnotili rodinné vzťahy pozitívne. Výraznejšie sa zvýšil počet respondentov, ktorí si s otcom a matkou nerozumeli a zároveň klesol počet žiakov, ktorí si vytvorili

dobrý vzťah iba k jednému z rodičov. I keď väčšina respondentov považovala rodinné vzťahy za dobré, je toto výraznejšie zvýšenie zlých rodinných vzťahov hodnotené negatívne, pretože kvalita vzťahov medzi rodičmi a deťmi sa považuje za významný faktor ovplyvňujúci vývoj osobnosti dieťaťa, ktoré v nej žije.

Tabuľka 8

Vzťahy v rodine	2005	2014	2020
dobré	95,6	93,8	94,0
zlé	2,8	5,2	5,7
iné	1,6	1,0	0,3

Vzťahy respondentov so súrodencami

Rodina je pre dieťa prirodzeným prostredím, kde sa prostredníctvom súrodeneckej konštelácie pomáha vyrovnat' so sociálnymi zručnosťami, rivalitou, spoluprácou a schopnosťou presadiť sa. Ak nie je medzi súrodencami veľký vekový rozdiel, majú pre dospelujúcich význam minimálne v dvoch aspektoch, pretože sú príslušníkmi rovnakej generácie, majú podobné potreby, postoje a záujmy a reprezentujú približne rovnakú adolescentnú kultúru. Súrodenci sa aktívne sa podieľajú na rodinnej socializácii a navzájom sa v rôznych rodinných konšteláciách ovplyvňujú.³ Z celkového počtu 2 194 opýtaných malo až 84,7 % respondentov aspoň jedného súrodenca. Len 15,3 % žiakov základných a stredných škôl vyrastalo v rodine bez brata alebo sestry.

Súrodencia malo až 85,2 % chlapcov a 84,2 % dievčat. Aspoň jedného brata alebo sestru mali najmä najmladší respondenti (12 rokov: 89,0 %, 13 rokov: 83,6 %, 15 rokov: 84,5 %, 16 rokov: 85,2 %, 17 rokov: 84,2 %, 18 rokov: 83,2 %), pričom k jedináčikom patrili najčastejšie žiaci základných škôl vo veku 14 rokov (17,5 %, má súrodencia: 82,5 %). Z rodín, kde boli aspoň dve deti, pochádzali najmä siedmáci (87,9 %, 8. a 9. ročník ZŠ: zhodne po 82,9 %, 1. ročník SŠ: 85,4 %, 2. ročník SŠ: 84,3 %, 3. ročník SŠ: 83,4 %). Súrodencia mali častejšie žiaci stredných odborných škôl (85,2 %) než gymnazisti (81,9 %). Spolu s bratmi a sestrami vyrastali opýtaní žijúci v malých aglomeračných jednotkách (menej než 2 000: 90,8 %, od 2 001 do 10 000: 84,3 %, od 10 001 do 50 000: 82,6 %, od 50 001 do 100 000: 82,7 %, viac ako 100 000: 80,8 %). Na základe uvedených zistení možno konštatovať, že zároveň s zvyšujúcim sa počtom obyvateľov trvalého bydliska znižoval sa počet opýtaných, ktorí vyrastali v rodinách spolu so svojimi súrodencami. Aspoň jedného brata alebo sestru mali v najvyššom počte respondenti žijúci v Žilinskom kraji (88,7 %, Bratislavský kraj: 83,3 %, Trnavský kraj: 85,6 %, Trenčiansky kraj: 79,5 %, Nitriansky kraj: 83,4 %, Banskobystrický a Prešovský kraj: zhodne po 86,9 %, Košický kraj: 83,5 %). Najvyšší počet jedináčikov bol zaznamenaný v Trenčianskom kraji (20,5 %).

Súrodencov mali najčastejšie opýtaní žijúci v úplných rodinách (87,6 %), pričom najvyšší počet respondentov, ktorí nemali ani brata, ani sestru, bol zaznamenaný v neúplných rodinách (73,4 %, doplnené rodiny: 84,6 %).

Aspoň jedného súrodenca mal približne rovnaký počet opýtaných z obidvoch typov škôl (ZŠ: 84,8 %, SŠ: 84,5 %). Od roku 2014 (85,2 %, 2020: 84,7 %) sa nezmenil ani počet respondentov, ktorí spoločne vyrastali v rodine so svojimi bratmi alebo sestrami.

³ Macek, P.: Adolescence. Praha : Portál, 1999. ISBN 80-7178-348-X, s. 70.

Oproti zisteniam z roku 2014 sa len veľmi mierne znížil počet opýtaných, ktorí mali súrodencov (2014: 85,2 %, 2020: 84,7 %) a minimálne sa zvýšil počet respondentov, ktorí patrili k jedináčikom (2014: 14,8 %, 2020: 15,3 %).

V skupine respondentov, ktorí mali súrodencov, sme zisťovali aj kvalitu ich vzájomných vzťahov. Ukázalo sa, že až 64,5 % opýtaných považovalo súrodenecké vzťahy za dobré a necelá tretina (26,2 %) oslovených žiakov ich hodnotila ako veľmi dobré. S bratmi a sestrami si nerozumelo 7,4 % respondentov a 1,6 % opýtaných malo s nimi vytvorené veľmi zlé vzťahy. Asi 5 (0,3 %) žiakov uviedlo, že medzi nimi a súrodencami sú veľké vekové rozdiely a ich bratia alebo sestry boli buď ešte veľmi malí, prípadne boli už dospelí, žili v zahraničí a stretávali sa len veľmi málo.

Z uvedených zistení vyplynulo, že 90,7 % respondentov hodnotilo vzťahy so súrodencami pozitívne, pričom až 9,0 % ich označilo za zlé. So súrodencami lepšie vychádzali dievčatá (92,6 %, chlapci: 89,0 %), pričom s bratom alebo so sestrou si nerozumelo 10,4 % chlapcov a 7,4 % dievčat. Inú možnosť uviedlo iba 5 (0,5 %) chlapcov.

Dobré vzťahy so súrodencami si vytvorili opýtaní vo veku 12, 14 a 18 rokov. Najvyšší počet respondentov, ktorí si nedokázali vybudovať pozitívne vzťahy s bratom alebo sestrou bol zistený v skupine 15-ročných žiakov. Inú odpoveď uvádzali najčastejšie najstarší opýtaní.

Tabuľka 9

Vzťahy so súrodencami	12 rokov	13 rokov	14 rokov	15 rokov	16 rokov	17 rokov	18 rokov
dobré	92,6	90,4	92,2	88,3	91,7	90,3	92,9
zlé	7,0	8,9	7,8	11,7	8,0	9,7	6,0
iné	0,4	0,7	0	0	0,3	0	1,1

So súrodencami lepšie vychádzali gymnazisti (91,6 %, SOŠ: 89,8 %) než žiaci stredných odborných škôl, ktorí si častejšie s nimi nerozumeli (SOŠ: 10,0 %, G: 8,4 %). Inú odpoveď uviedli iba dvaja žiaci (0,2 %) stredných odborných škôl.

Súrodenecké vzťahy pozitívne hodnotili najmä žiaci základných a stredných škôl žijúci v najmenších obciach. Najvyšší počet respondentov, ktorí nemali vytvorené dobré vzťahy s bratom alebo sestrou, žil v mestách s počtom od 50 001 do 100 000 obyvateľov. Inú možnosť uvádzali iba opýtaní pochádzajúci z obcí s počtom od 2 001 do 10 000 obyvateľov a z miest s počtom od 10 001 do 50 000 obyvateľov.

Tabuľka 10

Vzťahy so súrodencami	Menej než 2 000	Od 2 001 do 10 000	Od 10 001 do 50 000	Od 50 001 do 100 000	Viac než 100 000
dobré	94,2	90,0	90,2	88,6	89,8
zlé	5,8	9,8	9,1	11,4	10,2
iné	0	0,2	0,7	0	0

So svojimi súrodencami si najlepšie rozumeli respondenti žijúci v Žilinskom, Banskobystrickom a v Košickom kraji, pričom najvyšší počet opýtaných, ktorí hodnotili vzťahy medzi deťmi v rodine negatívne, mal trvalé bydlisko v Bratislavskom kraji. Inú odpoveď najčastejšie uviedli žiaci pochádzajúci z Trnavského kraja.

Tabuľka 11

Vzťahy so súrodencami	BA	TT	TN	NR	ZA	BB	PO	KE
dobré	86,9	87,5	91,9	90,6	93,8	92,5	91,7	92,0
zlé	13,1	11,7	7,6	9,1	6,2	7,5	7,9	8,0
iné	0	0,8	0,5	0,3	0	0	0,4	0

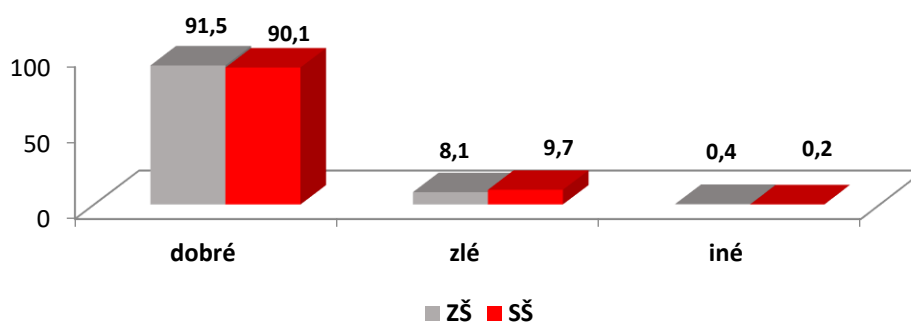
S bratom alebo sestrou si vybudovalo dobré medziľudské vzťahy až 93,2 % opýtaných pochádzajúcich z úplných rodín a viac ako 80,0 % žiakov základných a stredných škôl žijúcich v doplnených (86,3 %) a v neúplných rodinách (83,6 %). Negatívne súrodenecké vzťahy existovali výrazne častejšie v neúplných (16,1 %) a v doplnených rodinách (12,7 %) než tam, kde sa o deti starali obidvaja vlastní rodičia (6,7 %). Inú možnosť najčastejšie uvádzali respondenti, ktorí mali nevlastného otca alebo matku (1,0 %, neúplné rodiny: 0,4 %, úplné rodiny: 0,1 %), čo v podstate môže byť aj príčinou väčších vekových rozdielov medzi deťmi žijúcimi v spoločnej rodine.

So súrodencami dobre vychádzali žiaci vyrastajúci v rodinách, kde medzi rodičmi a deťmi prevládali pozitívne medziľudské vzťahy (92,8 %, zlé vzťahy: 57,6 %). U opýtaných, ktorí nemali so svojimi rodičmi vytvorené dobré vzťahy, si s bratom alebo sestrou nerozumelo až 42,4 % respondentov. V rodinách, kde dospelí a deti spolu dobre vychádzali, hodnotilo súrodenecké vzťahy negatívne len 7,2 % žiakov základných a stredných škôl.

Porovnanie údajov za základné a stredné školy

Z porovnávaných údajov je zrejmé, že so súrodencami si lepšie rozumeli žiaci základných škôl. Vyšší počet opýtaných, ktorí nemali vytvorené dobré vzťahy so sestrou alebo bratom, patril k stredoškôlakom. Príčinou tohto zistenia môže byť puberta, v ktorej sa mladí ľudia často búria a snažia sa presadiť si vlastné názory, i keď nie vždy sú správne. Bolo by dobré, aby títo opýtaní pochopili, že členovia rodiny by sa mali vedieť navzájom dohodnúť a boli k svojim súrodencom tolerantnejší. Inú odpoveď uviedol približne rovnaký počet opýtaných z oboch typov škôl.

Graf 3 Vzťahy so súrodencami podľa typu školy

Porovnanie údajov za roky 2014 a 2020

Od roku 2014 sa zvýšil počet respondentov, ktorí mali v rodinách vybudované dobré súrodenecké vzťahy. Znížil sa počet opýtaných, ktorí si s bratmi a sestrami nerozumeli a klesol aj počet oslovených žiakov, ktorí uvádzali inú možnosť. Z uvedených zistení vyplynulo, že vzťahy žiakov základných a stredných škôl k svojim súrodencom sa od roku 2014 zlepšili.

Tabuľka 12

Vzťahy respondentov k súrodencom	2014	2020
dobré	87,3	90,8
zlé	11,4	9,0
iné	1,3	0,2

2. Školské prostredie a vzťahy k učiteľom a spolužiakom

Škola je spoločenská inštitúcia, ktorá má primárnu úlohu – zabezpečiť na profesionálnej úrovni výchovu a vzdelávanie mladej generácie a pripraviť ju na život v spoločnosti. V tomto prostredí, mimo vlastnej rodiny, sa dieťa učí nielen nadväzovať sociálne vzťahy, ale i komunikovať s rovesníkmi a s dospelými. V týchto dvoch oblastiach vznikajú aj najčastejšie školské problémy detí. Jednou je školská úspešnosť, ktorá sa prejavuje v prospechu žiaka a druhou je jeho postavenie vo vzťahu k učiteľom a k spolužiakom. Záujem žiaka o vzdelávanie, školu, učivo a ľudí, s ktorými sa v tomto prostredí stretáva, sa premieta do jeho školského prospechu. Z praxe je známe, že lepšie sa učia žiaci, ktorí majú záujem o štúdium, majú vypestované správne návyky potrebné k zvládnutiu učiva a vytvorený dobrý vzťah nielen k svojim učiteľom, ale i k spolužiakom.⁴

Vzťah k učiteľom

Vzťah žiakov k učiteľom je základným a v mnohých smeroch limitujúcim faktorom efektívnosti výchovy a vyučovania v školskom prostredí. Z praxe je známe, že žiaci poznajú a dokážu zhodnotiť výkony pedagógov nielen po stránke odbornej, pedagogicko-metodickej, ale i morálnej a kultúrnej. Majú presné predstavy o dobrom učiteľovi, ktorého si veľmi cenia.⁵ Až 58,0 % respondentov si vytvorilo k svojim pedagógom dobrý vzťah a mali ich radi, aj keď si niekedy nerozumeli a 16,8 % opýtaných si k svojim učiteľom vybudovalo veľmi dobrý vzťah. Pedagógov si neoblúbilo 6,2 % žiakov základných a stredných škôl a 5,2 % respondentov zastávalo názor, že sú im ľahostajní. Zhodnotiť svoj vzťah k učiteľom v škole nedokázalo 13,8 % opýtaných. Z hlbšej analýzy dát vyplynulo, že asi tri štvrtiny žiakov (74,8 %) základných a stredných škôl si vytvorili kladný vzťah k svojim pedagógom, pričom negatívny postoj k týmto osobám deklarovalo 11,4 % respondentov.

S učiteľmi omnoho lepšie vychádzali dievčatá (76,5 %, chlapci: 73,0 %). Približne rovnaký počet opýtaných z oboch skupín ich nemal rád (chlapci: 6,3 %, dievčatá: 6,2 %). Chlapci vo vyššej miere tvrdili, že ich pedagógovia sú im ľahostajní (chlapci: 5,8 %, dievčatá: 4,6 %), prípadne nedokázali situáciu posúdiť (chlapci: 14,9 %, dievčatá: 12,7 %). Z prezentovaných zistení je zrejmé, že dievčatá si vybudovali k svojim učiteľom lepší vzťah než chlapci.

Svojich pedagógov si oblúbili najmä respondenti vo veku 17 a 18 rokov. Svojich učiteľov nemali najčastejšie radi opýtaní vo veku 13 a 14 rokov. Ľahostajnosť a nezáujem vo vzťahu k nim pociťovali najmä žiaci vo veku 15 a 17 rokov. Na túto

⁴ Hollá, K.: Prevencia kyberagresie a kyberšikanovania. Nitra, PF UKF, 2017. ISBN 978-80-558-1210-6, s. 49.

⁵ Beňo, M. – Šimčáková, E. – Herich, J.: Rodičia v súčasnej škole. Bratislava : ÚIPŠ, 2006. ISBN 80-7098-441-4, s. 229.

otázku nevedeli odpovedať najčastejšie 14-roční žiaci. Z uvedeného je zrejme, že s pedagógmi si najlepšie rozumeli respondenti vo veku 17 a 18 rokov, pričom najkritickejší postoj k nim prezentovali 14-roční opýtaní.

Tabuľka 13

Vzťahy k učiteľom	12 rokov	13 rokov	14 rokov	15 rokov	16 rokov	17 rokov	18 rokov
má ich rád/a	75,5	75,7	69,6	74,3	75,9	76,6	76,3
nemá ich rád/a	7,0	8,9	7,9	4,9	5,5	4,7	5,0
sú mu/jej ľahostajní	2,7	3,7	5,7	6,2	5,6	6,3	5,0
nevie posúdiť	14,8	11,7	16,8	14,6	13,0	12,4	13,7

Svojich pedagógov si obľúbilo 76,1 % žiakov stredných odborných škôl a 71,5 % gymnazistov. Učiteľov nemali radi najmä gymnazisti (8,0 %, SOŠ: 4,0 %). Približne rovnaký počet opýtaných z oboch typov stredných škôl uvádzal, že učitelia sú im ľahostajní (G: 6,2 %, SOŠ: 5,9 %), prípadne nevedel prezentovať vlastný názor (G: 13,5 %, SOŠ: 14,0 %). Z prezentovaných údajov vyplynulo, že s pedagógmi si lepšie rozumeli žiaci stredných odborných škôl než gymnazisti. Toto zistenie považujem za závažné, pretože úlohou učiteľa je okrem iného navodiť v triede príjemnú atmosféru, ktorá pozitívne ovplyvňuje motiváciu žiakov a ich postoje k učeniu.

Svojich pedagógov si najčastejšie obľúbili mladí obyvatelia Košického kraja. Negatívny vzťah k pedagógom si v najvyššej miere vytvorili opýtaní s trvalým bydliskom v Banskobystrickom a v Žilinskom kraji. Ľahostajnosť v tomto vzťahu pociťovali najmä žiaci základných a stredných škôl žijúci v Bratislavskom a v Prešovskom kraji. Túto situáciu nevedeli objektívne zhodnotiť respondenti pochádzajúci zo Žilinského a z Trenčianskeho kraja. Prezentované zistenia potvrdili, že so svojimi učiteľmi si najlepšie rozumeli žiaci s trvalým bydliskom v Košickom kraji, zatiaľ čo najkritickejší postoj k svojim pedagógom deklarovali respondenti žijúci v Bratislavskom a v Žilinskom kraji.

Tabuľka 14

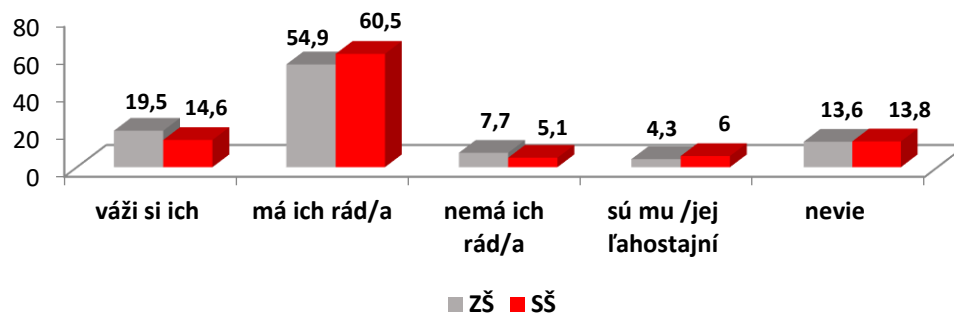
Vzťahy k učiteľom	BA	TT	TN	NR	ZA	BB	PO	KE
má ich rád/a	71,5	74,8	71,2	76,4	71,8	76,0	74,8	81,3
nemá ich rád/a	6,7	5,4	7,6	5,8	8,4	9,0	4,3	4,1
sú mu/jej ľahostajní	7,5	5,4	5,7	3,5	3,8	3,0	7,0	5,2
nevie posúdiť	14,3	14,4	15,5	14,3	16,0	12,0	13,9	9,4

Respondenti, ktorí mali vybudované dobré vzájomné vzťahy s rodičmi, si omnoho častejšie vedeli vytvoriť kladné vzťahy aj k učiteľom (dobré vzťahy: 76,6 %, zlé vzťahy: 44,3 %). Opýtaní, ktorí si nerozumeli s otcom a s matkou, nemali vo vyššej miere vytvorené ani dobré vzťahy k svojim pedagógom (zlé vzťahy: 16,9 %, dobré vzťahy: 5,6 %) a častejšie prezentovali názor, že sú im ľahostajní (zlé vzťahy: 20,2 %, dobré vzťahy: 4,3 %). Na otázku nevedeli vo vyššom počte odpovedať žiaci základných a stredných škôl, ktorí nemali v rodine vybudované dobré medziľudské vzťahy (18,6 %, dobré vzťahy: 13,5 %). Z prezentovaných údajov je zrejme, že ak dieťa nedostalo dostatok lásky a pozitívnych citových podnetov v rodine, v neskoršom veku je pre neho často veľmi problematické vytvoriť si srdečné vzťahy k osobám, ktoré v živote stretáva a medzi ktorých patria predovšetkým učitelia.

Porovnanie údajov za základné a stredné školy

Žiaci základných škôl mali k svojim učiteľom častejšie vytvorené veľmi dobré vzťahy, zatiaľ čo stredoškóľáci ich vo vyššej miere mali radi, i keď mali rozdielne názory. Negatívny vzťah k svojim pedagógom deklarovali vo vyššej miere žiaci základných škôl, pričom stredoškóľáci si častejšie nevybudovali k nim žiadny vzťah. Na túto otázku nevedel odpovedať približne rovnaký počet opýtaných z oboch typov škôl. Z prezentovaných zistení vyplynulo, že stredoškóľáci (75,1 %, ZŠ: 74,4 %) si k svojim učiteľom vytvorili len o málo lepšie vzťahy než žiaci základných škôl (12,0 %, SŠ: 11,1 %), ktorí ich v mierne vyššom počte nemali radi.

Graf 4 Vzťah žiakov k učiteľom podľa typu školy

Porovnanie údajov za roky 2005, 2014 a 2020

Komparácia údajov so zisteniami z roku 2005 ukázala, že za dané obdobie sa nezmenil počet respondentov, ktorí mali svojich učiteľov radi a vážili si ich. Zvýšil sa počet opýtaných, ktorí deklarovali kladný vzťah k svojim pedagógom, i keď mali niekedy rozdielne názory. Zároveň sa mierne zvýšil aj počet žiakov základných a stredných škôl, ktorí si svojich učiteľov neoblúbili, avšak klesol počet respondentov, ktorým boli tieto osoby ľahostajné. Znížil sa aj počet žiakov, ktorí nevedeli na túto otázku odpovedať.

Hlbšia analýza údajov potvrdila, že v roku 2005 zhodnotilo kladné vzťahy k učiteľom najmenej opýtaných (2005: 68,8 %, 2014: 70,0 %, 2020: 74,8 %). V roku 2014 sa výraznejšie zvýšil počet respondentov, ktorí sa o svojich pedagógoch vyjadrili negatívne (2005: 11,6 %, 2014: 17,3 %, 2020: 11,4 %), pričom údaje z rokov 2005 a 2020 sú takmer zhodné. Z uvedeného vyplynulo, že vzťahy žiakov základných a stredných škôl k učiteľom sa oproti zisteniam z roku 2005 výraznejšie zlepšili, deti a mladí ľudia si ich viac oblúbili a vo vyššej miere mali na tento problém aj vytvorený vlastný názor.

Tabuľka 15

Vzťah žiakov k učiteľom	2005	2014	2020
má ich rád/a, váži si ich	17,1	10,0	16,8
má ich rád/a, aj keď sú veci, ktoré sa mu/jej nepáčia	51,7	60,0	58,0
nemá ich rád/a	5,3	9,2	6,2
učitelia sú mu/jej ľahostajní	6,3	8,1	5,2
nevie posúdiť	19,6	12,7	13,8

Vzťahy so spolužiakmi

Trieda predstavuje pre dieťa formálnu sociálnu skupinu, do ktorej sa dostáva nezávisle od svojej vôle. Vplyv rovesníckej skupiny na žiaka závisí od viacerých sociálnych činiteľov: veku, miery jeho akceptácie zo strany spolužiakov, úrovne jeho reputácie a celkového postavenia v štruktúre skupinových vzťahov v triede a pod. Pozícia dieťaťa v triede a miera jeho obľúbenosti ovplyvňuje aj jeho sociálny vývin a to v pozitívnom alebo negatívnom smere.⁶ Až necelá polovica (47,9 %) opýtaných si so spolužiakmi rozumela a kamarátili sa aj po skončení vyučovania. Asi 41,8 % respondentov malo s rovesníkmi v triede vytvorený dobrý vzťah, ale mimo školského prostredia si našli iných priateľov. So spolužiakmi nevychádzalo dobre 5,9 % oslovených žiakov a 1,2 % opýtaných tvrdilo, že im ubližujú. Približne 3,2 % respondentov prezentovalo názor, že rovesníci z triedy sú im ľahostajní.

Podrobnejšia analýza dát ukázala, že až 89,7 % opýtaných hodnotilo vzťahy so spolužiakmi kladne. Asi 7,1 % oslovených žiakov si s rovesníkmi v triede nerozumelo a 3,2 % opýtaných si k nim nevytvorilo žiadny vzťah. Vytvorenie dobrých vzťahov v triede je dôležitým faktorom ovplyvňujúcim záujem žiaka o školu. Ak sa dieťa v triednom kolektíve cíti dobre, spolužiaci ho akceptujú, chodí do školy radšej a má aj väčšiu motiváciu učiť sa než jedinec, ktorý si so spolužiakmi nerozumie a sú mu v podstate ľahostajní. Kvalita vzťahov medzi žiakmi patrí k významným faktorom formovania postojov dieťaťa ku škole a k vzdelávaniu.

So spolužiakmi si rozumel približne rovnaký počet opýtaných z oboch skupín (chlapci a dievčatá: zhodne po 47,9 %), zatiaľ čo dievčatá si mimo školy našli aj iné kamarátky (dievčatá: 42,8 %, chlapci: 40,8 %). S rovesníkmi v triede nevychádzalo dobre 5,8 % dievčat a 6,1 % chlapcov, pričom asi percento chlapcov (1,0 %) aj dievčat (0,8 %) zažilo v tomto kolektíve šikanovanie. Ľahostajnosť a nezáujem o spolužiakov deklarovali vo vyššom počte chlapci (4,2 %) než dievčatá (2,7 %).

Priateľské vzťahy s rovesníkmi z triedy udržiavali najmä respondenti vo veku 13 a 12 rokov, respondenti vo veku 15 a 16 rokov viac uprednostňovali kamarátov mimo školského prostredia. Zlé vzťahy so spolužiakmi uvádzali v najvyššej miere najstarší respondenti. Šikanovanie v triednom kolektíve zažili najmä žiaci základných škôl vo veku 13 a 14 rokov, zatiaľ čo v skupine stredoškolákov vo veku 17 a 18 rokov nemal tieto negatívne skúsenosti nikto. Názor, že spolužiaci sú im ľahostajní, prezentovali najmä opýtaní vo veku 14 a 18 rokov.

Z uvedeného je zrejmé, že najlepšie vzťahy so spolužiakmi si vytvorili opýtaní vo veku 15 a 16 rokov, pričom najmenej dobrých vzťahov a najväčší nezáujem o triedny kolektív prezentovali najstarší respondenti. Je zrejmé, že vo vyšších ročníkoch štúdiá v strednej škole sú mladí ľudia výraznejšie zaujatí riešením vlastnej budúcnosti a vzťahy so spolužiakmi vnímajú ako menej podstatné, pričom dôraz kladú na kamarátske vzťahy vytvorené na základe záujmov mimo školského prostredia.

⁶ Kalamárová, K.: Sociálne vzťahy detí v škole. In: Zborník vedeckovýskumných prác katedry pedagogiky 2. Banská Bystrica : PF UMB, 2006. ISBN 80-8083-321-4, s. 165.

Tabuľka 16

Vzťahy so spolužiakmi	12 rokov	13 rokov	14 rokov	15 rokov	16 rokov	17 rokov	18 rokov
dobré	52,9	55,3	48,2	45,0	42,8	48,1	42,6
má iných kamarátov	36,6	33,5	37,5	46,6	49,0	42,4	41,6
zlé	7,4	4,9	7,9	4,9	4,6	5,7	11,8
veľmi zlé, ubližujú mu	0,8	2,6	2,1	0,4	0,2	0	0
žiadne	2,3	3,7	4,3	3,1	3,4	3,8	4,0

So spolužiakmi si lepšie rozumeli žiaci stredných odborných škôl (44,4 %, G: 42,8 %), zatiaľ čo gymnazisti (48,7 %, G: 46,3 %) uprednostňovali iných priateľov. S rovesníkmi v triede si nerozumeli najmä gymnazisti (6,6 %, SOŠ: 5,3 %). Šikanovanie v triednom kolektíve zažil iba malý počet žiakov stredných odborných škôl (0,4 %) a títo opýtaní častejšie prezentovali názor, že ich spolužiaci nezaujímajú (SOŠ: 3,6 %, G: 1,9 %).

So spolužiakmi sa stretávali v škole aj mimo nej najmä mladí obyvatelia Trenčianskeho, Banskobystrického a Prešovského kraja. Priateľstvo s rovesníkmi mimo školského prostredia preferovali opýtaní s trvalým bydliskom v Trnavskom kraji. So spolužiakmi si nerozumeli respondenti pochádzajúci z Bratislavského a zo Žilinského kraja. Na veľmi zlé vzťahy v triednom kolektíve a na prejavy šikanovania upozornili najmä žiaci základných a stredných škôl žijúci v Bratislavskom a v Trenčianskom kraji. Názor, že spolužiaci sú im ľahostajní, prezentovali najčastejšie opýtaní s trvalým bydliskom v Košickom a v Prešovskom kraji. Uvedené zistenia potvrdili, že so spolužiakmi si najlepšie rozumeli žiaci základných a stredných škôl pochádzajúci z Banskobystrického a z Prešovského kraja, pričom najhoršia situácia bola zaznamenaná v skupine mladých obyvateľov Bratislavského a Košického kraja.

Tabuľka 17

Vzťahy so spolužiakmi	BA	TT	TN	NR	ZA	BB	PO	KE
dobré	44,8	38,4	53,6	44,6	49,2	53,5	54,8	45,3
má iných kamarátov	41,0	50,8	36,5	47,5	39,1	39,0	36,5	41,9
zlé	8,8	6,1	5,3	5,0	8,4	4,5	3,5	7,1
veľmi zlé, ubližujú mu	1,7	0,7	1,5	0,8	0,4	0,2	0,9	1,1
žiadne	3,7	4,0	3,1	2,1	2,9	2,8	4,3	4,6

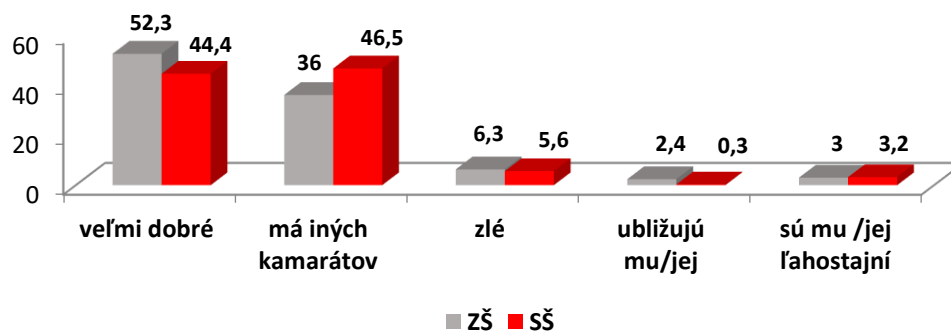
S rovesníkmi v triede lepšie vychádzali opýtaní žijúci v rodinách, kde boli vytvorené dobré vzájomné vzťahy (49,4 %, zlé vzťahy: 23,4 %), pričom títo respondenti si vo vyššej miere našli aj iných kamarátov (dobré vzťahy: 42,1 %, zlé vzťahy: 35,5 %). Žiaci základných a stredných škôl vyrastajúci v rodinách, kde absentovali dobré medziľudské vzťahy, si omnoho častejšie so spolužiakmi nerozumeli (zlé vzťahy: 12,1 %, dobré vzťahy: 5,6 %), vôbec sa o nich vôbec nezaujímali (zlé vzťahy: 24,2 %, dobré vzťahy: 2,2 %) a rovesníci v triede im vo vyššej miere aj ubližovali (zlé vzťahy: 4,8 %, dobré vzťahy: 0,7 %).

Prezentované zistenia ukázali, že pokiaľ dieťa nepozná pozitívnu citovú podporu z rodiny, nevie si vybudovať dobré vzťahy ani s osobami vo svojom širšom okolí. Je zrejmé, že ak otec a matka neukážu svojim deťom ako majú vnímať, tolerovať a chápať iných ľudí, majú tieto deti problém vytvoriť si k nim dobré vzťahy, čo sa v pomerne nízkom veku prejavuje aj vo vzťahu k rovesníkom v triednom kolektíve.

Porovnanie údajov za základné a stredné školy

Komparácia zistení ukázala, že so svojimi spolužiakmi omnoho lepšie vychádzali žiaci základných škôl. Stredoškóľáci výrazne viac uprednostňovali kamarátov mimo školského prostredia. S rovesníkmi v triede si častejšie nerozumeli žiaci základných škôl, ktorým spolužiaci vo výrazne vyššej miere aj ubližovali. Ľahostajnosť vo vzťahu k rovesníkom v triede deklaroval približne rovnaký počet opýtaných z oboch typov škôl. Z prezentovaných zistení vyplynulo, že so spolužiakmi si lepšie rozumeli stredoškóľáci. Žiaci základných škôl ich častejšie nemali radi, pričom ľahostajnosť deklaroval približne rovnaký počet opýtaných z oboch typov škôl. Z uvedeného vyplynulo, že žiaci základných škôl sa vo vyššom počte snažili nájsť si svoje miesto v triednom kolektíve, čo sa spájalo nielen s vytvorením pozitívnych, ale i negatívnych vzájomných vzťahov. Stredoškóľáci viac uprednostňovali priateľské kontakty s rovesníkmi mimo školy založené na realizácii spoločných záujmov.

Graf 5 Vzťahy so spolužiakmi podľa typu školy

Porovnanie údajov za roky 2005, 2014 a 2020

Zistené údaje potvrdili, že v roku 2005 deklaroval existenciu dobrých vzťahov so spolužiakmi najvyšší počet opýtaných. Zvýšil sa počet respondentov, ktorí si hľadali kamarátov aj mimo školského prostredia. Mierne sa zvýšil počet žiakov základných a stredných škôl, ktorí nemali s rovesníkmi v triede vytvorené dobré vzťahy a zvýšil sa aj počet opýtaných, ktorým spolužiaci ubližovali. Počet respondentov, ktorým boli rovesníci v triede ľahostajní, sa oproti zisteniam nezmenil.

Prezentované výsledky výskumu ukázali, že od roku 2005 (91,9 %, 2014: 89,4 %, 2020: 89,7 %) sa znížil počet opýtaných, ktorí si s rovesníkmi v triede rozumeli a zvýšil sa počet oslovených žiakov, ktorí hodnotili tieto vzťahy negatívne (2005: 4,6 %, 2014: 7,6 %, 2020: 7,1 %). Zvýšil sa aj počet opýtaných, ktorí potvrdili, že spolužiaci ich šikanujú a ubližujú im.

Tabuľka 18

Vzťahy so spolužiakmi	2005	2014	2020
dobré, stretávajú sa aj mimo školy	55,4	54,6	47,9
dobré, ale mimo školy má iných kamarátov	36,5	34,8	41,8
so spolužiakmi si nerozumie	4,0	6,6	5,9
spolužiaci mu ubližujú, radšej je sám	0,6	1,0	1,2
spolužiaci sú mu ľahostajní	3,5	3,0	3,2

3. Vzťah k rovesníkom

Členstvo v rovesníckej skupine

V období dospievania sa mladý človek viac odpútava od pôvodnej rodiny a inklinuje k svojim rovesníkom. Správanie vrstovníkov začína vo veľkej miere ovplyvňovať aj správanie jedinca. Je preto dôležité, aby rodičia dohliadali na osoby, s ktorými sa ich dieťa vo voľnom čase stretáva, pretože práve rovesnícka skupina môže byť zdrojom problémového a rizikového správania. Na druhej strane je potrebné uvedomiť si, že mladý človek potrebuje vedieť komunikovať s ľuďmi v okolí, naučiť sa zvládať určité životné situácie mimo rodiny a tieto postoje a zručnosti nadobudne väčšinou len v priamej interakcii so svojimi rovesníkmi. Zo zistených výsledkov výskumu vyplynulo, že väčšina žiakov (40,3 %) základných a stredných škôl si so spolužiakmi rozumela a kamarátili sa aj mimo školy. Necelá tretina respondentov (26,4 %) sa priatelila výlučne so spolužiakmi, zatiaľ čo 21,3 % opýtaných viac preferovalo spoločnosť rovesníkov, s ktorými sa stretávali mimo školy. Iba 12,0 % opýtaných nepatrilo do žiadnej rovesníckej skupiny.

Približne rovnaký počet opýtaných z obidvoch skupín bol členom rovesníckej skupiny v triede (chlapci: 26,7 %, dievčatá: 26,1 %). Chlapci (22,4 %, dievčatá: 20,2 %) sa vo vyššom počte stretávali s priateľmi mimo školy, pričom dievčatá (42,0 %, chlapci: 38,5 %) patrili do rovesníckej skupiny v triede i mimo nej. So svojimi kamarátmi sa vo voľnom čase vôbec nestretávalo 12,4 % chlapcov a 11,7 % dievčat.

Členstvo v partii spolužiakov uvádzali najčastejšie 14-roční opýtaní, zatiaľ čo mimo školského prostredia sa s priateľmi stretávali 16-roční respondenti. Do rovesníckej skupiny v triede i mimo nej patrili najmä najmladší žiaci. Členom partie nebola asi pätina najstarších respondentov, zatiaľ čo v skupine 12-ročných detí rovnako odpovedalo len 6,3 % opýtaných. Z prezentovaných dát je zrejmé, že zatiaľ čo najmladší žiaci patrili najčastejšie do partie v škole aj mimo nej, 14-roční respondenti sa v najvyššej miere začlenili do rovesníckej skupiny v triede. Svojich kamarátov s rovnakými záujmami vyhľadávali mimo školského prostredia najmä opýtaní vo veku 16 rokov. Do rovesníckej skupiny boli v najnižšom počte začlenení najstarší opýtaní. Predpokladáme, že títo mladí ľudia, ktorí sú v podstate dospelí, začali prejavovať väčší záujem o vytvorenie partnerských vzťahov a vo voľnom čase už dávali prednosť svojmu partnerovi alebo partnerke.

Tabuľka 19

Členstvo v partii rovesníkov	12 rokov	13 rokov	14 rokov	15 rokov	16 rokov	17 rokov	18 rokov
má partiu v triede	24,7	31,8	33,1	23,3	23,1	25,0	25,7
má partiu mimo školy	15,3	18,3	20,5	23,6	25,6	22,2	17,8
má partiu v triede aj mimo školy	53,7	35,8	35,6	38,4	40,0	42,7	36,6
nie je členom rovesníckej skupiny	6,3	14,1	10,8	14,7	11,3	10,1	19,9

Gymnazisti častejšie patrili do rovesníckej skupiny v triede (G: 27,4 %, SOŠ: 22,1 %), žiaci stredných odborných škôl (24,1 %, G: 24,1 %) sa vo vyššej miere stretávali s kamarátmi mimo školského prostredia. Gymnazisti (41,7 %, SOŠ: 39,7 %) si častejšie našli kamarátov v triede, aj mimo nej. So svojimi rovesníkmi neprežívalo voľný čas

14,1 % žiakov stredných odborných škôl a 8,1 % gymnazistov. Z prezentovaných zistení vyplynulo, že väčšie problémy pri začlenení sa do partie rovesníkov mali žiaci stredných odborných škôl než gymnazisti.

Žiaci pochádzajúci z miest s počtom od 10 001 do 50 000 obyvateľov patrili vo vyššom počte do rovesníckej skupiny v triede. Kamarátov mimo školského prostredia si našli najmä opýtaní žijúci v mestách s počtom od 50 001 do 100 000 obyvateľov. Členstvo v obidvoch skupinách (v triede i mimo nej) uvádzali najčastejšie respondenti s trvalým bydliskom v obciach s počtom od 2 001 do 10 000 obyvateľov. Svoj voľný čas v spoločnosti rovesníkov neprežívali žiaci žijúci v najväčších mestách. Prezentované údaje potvrdili, že do rovesníckej skupiny najčastejšie patrili respondenti z miest s počtom od 10 001 do 50 000 obyvateľov, pričom najnižší počet opýtaných, ktorí prežívali svoj voľný čas v partii spolužiakov alebo kamarátov bol zaznamenaný v skupine respondentov pochádzajúcich z najväčších miest.

Tabuľka 20

Členstvo v partii rovesníkov	Menej než 2 000	Od 2 001 do 10 000	Od 10 001 do 50 000	Od 50 001 do 100 000	Viac než 100 000
má partiu v triede	28,2	25,8	29,1	21,0	22,2
má partiu mimo školy	22,7	19,9	20,1	24,4	22,2
má partiu v triede aj mimo školy	37,7	43,2	40,4	40,3	40,0
nie je členom rovesníckej skupiny	11,4	11,1	10,4	14,3	15,6

Členstvo v rovesníckej skupine vytvorenej v triede uvádzali najčastejšie respondenti žijúci v Trenčianskom kraji. S kamarátmi mimo školy sa stretávali najmä opýtaní pochádzajúci z Trnavského kraja. Členstvo v rovesníckej skupine vytvorenej v škole i mimo nej uvádzali v najvyššom počte žiaci v Nitrianskom a v Banskobystrickom kraji. Do žiadnej partie nepatrili najmä opýtaní žijúci v Bratislavskom, Trnavskom a v Košickom kraji. Z prezentovaných dát je zrejmé, že členmi rovesníckej skupiny boli najčastejšie opýtaní s trvalým bydliskom v Nitrianskom a v Banskobystrickom kraji. Do takejto partie boli v najnižšom počte začlenení opýtaní pochádzajúci z Bratislavského a z Trnavského kraja.

Tabuľka 21

Členstvo v partii rovesníkov	BA	TT	TN	NR	ZA	BB	PO	KE
má partiu v triede	24,4	19,3	31,1	27,2	29,1	27,1	29,4	23,2
má partiu mimo školy	22,3	25,1	17,4	19,3	22,4	21,6	20,9	22,1
má partiu v triede aj mimo školy	37,4	40,0	39,4	45,3	37,6	43,7	38,7	39,7
nie je členom rovesníckej skupiny	15,9	15,6	12,1	8,2	10,9	7,6	11,0	15,0

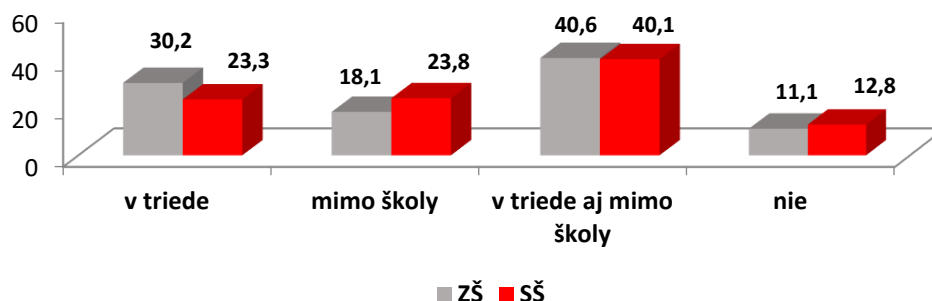
Do rovesníckej skupiny v triede patrili častejšie respondenti žijúci v rodinách, kde boli vytvorené dobré vzájomné vzťahy (27,4 %, zlé vzťahy: 10,5 %). S kamarátmi mimo školy sa stretávali najmä opýtaní, ktorí si s rodičmi nerozumeli (zlé vzťahy: 33,9 %, dobré vzťahy: 20,5 %). Respondenti z rodín, kde boli vybudované pozitívne medziľudské vzťahy (40,9 %, zlé vzťahy: 30,6 %), si častejšie našli priateľov v triede, aj mimo nej. So svojimi rovesníkmi neprežívala voľný čas až štvrtina žiakov z rodín, kde dobré vzťahy chýbali, zatiaľ čo v skupine opýtaných, ktorí s otcom a matkou vychádzali dobre, rovnako odpovedalo len 11,2 % oslovených žiakov. Z prezentovaných zistení vyplynulo, že väčšie problémy pri začlenení sa do partie

rovesníkov mali respondenti, ktorí si s rodičmi nerozumeli. Aj z týchto zistení je zrejmé, že citová podpora dospelujúceho dieťaťa zo strany rodičov je veľmi dôležitá najmä pri začlenení sa medzi rovesníkov a pri nadväzovaní sociálnych vzťahov.

Porovnanie údajov za základné a stredné školy

Rovesnícku partiu mali v triede častejšie vytvorenú žiaci základných škôl, stredoškólači preferovali priateľstvá s rovesníkmi mimo školského prostredia. Približne rovnaký počet opýtaných z oboch typov škôl si našiel priateľov nielen v triede, ale i mimo nej. Voľný čas bez spoločnosti rovesníkov prežívalo 12,8 % stredoškólačov a 11,1 % žiakov základných škôl. Prezentované zistenia ukázali, že žiaci základných škôl výraznejšie inklinovali k spolužiakom, avšak stredoškólači si hľadali kamarátov nielen v škole, ale i mimo nej. Voľný čas osamote trávili vo vyššej miere stredoškólači.

Graf 6 Členstvo v partii rovesníkov podľa typu školy

Porovnanie údajov za roky 2014 a 2020

Od roku 2014 sa mierne zvýšil počet respondentov, ktorí boli členmi rovesníckej skupiny vytvorenej v triede. Na približne rovnakej úrovni zostal počet opýtaných, ktorí sa so svojimi priateľmi stretávali mimo školského prostredia. Klesol počet oslovených žiakov, ktorí mali kamarátov nielen v triede, ale i mimo nej a zvýšil sa počet respondentov, ktorí svoj voľný čas trávili osamote, bez priateľov. Z uvedeného vyplynulo, že začlenenie žiakov základných a stredných škôl do rovesníckej skupiny je nižšie než v roku 2014. Príčinou môže byť aj pandémia Covid-19, pretože v školskom roku 2020/2021 boli dlhodobo zatvorené nielen školy, ale aj všetky centrá a strediská, kde mohli žiaci v rámci činnosti rôznych záujmových útvarov prežívať svoj voľný čas spoločne s rovesníkmi. Deti a mladí ľudia museli zostať doma a svoje kontakty s rovesníkmi mohli budovať len prostredníctvom internetu a sociálnych sietí, čo im osobné stretnutie s rovesníkmi nenahradilo.

Tabuľka 22

Členstvo v partii rovesníkov	2014	2020
v triede	24,7	26,4
mimo školy	21,2	21,3
v triede aj mimo školy	43,5	40,3
nie je členom žiadnej rovesníckej skupiny	10,6	12,0

Počet priateľov

Aj keď je rodinné prostredie pre vývoj osobnosti dieťaťa veľmi dôležité, počas dospievania sa veľmi jasne objavuje tendencia odpútať sa od neho. V tomto období získava prioritu vytváranie vrstovníckych vzťahov. Vedomie skupinovej príslušnosti, solidarita a vzájomná kamarátska pomoc väčšinou podporujú pozitívne emócie a sebaúctu, avšak u niektorých adolescentov môžu viesť aj k rizikovému správaniu.⁷ Až 82,7 % opýtaných malo viacerých dobrých priateľov a 13,9 % respondentov si vytvorilo priateľstvo len s jednou osobou. Iba 3,4 % respondentov prezentovalo názor, že priateľov nemajú a je im lepšie, keď sú sami.

Veľa kamarátov malo až 85,0 % chlapcov a 80,6 % dievčat. Dievčatá si častejšie vybudovali priateľský vzťah s jednou blízkou osobou (dievčatá: 16,3 %, chlapci: 11,5 %), pričom bez kamarátov vyrastal približne rovnaký počet chlapcov (3,5 %), aj dievčat (3,1 %). Prezentované zistenia ukázali, že chlapci boli spoločenskejší než dievčatá, ktoré sa častejšie upriamili iba na jednu osobu.

S vyšším počtom osôb sa kamarátili opýtaní vo veku 13 a 17 rokov. Osobné vzťahy iba s jednou osobou udržiavali najmä respondenti vo veku 15, 16 a 18 rokov. 14-roční žiaci najčastejšie prežívali svoj voľný čas sami. Uvedené údaje potvrdili, že respondenti vo veku 13 a 17 rokov udržiavali priateľské vzťahy s vyšším počtom osôb, zatiaľ čo opýtaní vo veku 15, 17 a 18 sa citovo naviazali iba na jedného rovesníka. Samota vyhovovala najmä žiakom vo veku 14 rokov.

Tabuľka 23

Počet priateľov	12 rokov	13 rokov	14 rokov	15 rokov	16 rokov	17 rokov	18 rokov
má viac priateľov	83,5	86,0	81,8	80,7	81,5	85,8	81,3
má jedného kamaráta	11,8	9,5	12,1	16,9	17,1	12,7	16,8
nemá kamarátov	4,7	4,5	6,1	2,4	1,4	1,5	1,9

Približne rovnaký počet opýtaných z obidvoch typov stredných škôl (G: 82,3 %, SOŠ: 81,9 %) mal veľa priateľov. Gymnazisti (16,5 %, SOŠ: 14,8 %) si častejšie vytvorili vzťah len s jednou osobou, pričom žiaci stredných škôl (3,3 %, G: 1,2 %) vo vyššej miere prežívali svoj voľný čas bez spoločnosti rovesníkov.

S vyšším počtom osôb sa kamarátili respondenti žijúci v Trenčianskom a v Žilinskom kraji. Blízky vzťah s jednou osobou uprednostnili v najvyššom počte žiaci s trvalým bydliskom v Košickom kraji, ktorí zároveň vo vyššej miere než ostatní prežívali svoj voľný čas osamote. Uvedené údaje potvrdili, že respondenti žijúci v Trenčianskom a v Žilinskom kraji udržiavali priateľské vzťahy s vyšším počtom osôb, zatiaľ čo opýtaní pochádzajúci z Košického kraja sa citovo naviazali iba na jedného rovesníka, prípadne prežívali svoj voľný čas bez spoločnosti kamarátov.

Tabuľka 24

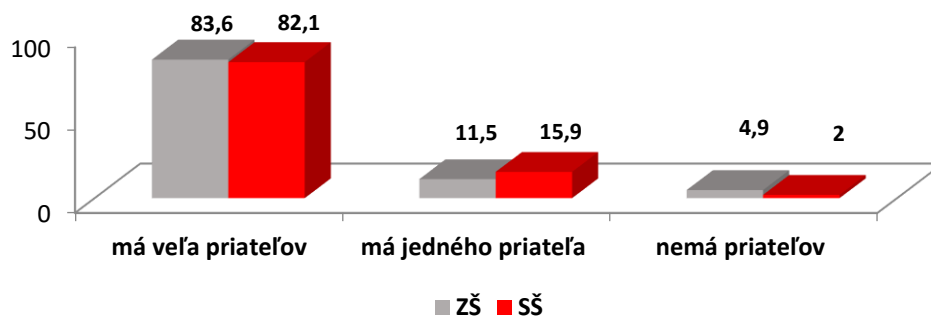
Počet priateľov	BA	TT	TN	NR	ZA	BB	PO	KE
má viac priateľov	84,9	84,1	86,4	83,4	86,1	84,0	80,9	73,3
má jedného kamaráta	13,4	14,9	9,5	12,8	10,1	14,5	14,8	21,1
nemá kamarátov	1,7	1,0	4,1	3,8	3,8	1,5	4,3	5,6

⁷ Macek, P.: Adolescence. Praha : Portál, 1999. ISBN 80-7178-348-X, s. 102.

Porovnanie údajov za základné a stredné školy

Prezentované zistenia ukázali, že žiaci základných škôl mali viac kamarátov, pričom stredoškooláci si vo vyššom počte vytvorili priateľský vzťah iba s jednou osobou. Svoj voľný čas bez spoločnosti rovesníkov prežívalo 4,9 % žiakov základných škôl a 2,0 % stredoškoolákov. Zistené údaje potvrdili, že žiaci základných škôl výraznejšie inklinovali k vyššiemu počtu priateľov, zatiaľ čo stredoškooláci častejšie nadväzovali kamarátstva iba s jednou osobou. Zaujímavé je zistenie, že žiaci základných škôl vo vyššej miere prežívali svoj voľný čas osamote, bez priateľov než stredoškooláci.

Graf 7 Počet priateľov podľa typu školy

Porovnanie údajov za roky 2014 a 2020

Komparácia údajov so zisteniami z roku 2014 ukázala, že klesol počet respondentov, ktorí mali viac dobrých priateľov a zvýšil sa počet opýtaných, ktorí si vytvorili priateľský vzťah len s jednou osobou. Zároveň sa zvýšil aj počet žiakov základných a stredných škôl, ktorí nemali žiadnych kamarátov a svoj voľný čas prežívali osamote. Z uvedeného vyplynulo, že za sledované obdobie sa zmenili vzťahy respondentov k rovesníkom. Opýtaní si častejšie budovali vzťahy s nižším počtom priateľov a zvýšil sa aj počet opýtaných, ktorí nemali ani jedného dobrého kamaráta.

Tabuľka 25

Počet priateľov	2014	2020
má viac dobrých priateľov	93,0	82,7
má jedného priateľa/priateľku	5,6	13,9
nemá žiadnych priateľov	1,4	3,4

4. Šikanovanie a jeho výskyt v školskom prostredí

Osobné skúsenosti so šikanovaním

Pojem šikanovanie vystihuje akékoľvek konanie, ktorého cieľom je ublížiť jedincovi, ohroziť ho alebo inak zastrašiť. Je to cielené a obvykle opakované použitie násillia voči žiakovi, ktorý sa nedokáže, alebo nevie z rôznych dôvodov tomuto konaniu ubrániť. Zahŕňa rôzne fyzické aj slovné útoky, ponižovanie, ohováranie a pod. Šikanovanie môže byť aj v nepriamej podobe, napr. formou ignorovania, prehliadania a pod. Jeho nebezpečenstvo spočíva v dôsledkoch pre obeť aj agresorov. Obeť často pod vplyvom týchto negatívnych skúseností vykazujú aktuálne neurotické poruchy (úzkosť, strach,

fóbie...), vyhýbanie sa škole, ktoré môže vyústiť až do záškoláctva a depresívnych stavov, ktoré môžu spôsobiť suicidálne konanie. Tieto problémy nezriedka pretrvávajú až do dospelosti a prejavujú sa trvalými následkami na telesnom a duševnom zdraví. Detskí a adolescentní agresori sa často stávajú členmi marginálnych sociálnych skupín, ktoré majú v dospelosti veľa konfliktov a problémov s dodržiavaním zákonov.⁸

Až 43,6 % opýtaných nemalo so šikanovaním žiadne skúsenosti. Obeťou tohto sociálno-patologického javu sa stalo 22,1 % žiakov a k útočníkom patrilo 5,2 % respondentov. Necelá polovica (45,9 %) opýtaných bola svedkom šikanovania. Približne rovnaký počet opýtaných z obidvoch skupín (chlapci: 43,8 %, dievčatá: 43,4 %) nemal so šikanovaním žiadne skúsenosti. Obeťou násilia sa stali častejšie dievčatá (25,2 %, chlapci: 18,9 %), pričom chlapci patrili vo vyššej miere nielen k svedkom (chlapci: 47,1 %, dievčatá: 44,7 %), ale i k agresorom (chlapci: 7,8 %, dievčatá: 2,7 %), ktorí ubližovali iným. Výsledky ukázali, že chlapci boli omnoho častejšie útočníkmi, zatiaľ čo dievčatá zažili tento negatívny jav najmä z pozície obeť alebo svedka.

So šikanovaním sa ešte nikdy nestretlo zhodne po 47,1 % respondentov vo veku 13 a 14 rokov, zatiaľ čo v skupine žiakov vo veku 17 a 18 rokov rovnako odpovedala viac než tretina opýtaných. K obetiam šikanovania patrili najmä najstarší respondenti. Svedkami tohto sociálno-patologického javu boli najčastejšie 17-roční opýtaní, ktorí vo vyššej miere než ostatní patrili aj k agresorom. Prezentované zistenia potvrdili, že najmenej skúseností so šikanovaním mali žiaci základných škôl vo veku 13 a 14 rokov, pričom najhoršia situácia bola zistená v skupine 17-ročných respondentov, kde bol najnižší počet respondentov, ktorí šikanovanie nikdy nezažili a najvyšší počet opýtaných, ktorí ubližovali iným osobám.

Tabuľka 26

Šikanovanie	12 rok	13 rok	14 rok	15 rok	16 rok	17 rok	18 rok
obeť šikanovania	21,8	21,7	20,0	21,3	21,4	24,4	29,7
svedok šikanovania	45,1	43,1	42,9	44,0	47,4	53,2	45,5
agresor	1,2	4,9	2,9	6,4	6,2	8,2	4,0
so šikanovaním nemá skúsenosti	45,9	47,1	47,1	45,6	41,7	36,4	36,6

Poznámka: Súčet presahuje 100 %, pretože respondenti mohli odpovedať prostredníctvom viacerých možností.

So šikanovaním nemalo žiadne skúsenosti 42,3 % žiakov stredných odborných škôl a 39,2 % gymnazistov. Gymnazisti boli častejšie nielen obeťami násilia (G: 23,5 %, SOŠ: 21,0 %), ale aj jeho svedkami (G: 48,5 %, SOŠ: 46,2 %). K agresorom, ktorí ubližovali iným, patrilo 8,9 % žiakov stredných odborných škôl a 6,2 % gymnazistov. Uvedené dáta ukázali, že žiaci stredných odborných škôl patrili častejšie k útočníkom, zatiaľ čo obeťami a svedkami šikanovania sa vo vyššej miere stali gymnazisti.

S týmto negatívnym javom sa v najnižšej miere stretli opýtaní žijúci v najmenších aglomeračných jednotkách. Žiaci z najväčších miest patrili častejšie než ostatní k obetiam šikanovania a k svedkom toho negatívneho javu. Účasť na šikanovaní z pozície agresora priznali respondenti s trvalým bydliskom v mestách s počtom od 50 001 do 100 000 obyvateľov. Z prezentovaných údajov vyplynulo, že najviac

⁸ Kariková, S.: Psychické poruchy v detstve a v dospievaní. Banská Bystrica : UMB, 2011.ISBN 978-80-554-0417-2, s. 103.

skúseností so šikanovaním mali opýtaní pochádzajúci z najväčších miest, pričom najlepšia situácia bola zistená v skupine respondentov s trvalým bydliskom v najmenších aglomeračných jednotkách. Príčinou týchto zistení môže byť skutočnosť, že v malých obciach sa všetci obyvatelia navzájom dobre poznajú, zatiaľ čo vo veľkých mestách a vo veľkomestách chráni útočníka pred trestom za šikanovanie anonymita.

Tabuľka 27

Šikanovanie	Menej než 2 000	Od 2 001 do 10 000	Od 10 001 do 50 000	Od 50 001 do 100 000	Viac než 100 000
obeť šikanovania	21,1	21,5	22,3	23,0	25,3
svedok šikanovania	41,9	48,9	42,5	49,7	53,0
agresor	3,6	6,1	4,2	7,1	6,2
nemá skúsenosti	47,6	41,5	46,8	40,2	34,1

Poznámka: Súčet presahuje 100 %, pretože respondenti mohli odpovedať prostredníctvom viacerých možností.

Žiadne skúsenosti so šikanovaním nemali najmä respondenti žijúci v Banskobystrickom a v Prešovskom kraji. K obetiam patrili najčastejšie opýtaní pochádzajúci z Bratislavského a zo Žilinského kraja. Svedkami tohto násilného správania boli najmä respondenti z Trnavského kraja. K agresorom, ktorí šikanovali iné osoby, patrili v najvyššom počte opýtaní pochádzajúci z Banskobystrického a z Prešovského kraja. Uvedené zistenia výskumu ukázali, že najviac skúseností so šikanovaním mali mladí obyvatelia Bratislavského a Trnavského kraja, pričom najlepšia situácia bola zistená u respondentov s trvalým bydliskom v Banskobystrickom a v Prešovskom kraji.

Tabuľka 28

Šikanovanie	BA	TT	TN	NR	ZA	BB	PO	KE
obeť šikanovania	26,4	20,9	19,7	23,6	25,6	17,1	21,1	24,7
svedok šikanovania	49,4	51,9	46,2	45,5	46,6	41,7	42,9	42,7
agresor	5,4	5,4	5,3	5,2	2,5	6,0	6,4	4,9
so šikanovaním nemá skúsenosti	36,8	39,4	43,9	43,7	43,3	47,7	46,7	44,2

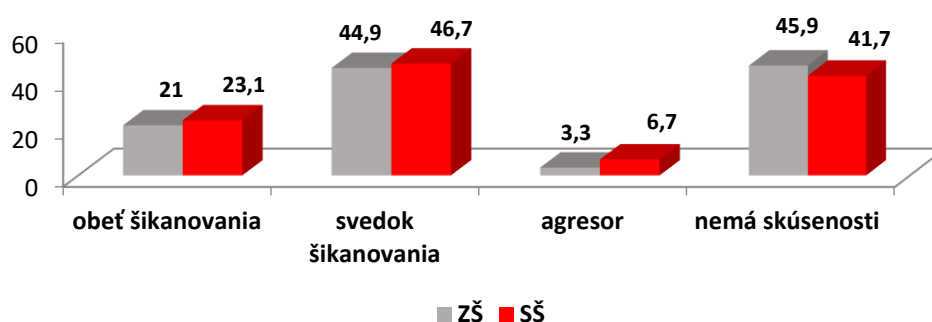
Poznámka: Súčet presahuje 100 %, pretože respondenti mohli odpovedať prostredníctvom viacerých možností.

Osobné skúsenosti so šikanovaním nemala až necelá polovica (45,0 %) opýtaných z rodín, kde boli vytvorené dobré medziľudské vzťahy a len 17,7 % respondentov, ktorí si s rodičmi nerozumeli. Žiaci základných a stredných škôl, ktorí nemali doma vytvorené pozitívne emocionálne vzťahy, mali omnoho viac skúseností s týmto negatívnym javom z pozície obeť (zlé vzťahy: 40,3 %, dobré vzťahy: 21,1 %), svedka (zlé vzťahy: 39,5 %, dobré vzťahy: 33,1 %), aj agresora (zlé vzťahy: 2,4 %, dobré vzťahy: 0,8 %). Z výsledkov výskumu je zrejmé, že respondenti, ktorí mali doma vytvorenú dostatočnú citovú podporu mali omnoho menej skúseností so šikanovaním než ich rovesníci, ktorým v domácom prostredí chýbali dobré medziľudské vzťahy.

Porovnanie údajov za základné a stredné školy

Komparácia zistených dát ukázala, že žiadne skúsenosti šikanovaním nemalo 45,9 % žiakov základných škôl a 41,7 % stredoškôľakov. Stredoškôľáci boli vo vyššom počte nielen svedkami tohto negatívneho javu, ale častejšie patrili aj k útočníkom, ktorí ubližovali iným osobám. Obeťou šikanovania sa stalo 21,0 % žiakov základných škôl a necelá štvrtina stredoškôľakov. Údaje potvrdili, že viac skúseností so šikanovaním nielen z pozície obeť, ale aj svedka a agresora mali žiaci stredných škôl.

Graf 8 Výskyt šikanovania v základných a stredných školách

Poznámka: Súčet presahuje 100 %, pretože respondenti mohli odpovedať prostredníctvom viacerých možností.

Porovnanie údajov za roky 2005, 2014 a 2020

Porovnanie dát ukázalo, že od roku 2005 klesol počet opýtaných, ktorí sa doteraz so šikanovaním nestretli. Zvýšil sa počet respondentov, ktorí patrili k obetiam, svedkom aj k útočníkom. Prezentované zistenia potvrdili, že od roku 2005 bol u žiakov základných a stredných škôl zistený nárast šikanovania. Zaujímavé je zistenie, že v porovnaní s údajmi z roku 2014 sa mierne zvýšil iba počet opýtaných, ktorí sa stali obeťami tohto závažného sociálno-patologického javu. Znížil sa počet respondentov, ktorí boli svedkami šikanovania, patrili k agresorom, ktorí ubližovali iným a zvýšil sa počet opýtaných, ktorí sa so šikanovaním zatiaľ nestretli. Príčinou týchto zistení môže byť podrobné implementovanie smernice MŠVVaŠ SR č. 36/2018 k prevencii a riešeniu šikanovania detí a žiakov v školách a v školských zariadeniach, ako aj situácia v minulom školskom roku zapríčinená pandémiou Covid-19. V pomerne dlhom časovom úseku boli zatvorené nielen základné a stredné školy, ale i školské zariadenia a deti a mladí ľudia sa tak stretávali v omnoho nižšej miere než predtým.

Tabuľka 29

Šikanovanie	2005	2014	2020
obeť šikanovania	13,0	21,2	22,1
svedok šikanovania	41,6	55,5	46,1
agresor	4,6	9,8	5,2
so šikanovaním nemá skúsenosti	50,8	35,4	43,6

Poznámka: Súčet presahuje 100 %, pretože respondenti mohli odpovedať prostredníctvom viacerých možností.

Miesto šikanovania

Šikanovanie sa môže odohrávať v rôznom prostredí. V školách najčastejšie na miestach, ktoré sú málo kontrolované pedagógmi, prípadne vtedy, keď je obeť z rôznych dôvodov sama. Na túto otázku odpovedali iba respondenti (1 233), ktorí šikanovanie zažili. V tejto skupine žiakov základných a stredných škôl malo až 74,0 % opýtaných tieto negatívne skúsenosti v triede a 27,3 % respondentov sa s ním stretlo na ulici. V škole, ale mimo triedy, zažila násilie tretina žiakov (30,2 %) základných a stredných škôl a z iného prostredia (v inej škole, na internáte, v autobuse, na výlete, na diskotéke) malo tieto skúsenosti asi 9,8 % respondentov. Približne štvrtina (23,0 %) opýtaných zažila túto nepríjemnú situáciu v rovesníckej skupine a 2,1 % respondentov bolo šikanovaných doma. K šikanovaniu teda najčastejšie dochádzalo v triedach a v prostredí školy.

Dievčatá častejšie zažili šikanovanie v triede (dievčatá: 76,2 %, chlapci: 72,4 %) a v rámci školy (dievčatá: 32,3 %, chlapci: 28,0 %). Chlapci sa s ním vo vyššom počte stretli na ulici (chlapci: 29,3 %, dievčatá: 25,4 %) a v partii rovesníkov (chlapci: 25,1 %, dievčatá: 20,9 %). Približne rovnaký počet opýtaných získal tieto negatívne skúsenosti doma (chlapci: 2,3 %, dievčatá: 1,9 %) a v inom prostredí (chlapci: 8,0 %, dievčatá: 8,8 %).

V triede zažili šikanovanie najčastejšie respondenti vo veku 13 a 14 rokov. Najstarší opýtaní častejšie než ostatní získali tieto negatívne skúsenosti na ulici. V rovesníckej skupine sa s opakovanými prejavmi násilia stretli 17-roční stredoškóľáci. Doma zažili šikanovanie najmä žiaci základných a stredných škôl vo veku 15 rokov. V škole sa s ním stretli najčastejšie 13-roční respondenti, pričom v inom prostredí zažili opakované prejavy násilia najmä najmladší opýtaní.

Tabuľka 30

Miesto šikanovania	12 rokov	13 rokov	14 rokov	15 rokov	16 rokov	17 rokov	18 rokov
v triede	76,3	77,2	77,0	70,5	74,0	75,0	68,8
v škole, mimo triedy	19,4	34,8	33,8	32,4	29,1	31,0	25,0
na ulici	27,3	22,3	29,1	26,6	25,2	30,5	37,5
doma	1,4	2,2	1,4	4,9	1,6	0,5	1,6
v rovesníckej skupine	17,3	23,4	21,6	23,8	23,2	28,0	18,8
inde	18,7	8,2	9,5	7,4	6,3	6,0	4,7

Poznámka: Súčet presahuje 100 %, pretože respondenti mohli odpovedať prostredníctvom viacerých možností.

Gymnazisti častejšie zažili šikanovanie v triede (G: 74,7 %, SOŠ: 72,4 %) a v rámci školy (G: 31,6 %, SOŠ: 29,8 %). Žiaci stredných odborných škôl sa s ním stretli vo vyššej miere na ulici (SOŠ: 28,5 %, G: 25,9 %), doma (SOŠ: 2,6 %, G: 0,6 %) a v partii rovesníkov (SOŠ: 24,6 %, G: 20,9 %). Približne rovnaký počet opýtaných získal tieto negatívne skúsenosti v inom prostredí (SOŠ: 5,6 %, G: 6,3 %).

Respondenti v Trenčianskom kraji zažili šikanovanie najčastejšie v triede a na ulici. Opýtaní v Nitrianskom kraji sa s ním stretli vo vyššej miere v školskom prostredí. Z domáceho prostredia poznali opakované prejavy násilia najmä žiaci pochádzajúci z Trnavského kraja. V rovesníckej skupine zažili šikanovanie najčastejšie respondenti žijúci v Bratislavskom kraji. V skupine opýtaných zo Žilinského kraja bol tento negatívny jav vo vyššej miere zaznamenaný v inom prostredí.

Tabuľka 31

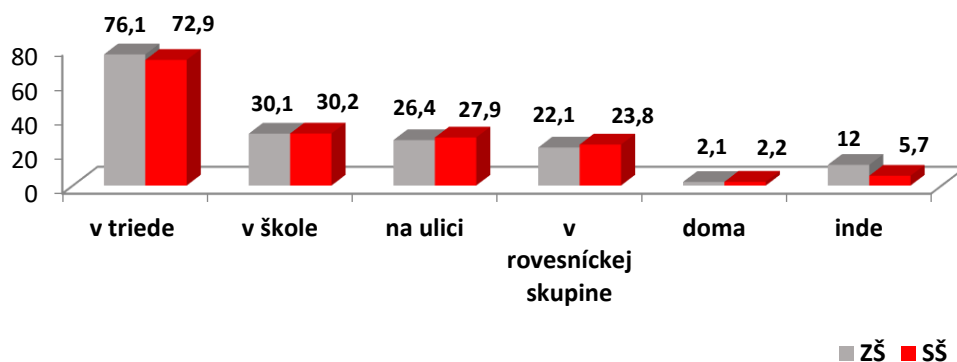
Miesto šikanovania	BA	TT	TN	NR	ZA	BB	PO	KE
v triede	77,3	74,4	78,8	75,3	68,9	72,1	77,4	68,0
v škole, mimo triedy	29,3	29,4	34,2	35,8	29,6	27,9	27,7	26,0
na ulici	28,7	27,8	29,5	23,7	27,4	26,9	28,2	26,7
doma	2,7	3,3	0,7	1,6	2,2	2,9	1,1	2,7
v rovesníckej skupine	25,3	22,8	21,2	24,7	23,0	21,2	22,0	23,3
inde	10,0	10,0	6,8	5,3	11,1	6,7	9,0	8,7

Poznámka: Súčet presahuje 100 %, pretože respondenti mohli odpovedať prostredníctvom viacerých možností.

Porovnanie údajov za základné a stredné školy

Komparácia zistení ukázala, že žiaci základných škôl sa so šikanovaním stretli častejšie v triede a v inom prostredí. Stredoškooláci zažili tieto negatívne prejavy vo vyššej miere na ulici a v partii rovesníkov. Približne rovnaký počet respondentov z oboch skupín sa s týmto sociálno-patologickým javom stretol v škole a doma. Prezentované údaje potvrdili, že viac skúseností so šikanovaním mali žiaci základných škôl, ktorí zažili šikanovanie najmä v triede a v inom prostredí.

Graf 9 Miesto šikanovania podľa typu školy

Poznámka: Súčet presahuje 100 %, pretože respondenti mohli odpovedať prostredníctvom viacerých možností.

Porovnanie údajov za roky 2005, 2014 a 2020

Porovnanie zistení ukázalo, že od roku 2005 zažili respondenti šikanovanie výrazne častejšie v triede a v rovesníckej skupine. Zvýšil sa aj počet opýtaných, ktorí sa s týmto negatívnym javom stretli v škole a na ulici. Klesol iba počet oslovených žiakov, ktorí poznali šikanovanie z domu a z iného prostredia. Zistené údaje potvrdili výrazný nárast prejavov násillia najmä v triednych kolektívoch a v rovesníckych skupinách.

Tabuľka 32

Miesto šikanovania	2005	2014	2020
v triede	39,1	68,5	74,0
v škole, mimo triedy	28,5	26,6	30,2
na ulici	23,8	34,3	27,3
v rovesníckej skupine	14,1	12,8	23,0
inde	23,6	22,7	9,8
doma	3,8	0	2,1

Poznámka: Súčet presahuje 100 %, pretože respondenti mohli odpovedať prostredníctvom viacerých možností.

Osoba, ktorá bola o šikanovaní informovaná

Odhaliť agresora býva pri šikanovaní ťažké, pretože obeť aj svedkovia majú často strach, že informovaním dospelých situáciu ešte zhoršia a nechcú o tom vôbec rozprávať. Pre rodičov a učiteľov, ktorí sa daným problémom zaoberajú je dôležité, aby si získali dôveru svedkov aj obetí šikanovania, prelomili bariéru strachu a mlčania a vytvorili vhodnú psychickú podporu, ktorá im zabezpečí dostatok objektívnych dôkazov a pomôže situáciu vyriešiť. Aj na túto otázku odpovedali iba žiaci (1 233), ktorí mali skúsenosti so šikanovaním. Z ich odpovedí vyplynulo, že najvyšší počet opýtaných povedal o týchto negatívnych zážitkoch kamarátom (34,4 %) a rodičom (33,4 %).

Tretina respondentov (29,8 %) sa poradila s učiteľmi a rovnaký počet žiakov (29,8 %) nepovedal o tejto nepríjemnej situácii nikomu. Asi 15,5 % respondentov požiadalo o pomoc spolužiakov a 8,3 % opýtaných sa poradilo so súrodencami. Len 1,0 % žiakov informovalo inú osobu (starých rodičov, školského psychológa alebo políciu).

Chlapci (38,8 %, dievčatá: 21,2 %) si výrazne častejšie nechávali tieto negatívne zážitky pre seba, prípadne požiadali o pomoc inú osobu (chlapci: 1,7 %, dievčatá: 0,6 %). Dievčatá povedali o šikanovaní nielen rodičom (dievčatá: 38,5 %, chlapci: 27,9 %), súrodencom (dievčatá: 8,9 %, chlapci: 7,7 %), učiteľom (dievčatá: 33,0 %, chlapci: 26,6 %), ale i kamarátkam (dievčatá: 17,9 %, chlapci: 12,9 %) a spolužiakom (dievčatá: 37,2 %, chlapci: 29,4 %). Prezentované zistenia ukázali, že dievčatá o šikanovaní hovorili vo výrazne vyššom počte nielen s najbližšími príbuznými a s pedagógmi, ale i s rovesníkmi, zatiaľ čo chlapci si tieto negatívne zážitky v omnoho vyššej miere nechávali len pre seba.

Najmladší žiaci povedali o šikanovaní častejšie rodičom a súrodencom. Respondenti vo veku 14 rokov sa o šikanovaní porozprávali s učiteľmi, zatiaľ čo 13-roční opýtaní sa s týmito zážitkami podelili so spolužiakmi a s inou osobou. 17-roční respondenti sa poradili s kamarátmi, zatiaľ čo opýtaní vo veku 16 rokov nepovedali o týchto negatívnych zážitkoch nikomu. Uvedené zistenia ukázali, že najmladší žiaci dôverovali najviac rodičom a súrodencom, 14-roční opýtaní požiadali o pomoc pedagógov. Tieto nepríjemné zážitky si nechali pre seba najmä žiaci vo veku 16 rokov.

Tabuľka 33

Komu o šikanovaní povedal	12 rokov	13 rokov	14 rokov	15 rokov	16 rokov	17 rokov	18 rokov
rodičom	38,1	35,3	33,8	33,2	30,6	33,2	29,7
súrodencom	10,1	9,8	6,8	6,1	9,1	9,5	4,7
učiteľovi	29,5	35,3	38,5	33,2	27,0	22,6	15,6
kamarátovi	30,9	23,9	36,5	37,3	32,1	38,2	34,4
spolužiakovi	17,3	18,5	12,2	13,1	16,3	16,1	15,6
inej osobe	0,7	1,9	0,7	1,6	0,8	1,0	1,6
nikomu	24,5	32,6	27,7	28,7	34,9	27,1	29,7

Poznámka: Súčet presahuje 100 %, pretože respondenti mohli odpovedať prostredníctvom viacerých možností.

Gymnazisti sa o šikanovaní rozprávali s rodičmi (G: 35,7 %, SOŠ: 30,7 %), súrodencami (G: 8,9 %, SOŠ: 7,8 %) a so spolužiakmi (G: 18,5 %, SOŠ: 14,6 %), žiaci stredných odborných škôl sa poradili s učiteľmi (SOŠ: 26,3 %, G: 22,3 %) a s kamarátmi (SOŠ: 35,4 %, G: 34,4 %). Približne rovnaký počet opýtaných povedal o týchto nepríjemných zážitkoch iným osobám (G: 0,6 %, SOŠ: 1,1 %). Svoje skúsenosti so šikanovaním si nechal pre seba približne rovnaký počet gymnazistov (31,2 %) aj žiakov stredných odborných škôl (31,3 %). Prezentované zistenia ukázali, že gymnazisti hovorili o šikanovaní najmä s príbuznými a so spolužiakmi, zatiaľ čo žiaci stredných odborných škôl viac dôverovali učiteľom a kamarátom.

Respondenti s trvalým bydliskom v Košickom kraji povedali o šikanovaní najčastejšie svojim rodičom, žiaci v Trnavskom kraji najmä učiteľom a kamarátom, žiaci v Prešovskom kraji spolužiakom, žiaci zo Žilinského kraja súrodencom alebo s inej osobe. Žiaci základných a stredných škôl z Nitrianskeho kraja si vo vyššom počte nechali tieto negatívne skúsenosti len pre seba.

Tabuľka 34

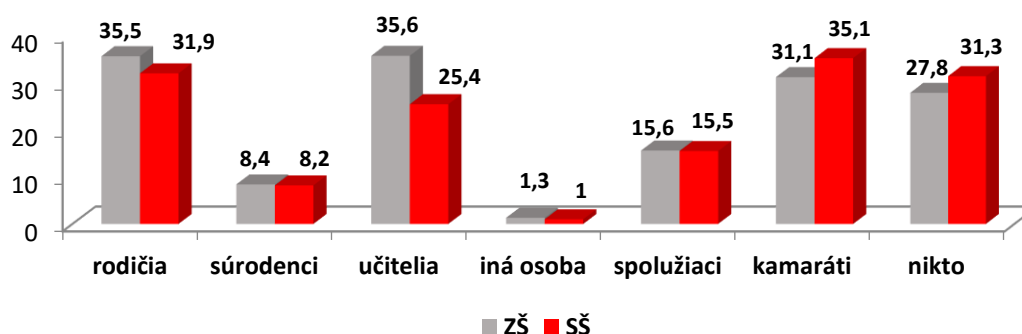
Komu o šikanovaní povedal	BA	TT	TN	NR	ZA	BB	PO	KE
rodičom	32,9	32,8	33,3	31,9	31,6	36,9	31,1	38,3
súrodencom	6,0	6,1	4,8	9,4	12,8	7,8	10,2	9,4
učiteľovi	22,8	35,0	31,3	29,3	32,3	26,2	29,9	30,2
kamarátovi	36,2	38,3	29,9	33,0	31,6	29,1	36,2	30,2
spolužiakovi	14,1	17,8	12,2	16,8	13,5	14,6	19,2	14,1
inej osobe	1,3	0,2	1,4	0,3	3,8	1,0	1,7	0,7
nikomu	32,9	24,4	29,9	36,1	27,1	32,0	28,2	27,5

Poznámka: Súčet presahuje 100 %, pretože respondenti mohli odpovedať prostredníctvom viacerých možností.

Porovnanie údajov za základné a stredné školy

Komparácia zistení potvrdila, že stredoškólači sa o šikanovaní častejšie porozprávali s kamarátmi, prípadne si tieto nepríjemné zážitky nechali len pre seba a nepovedali o nich nikomu. Žiaci základných škôl sa častejšie poradili s rodičmi a s učiteľmi. Približne rovnaký počet opýtaných z oboch typov škôl požiadalo o pomoc súrodencov, spolužiakov alebo inú osobu. Prezentované zistenia potvrdili, že žiaci základných škôl častejšie hľadali pomoc u dospelých (rodičov a učiteľov), zatiaľ čo stredoškólači sa zdôverili najmä kamarátom, prípadne o týchto nepríjemných zážitkoch nepovedali nikomu.

Graf 10 Osoba, ktorá bola o šikanovaní informovaná podľa typu školy

Poznámka: Súčet presahuje 100 %, pretože respondenti mohli odpovedať prostredníctvom viacerých možností.

Porovnanie údajov za roky 2005, 2014 a 2020

Z porovnávaných zistení vyplynulo, že oproti zisteniam z roku 2005 sa zvýšil počet opýtaných, ktorí o šikanovaní nepovedali nikomu. Zároveň sa zvýšil aj počet žiakov základných a stredných škôl, ktorí sa s týmito nepríjemnými zážitkami zdôverili rodičom, učiteľom, kamarátom a spolužiakom. Klesol počet respondentov, ktorí o šikanovaní povedali svojim súrodencom alebo inej osobe. Odborníci upozorňujú na skutočnosť, že je veľmi dôležité, aby mali žiaci dostatok poznatkov o možnostiach riešenia šikanovania. Obet' potrebuje mať nablízku osobu, ktorej sa môže zdôveriť, čím eliminuje svoj psychický stres. Taktiež je dôležité, aby bol útočník vo svojom konaní včas zastavený a upozornený, pretože niektoré prejavy šikanovania môžu neskôr prejsť až do páchania trestnej činnosti.

Tabuľka 35

Komu o šikanovaní povedal	2005	2014	2020
rodičom	21,7	25,6	33,4
súrodencom	14,1	7,8	8,3
učiteľovi	19,5	19,1	29,8
kamarátovi	27,8	34,2	34,4
spolužiakovi	5,6	16,6	15,5
nikomu	27,0	35,4	29,8
inej osobe	3,6	2,3	1,2

Poznámka: Súčet presahuje 100 %, pretože respondenti mohli odpovedať prostredníctvom viacerých možností.

Ako uvádza B. Malík (2019) prezradeniu šikanovania často bránia aj samotné obeť. O šikanovaní mlčia zo strachu, pretože sa obávajú jeho stupňovania, prípadne nechcú stratiť kredit pred ostatnými spolužiakmi, ktorí by ich mohli považovať za zradcu a vysmiali by sa im. Často sa chce obeť zapáčiť agresorovi a šikanovanie vníma ako vstupenku prijatia do klubu jeho kamarátov. Avšak nech je motivácia obeť neprezradiť šikanovanie akákoľvek, je potrebné si uvedomiť negatívne pôsobenie tohto sociálno-patologického javu na jeho osobnosť. Obete šikanovania majú často rôzne zdravotné (narušený spánkový a stravovací režim) a psychické problémy (zníženie sebavedomia, vyvolanie stavov úzkostí, depresia) a stáva sa, že ich problémy pretrvávajú aj niekoľko rokov.⁹

Z výsledkov výskumu vyplynulo, že necelá tretina opýtaných (29,8 % – 366) nepovedala o šikanovaní nikomu. Zaujímalo nás, prečo títo respondenti mlčali. Až 47,3 % respondentov z tejto skupiny prezentovalo veľmi skeptický názor, že aj tak by sa nič nevyriešilo. Necelá tretina oslovených žiakov (26,2 %) sa obávala problémov a 16,8 % respondentov malo strach z agresora. Oslovení žiaci sa v nižšej miere báli spolužiakov (4,3 %) alebo rodičov (1,3 %). Asi 4,2 % opýtaných prostredníctvom inej možnosti uviedlo, že to aj tak povedali iní spolužiaci, prípadne, nechceli, aby sa o nich rozprávalo, že žalovali.

Dievčatá neoznámili šikanovanie, pretože sa častejšie báli nielen agresora (dievčatá: 17,5 %, chlapci: 16,3 %), ale aj spolužiakov (dievčatá: 7,1 %, chlapci: 2,5 %) a rodičov (dievčatá: 1,9 %, chlapci: 0,8 %). Chlapci mali väčší strach, že si týmto konaním spôsobia ďalšie problémy (chlapci: 27,2 %, dievčatá: 24,7 %) a vo vyššej miere sa domnievali, že aj tak by sa nič nevyriešilo (chlapci: 49,0 %, dievčatá: 44,8 %). Inú odpoveď uviedlo 4,2 % chlapcov a 4,0 % dievčat. Prezentované zistenia ukázali, že dievčatá mali obavy nielen z pomsty agresora, ale aj z hnevu spolužiakov a rodičov. Chlapci častejšie nechceli mať ďalšie problémy a vo vyššej miere než dievčatá sa na daný problém pozerali skepticky.

Respondenti vo veku 13 a 14 rokov sa častejšie báli agresora, zatiaľ čo 16-roční opýtaní pociťovali obavy z výsmechu spolužiakov. Z rodičov mali strach najmä 14-roční žiaci, pričom v skupine respondentov starších ako 15 rokov nepociťoval tieto obavy nikto. Názor, že si oznámením šikanovania môžu privodiť ďalšie problémy, prezentovali výrazne častejšie najstarší opýtaní, zatiaľ čo 16-roční žiaci neverili, že by sa niečo vyriešilo. Inú možnosť uvádzali najmä respondenti vo veku 15 rokov.

⁹ Malík, B.: Sociálna pedagogika. Prieniky a rozhrania medzi sociálnou pedagogikou a sociálnou prácou. Bratislava : Iris, 2019. ISBN 978-80-8200-054-5, s. 156 – 157.

Tabuľka 36

Prečo o šikanovaní nepovedal nikomu	12 rokov	13 rokov	14 rokov	15 rokov	16 rokov	17 rokov	18 rokov
strach z agresora	8,6	23,9	23,7	14,5	13,8	14,0	15,8
strach zo spolužiakov	5,7	4,5	1,0	2,6	6,9	6,0	5,3
strach z rodičov	2,9	1,5	3,4	1,3	0	0	0
obavy, že bude mať problémy	31,4	26,9	28,8	26,3	14,9	28,	52,6
nič by sa nevyriešilo	48,6	41,8	39,0	47,4	60,9	48,0	26,0
iné	2,8	1,4	4,1	7,9	3,5	4,0	0,3

Žiaci stredných odborných škôl (15,8 %, G: 6,4 %) sa častejšie báli pomsty agresora, gymnazisti (6,4 %, SOŠ: 5,5 %) mali zas väčší strach z výsmechu spolužiakov a vo vyššom počte si nechceli spraviť väčšie problémy (G: 27,7 %, SOŠ: 24,2 %), zároveň sa domnievali, že aj tak by sa nič nevyriešilo (G: 57,4 %, SOŠ: 49,7 %). Inú odpoveď uviedlo 4,8 % žiakov stredných odborných škôl a 2,1 % gymnazistov.

Agresora sa báli najmä respondenti žijúci v Žilinskom kraji. Obavy z výsmechu spolužiakov pociťovali žiaci z Košického kraja, v Prešovskom a v Nitrianskom kraji mali strach z reakcie rodičov. Názor, že by si oznámením šikanovania mohli pripraviť ešte väčšie problémy, deklarovali najčastejšie žiaci Bratislavského kraja. Viac ako polovica respondentov v Trnavskom a v Košickom kraji odmietla uveriť, že sa tým daná situácia zlepšila. Inú možnosť uvádzali najmä respondenti z Trnavského kraja.

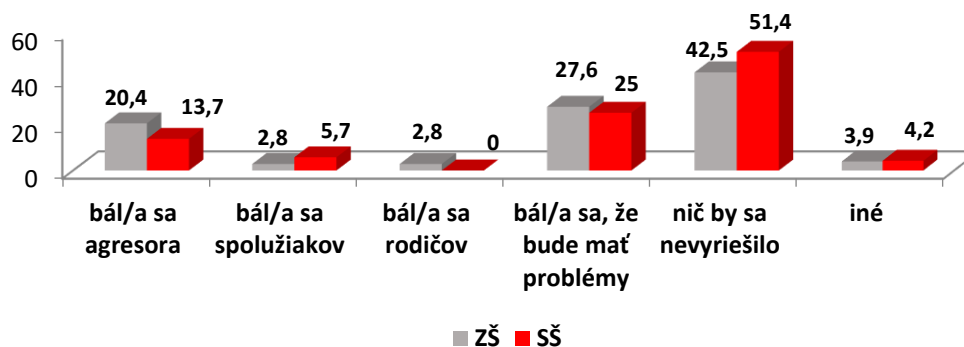
Tabuľka 37

Prečo o šikanovaní nepovedal nikomu	BA	TT	TN	NR	ZA	BB	PO	KE
strach z agresora	11,5	9,8	21,6	11,6	28,2	21,6	19,4	14,3
strach zo spolužiakov	1,9	4,9	3,9	7,2	2,6	2,7	1,6	9,5
strach z rodičov	1,9	1,0	1,0	2,9	1,1	0,1	3,2	0,4
obavy, že bude mať problémy	34,6	19,5	21,6	26,1	23,1	29,7	30,0	21,4
nič by sa nevyriešilo	48,1	53,7	43,1	49,3	41,0	45,8	45,2	52,4
iné	2,0	11,1	8,8	2,9	4,0	0,1	0,6	2,0

Porovnanie údajov za základné a stredné školy

Komparácia zistení potvrdila, že stredoškóľáci sa častejšie domnievali, že aj tak by sa nič nevyriešilo a vo vyššom počte mali strach aj z výsmechu svojich spolužiakov. Žiaci základných škôl sa viac obávali problémov, ktoré by si mohli oznámením šikanovania spôsobiť, pomsty agresora a hnevu rodičov. Prostredníctvom inej možnosti odpovedal približne rovnaký počet opýtaných z oboch typov škôl.

Graf 11 Dôvody, prečo respondenti nepovedali nikomu o šikanovaní podľa typu školy

Riešenie šikanovania

Šikanovaniu je potrebné venovať vždy dostatočnú pozornosť, najmä ak sa vyskytne v triednom kolektíve. Učiteľ v tomto prípade nesmie situáciu zľahčovať a bagatelizovať, ale snažiť sa vyriešiť ju čo najlepšie a v čo najkratšom čase. Je potrebné informovať o tomto probléme vedenie školy, ostatných vyučujúcich, školského psychológa, výchovného poradcu alebo iného odborníka. Do riešenia šikanovania veľmi často vstupujú aj spolužiaci a rodičia žiakov. Existuje niekoľko stratégií a postupov pri jeho riešení a všetky majú spoločné to, že prioritne chránia obeť a svedkov.¹⁰

Až 42,1 % respondentov uviedlo, že šikanovanie, ktoré zažili, sa už vyriešilo a 6,2 % opýtaných sa priznalo, že prejavy násillia stále pokračujú. Odpoveď, že šikanovanie sa neriešilo, pretože sa obeť a svedkovia báli ešte väčších problémov a nikomu to nepovedali, uviedlo 12,7 % žiakov základných a stredných škôl. Názor, že opakované prejavy násillia sa vôbec neriešili, prezentovalo až 34,1 % oslovených žiakov a 4,9 % respondentov uviedlo inú možnosť.

Z odpovedí oslovených žiakov vyplynulo, že niektoré prípady boli riešené nielen v rámci školy, ale i s pomocou psychológov a príslušníkov Policajného zboru. Najčastejším trestom za šikanovanie bolo pokarhanie od triedneho učiteľa, riaditeľa školy a znížená známka zo správania. Šikanovanie sa v malom počte skončilo odchodom obeť alebo útočníka do inej školy, prípadne sa situácia zmenila a sa stali z nich kamaráti. Asi 6 opýtaných priznalo, že šikanovanie sa síce riešilo, ale agresora i napriek tomu nikto nepotrestal. Táto situácia je veľmi zložitá a negatívne vplýva na psychiku obeť a svedkov. Je potrebné, aby sa učitelia a rodičia snažili šikanovanie čím skôr vyšetriť a útočníka primerane potrestať. Len tak sa zabráni šíreniu tohto negatívneho javu v školskom prostredí.

Viac informácií o tom, že šikanovanie bolo vyriešené a agresor potrestaný, mali dievčatá (43,9 %, chlapci: 40,2 %), ktoré zároveň častejšie priznali, že táto nepríjemná situácia sa vôbec neriešila (dievčatá: 36,2 %, chlapci: 31,7 %). Fakt, že šikanovanie stále pokračuje, deklarovali vo vyššej miere chlapci (7,0 %, dievčatá: 5,5 %), ktorí zároveň tvrdili, že sa vôbec neriešilo, pretože o ňom nikomu nepovedali (chlapci: 16,5 %, dievčatá: 9,1 %). Inú odpoveď uviedol približne rovnaký počet opýtaných z oboch skupín (chlapci: 4,6 %, dievčatá: 5,3 %).

Najviac informácií o ďalšom riešení prejavov násillia mali žiaci vo veku 13 a 14 rokov. 17-roční opýtaní častejšie než ostatní uvádzali, že táto negatívna situácia sa neriešila. Najmladší respondenti vo vyššom počte priznali, že šikanovanie stále trvá. Zo strachu pred ďalším ubližovaním mlčali najmä 16-roční opýtaní. Inú odpoveď uvádzali najmä žiaci vo veku 15 rokov. Prezentované zistenia ukázali, že so spôsobom riešenia šikanovania boli najspokojnejší opýtaní vo veku 13 a 14 rokov, pričom v najnižšej miere bol tento sociálno-patologický jav riešený u respondentov vo veku 17 rokov.

¹⁰ Rusnáková, M. – Šrobárová, S.: Sociálna patológia v zameraní na sociálno-patologické javy. Ružomberok : Verbum, 2015. ISBN 978-80-561-0291-6, s. 99 – 100.

Tabuľka 38

Riešenie šikanovania	12 rokov	13 rokov	14 rokov	15 rokov	16 rokov	17 rokov	18 rokov
šikanovanie sa vyriešilo	42,4	49,2	48,6	42,0	39,8	36,0	34,4
šikanovanie sa vôbec neriešilo	33,1	30,3	25,7	33,5	36,6	41,0	37,5
šikanovanie stále pokračuje	11,5	5,9	8,8	4,9	5,1	3,0	9,4
o šikanovaní nikomu nepovedal	9,4	11,4	13,5	11,0	15,0	14,5	14,1
iné	3,6	3,2	3,4	8,6	3,5	5,5	4,6

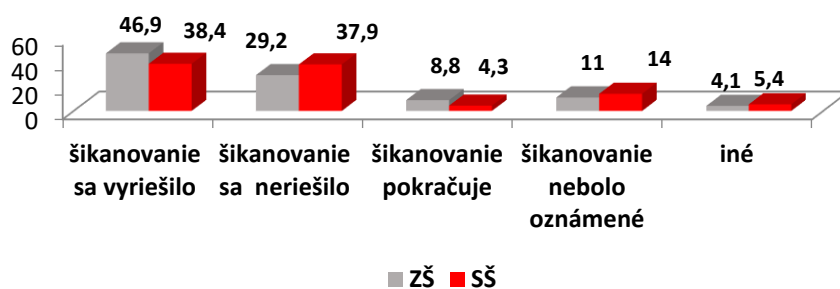
Názor, že šikanovanie sa vyriešilo, uviedli častejšie žiaci stredných odborných škôl (39,5 %, G: 34,8 %), ktorí zároveň vo vyššej miere o ňom nikomu nepovedali (SOŠ: 14,8 %, G: 11,4 %). Gymnazisti vo vyššom počte uvádzali, že sa vôbec neriešilo (G: 41,1 %, SOŠ: 36,9 %), prípadne stále pokračuje (G: 6,3 %, SOŠ: 3,7 %). Názor, že šikanovanie sa už vyriešilo, prezentovali najmä žiaci žijúci v Trnavskom a v Žilinskom kraji. Že tento problém nikto neriešil, upozorňovali žiaci z Nitrianskeho a z Prešovského kraja. O tom, že šikanovanie stále trvá, deklarovali v najvyššej miere žiaci v Banskobystrickom a v Žilinskom kraji. O šikanovaní nikomu nepovedali respondenti žijúci v Trenčianskom a v Banskobystrickom kraji. Inú odpoveď uvádzali najmä opýtaní pochádzajúci z Nitrianskeho kraja.

Tabuľka 39

Riešenie šikanovania	BA	TT	TN	NR	ZA	BB	PO	KE
šikanovanie sa vyriešilo, agresor bol potrestaný	36,7	46,7	41,5	39,6	46,3	43,3	42,1	40,9
šikanovanie sa vôbec neriešilo	35,3	32,2	32,7	37,0	32,8	26,9	37,1	35,6
šikanovanie stále pokračuje	7,3	7,2	5,4	3,1	9,0	9,6	5,1	5,4
o šikanovaní nikomu nepovedal	14,7	8,9	15,6	12,5	9,0	15,4	12,9	14,1
iné	6,0	5,0	4,8	7,8	2,9	4,8	2,8	4,0

Porovnanie údajov za základné a stredné školy

Názor, že šikanovanie sa už vyriešilo a útočník bol potrestaný, prezentovali častejšie žiaci základných škôl, ktorí vo vyššej miere o ňom nikomu nepovedali. Stredoškooláci zároveň tvrdili, že tento jav nebol vôbec riešený. Žiaci základných škôl výrazne častejšie upozorňovali, že opakované násilie stále pokračuje. Inú odpoveď uviedlo 5,4 % stredoškoolákov a 4,1 % žiakov základných škôl. Údaje ukázali, že v základných školách sa šikanovanie vo vyššej miere vyriešilo a zároveň bol zistený aj výrazne vyšší počet opýtaných, ktorí tvrdili, že ďalej pokračuje. Zrejme sa v základných školách riešeniu šikanovania venuje pozornosť tak, aby sa eliminoval, avšak ešte stále sú prípady, o ktorých sa dospelí nedozvedia, ani ho neriešia. Zistenia poukazujú na nutnosť venovať problematike násilia a šikanovania v školskom prostredí veľkú pozornosť aj naďalej.

Graf 12 *Riešenie šikanovania v základných a stredných školách*

Porovnanie údajov za roky 2014 a 2020

Komparácia údajov ukázala, že od roku 2014 stúpol počet opýtaných, ktorí tvrdili, že šikanovanie sa vyriešilo a útočník bol potrestaný. Znížil sa počet respondentov, ktorí uviedli, že opakované prejavy násilia sa vôbec neriešili, ešte stále pokračujú a neboli riešené preto, že o nich nikomu nepovedali. Z uvedeného vyplynulo, že prípady šikanovania, ktoré sa v školách vyskytli, boli v roku 2020 vo vyššej miere riešené a úspešne vyriešené než v roku 2014.

Tabuľka 40

Riešenie šikanovania	2014	2020
šikanovanie sa vyriešilo, agresor bol potrestaný	34,9	42,1
šikanovanie sa vôbec neriešilo	40,3	34,1
šikanovanie stále pokračuje	10,1	6,2
o šikanovaní nikomu nepovedal	14,7	12,7
iné	0	4,9

Prejavy šikanovania zo strany spolužiakov, učiteľov, kamarátov a rodičov (prevalencia za ostatných 12 mesiacov)

Odborníci sa zhodujú v názoroch, že prejavy šikanovania sa dajú rozdeliť na priame a nepriame. Medzi priame prejavy patria fyzické útoky, slovná agresia, krádeže, ničenie a manipulácia s vecami, násilné a manipulatívne príkazy. K nepriamym prejavom sa zaraďuje ignorovanie obete, odmietanie spoločnej komunikácie, ohováranie, zlomyselné osočovanie, zvaľovanie viny za prečiny, ktoré obeť neurobila, anonymné posielanie urážlivých a posmešných odkazov. Práve opakujúce sa nepriame prejavy šikanovania by mali byť pre pedagóga signálom, aby sa začal daným problémom zaoberať. Veľký význam však zohráva závažnosť situácie, frekvencia opakovania a množstvo týchto prejavov.¹¹ V súvislosti s analýzou konkrétnych prejavov násilia bola vo výskume žiakom základných a stredných škôl, predložená **škála 9 prejavov násilia**, s cieľom zistiť, či ich vo vzájomnej komunikácii **za obdobie ostatných 12 mesiacov** používali nielen rovesníci (spolužiaci a kamaráti), ale aj dospelí (rodičia a učitelia). Prezentované zistenia potvrdili, že respondenti sa najčastejšie stretávali a uvedenými prejavmi násilia v triednom kolektíve a v rovesníckej skupine. Opýtaní v najnižšej miere zažili šikanovanie zo strany rodičov, i keď zo strany učiteľov bolo vo vyššej miere zistené vysmievanie, vyhrážky, sexuálne obťažovanie, ignorovanie a nezmyselné príkazy. Rodičia svojim deťom častejšie vulgárne nadávali a fyzicky ich trestali. Otázkou je objektívne zhodnotenie vyhrážok, vymáhanie osobných vecí a dávanie nezmyselných príkazov, ktoré v podstate môžu byť prejavom šikanovania iba z pohľadu adolescentov, nie dospelých osôb.

V triednom kolektíve zažili žiaci základných a stredných škôl najčastejšie vulgárne nadávky (41,1 %), ironické poznámky a výsmech (36,7 %). Už v omnoho nižšej miere ich spolužiaci ignorovali (16,0 %), fyzicky ich napadli (10,6 %), vyhrážali sa im (9,4 %), ničili im osobné veci (9,1 %), sexuálne ich obťažovali (7,9 %), dávali im nezmyselné príkazy (7,4 %) a vymáhali od nich rôzne veci (7,0 %).

¹¹ Križo, V.: Šikanovanie v škole. Právna zodpovednosť, riziká a postavenie učiteľa pri riešení šikanovania v škole. Bratislava : Raabe, 2016. ISBN 978-80-8140-125-1, s. 29 – 30.

Zo strany **učiteľov** sa stali žiaci základných a stredných škôl najmä terčom ironických poznámok (9,6 %). Okrem toho museli vykonávať nezmyselné príkazy (6,8 %), vulgárne im nadávali (5,8 %) a vyhrážali sa im (5,2 %). Už v nižšej miere zažili respondenti od svojich pedagógov ignorovanie (2,3 %), sexuálne obťažovanie (1,7 %), ničenie osobných vecí (1,4 %), fyzické útoky (1,2 %) a vymáhanie osobných vecí (1,0 %).

Situácia zaznamenaná v **skupine rovesníkov** v podstate korešponduje v mierne nižšej miere s výsledkami zistenými u spolužiakov. Opýtaní sa v partii kamarátov najčastejšie stretli s vulgárnymi nadávkami (37,4 %) a s ironickými poznámkami (28,8 %). Už omnoho menej žiakov základných a stredných škôl zažilo v rovesníckej skupine ignorovanie (11,2 %), fyzické napadnutie (10,4 %), vyhrážky a sexuálne obťažovanie (zhodne po 7,3 %), vydávanie nezmyselných príkazov (6,5 %), ničenie osobných vecí (5,7 %) a ich vymáhanie (5,2 %).

Podobná situácia ako u učiteľov bola zistená aj u **rodičov**, i keď mali zo všetkých skupín väčšinou najnižšie hodnoty. Aj v rodinnom prostredí prevládali vulgárne nadávky (8,1 %), irónia a výsmech (6,4 %), nezmyselné príkazy (4,9 %), vyhrážky (4,2 %) a fyzické tresty (3,1 %). Rodičia v omnoho nižšej miere svoje deti ignorovali (1,4 %), ničili im osobné veci (1,3 %), ktoré od nich aj vymáhali (0,6 %). V rodinnom prostredí sa v najnižšej miere ako prejav násilia objavilo sexuálne obťažovanie (0,3 %).

Zo získaných výsledkov výskumu vyplynulo, že pri šikanovaní dominovali, či už v školskom prostredí, v rovesníckej skupine alebo v domácom prostredí predovšetkým vulgárne nadávky, ironické poznámky, ignorovanie a zo strany dospelých aj nezmyselné príkazy. V pomerne vysokej miere boli zaznamenané fyzické útoky, vyhrážanie a (okrem rodičov) aj sexuálne obťažovanie. V pomerne malej miere bolo evidované ničenie osobných vecí a ich vymáhanie. Je zarážajúce, že uvedené násilné prejavy boli najčastejšie zaznamenané v skupine rovesníkov – spolužiakov a kamarátov, s ktorými žiaci základných a stredných škôl majú prežívať svoj voľný čas, rozvíjať svoje záujmy, zažívať pekné veci a prežívať pozitívne emócie.

Z výsledkov výskumu je zrejmé, že agresívne správanie v tejto vekovej kategórii mladých ľudí patrí do určitej miery k prejavom súčasnej doby. Alarmujúcim signálom je najmä verbálne násilie, vulgárne nadávky, výsmech a ironické poznámky, pretože z praktického života je známe, že práve tento spôsob komunikácie medzi deťmi a mládežou dokáže slabšiemu jedincovi niekedy viac ublížiť ako fyzické násilie.

Tabuľka 41

Prejavy šikanovania	Spolužiaci	Učitelia	Kamaráti	Rodičia
vulgárne nadávky	41,1	5,8	37,4	8,1
irónia, výsmech	36,7	9,6	28,8	6,4
fyzický útok	10,6	1,2	10,4	3,1
vyhrážky	9,4	5,2	7,3	4,2
ničenie osobných vecí	9,1	1,4	5,7	1,3
sexuálne obťažovanie	7,9	1,7	7,3	0,3
vymáhanie vecí	7,0	1,0	5,2	0,6
ignorovanie	16,0	2,3	11,2	1,4
nezmyselné príkazy	7,4	6,8	6,5	4,9

Poznámka: V tabuľke sú kladné odpovede respondentov vyjadrené v percentách.

Porovnanie údajov za roky 2014 a 2020

Spolužiaci

Porovnanie zistených údajov za roky 2014 a 2020 ukázalo, že klesol počet opýtaných, ktorí boli v triednom kolektíve šikanovaní. Znížil sa počet opýtaných, ktorým spolužiaci vulgárne nadávali, vysmievali sa im, fyzicky im ubližovali, vyhrážali sa im, ničili im osobné veci, vymáhali ich od nich a sexuálne ich obťažovali. Nezmenil sa počet respondentov, ktorých rovesníci v triede vylúčili z kolektívu a dávali im nezmyselné príkazy. Zo zistených výsledkov je zrejmé, že od roku 2014 sa situácia v oblasti šikanovania v triedach zlepšila. Otázkou je do akej miery k tomu prispela súčasná situácia zapríčinená pandemiou Covid-19, keď žiaci základných a stredných škôl dlhšiu dobu nechodili do školy, nestretávali sa a školskú výučbu absolvovali dištančne.

Pedagógovia

Komparácia zistení ukázala, že od roku 2014 sa znížil počet žiakov základných a stredných škôl, ktorí boli šikanovaní svojimi pedagógmi. Klesol počet respondentov, ktorým učitelia vulgárne nadávali, vysmievali sa im, fyzicky im ubližovali, vyhrážali sa im, sexuálne ich obťažovali, ignorovali ich, ničili im osobné veci a vymáhali ich od nich. Zo zistených údajov je zrejmé, že situácia zaznamenaná v roku 2020 je výrazne lepšia než v roku 2014.

Kamaráti

Od roku 2014 sa znížil počet žiakov základných a stredných škôl, ktorým kamaráti vulgárne nadávali, sexuálne ich obťažovali, ničili im osobné veci a vymáhali ich od nich. Zvýšil sa počet respondentov, ktorým sa rovesníci v partii vysmievali, fyzicky ich napádali a snažili sa ich vylúčiť z kolektívu. Za dané obdobie sa nezmenil počet opýtaných, ktorým sa kamaráti vyhrážali a nútili ich vykonávať nezmyselné príkazy. Zo zistených údajov je zrejmé, že šikanovanie sa v rovesníckej skupine zlepšilo iba v malej miere. Zarážajúci je najmä zvyšujúci sa počet opýtaných, ktorých rovesníci fyzicky napadli, ignorovali ich, prípadne sa im vysmievali.

Rodičia

Komparácia zistení za roky 2014 a 2020 ukázala, že sa znížil počet respondentov, ktorým rodičia vulgárne nadávali, vysmievali sa im, fyzicky im ubližovali, vyhrážali sa im, ignorovali ich, ničili ich osobné veci a vymáhali ich od nich. Za dané obdobie sa nezmenil počet opýtaných, ktorých rodičia sexuálne obťažovali (2014: 0,6 %, 2020: 0,3 %). Situácia zaznamenaná v roku 2020 je výrazne lepšia než v roku 2014, čo dokumentuje aj zlepšenie vzťahov v rodine, ktoré sme tiež vo výsledkoch tohto výskumu zaznamenali. Prezentované výsledky výskumu ukázali, že vo všetkých sledovaných skupinách mali výraznú dominanciu vulgárne nadávky, ironické poznámky a ignorovanie. V najnižšej miere bolo zistené sexuálne obťažovanie, ničenie osobných vecí a ich vymáhanie. Treba si uvedomiť, že deti vo veku od 13 do 18 rokov prežívajú obdobie adolescencie, kedy sa formuje ich osobnosť a sebavedomie, sú citliví na svoj výzor, vytvárajú sa sociálne vzťahy k rovesníkom aj k ostatným ľuďom. Preto je dôležité, aby deti a mladí ľudia neboli frustrovaní z toho, že osoby v najbližšom okolí (rodičia, učitelia, kamaráti a spolužiaci) ich psychicky ubíjajú, nadávajú im, vysmieávajú sa im, prípadne ich bijú, vyhrážajú sa im, berú a ničia im osobné veci a ubližujú im aj iným spôsobom, pretože sa to neskôr negatívne odzrkadlí na ich psychickom a fyzickom zdraví.

Tabuľka 42

Prejavy šikanovania	Spolužiaci		Učitelia		Kamaráti		Rodičia	
	2014	2020	2014	2020	2014	2020	2014	2020
vulgárne nadávky	51,4	41,1	10,3	5,8	38,5	37,4	9,1	8,1
irónia, výsmech	43,4	36,7	16,0	9,6	27,6	28,8	7,5	6,4
fyzický útok	13,7	10,6	2,9	1,2	9,7	10,4	5,4	3,1
vyhrážky	11,8	9,4	9,1	5,2	6,9	7,3	5,7	4,2
ničenie osobných vecí	15,7	9,1	2,7	1,4	8,1	5,7	2,4	1,3
sexuálne obťažovanie	12,4	7,9	3,5	1,7	11,5	7,3	0,6	0,3
vymáhanie vecí	10,1	7,0	1,9	1,0	7,0	5,2	1,7	0,6
ignorovanie	16,7	16,0	4,6	2,3	10,0	11,2	2,3	1,4
nezmyselné príkazy	7,9	7,4	11,4	6,8	7,1	6,5	7,6	4,9

Poznámka: V tabuľke sú kladné odpovede respondentov vyjadrené v percentách.

Osoba, ktorá má riešiť šikanovanie

Prezentované výsledky výskumu potvrdili, že šikanovanie je pomerne častý sociálno-patologický jav, ktorý sa vyskytuje najmä v školskom prostredí. Preto je dôležité poučiť deti a mládež o tom, ako je možné tento závažný problém riešiť. Riešenie šikanovania je v kompetencii rodičov, učiteľov a odborníkov, ale je dôležité, aby sa deti o tom, čo sa im stalo niekomu zdôverili a požiadali ho o pomoc. Viac než tri štvrtiny respondentov (76,3 %) prezentovali názor, že o šikanovaní je nutné hovoriť s rodičmi a 63,4 % opýtaných ho navrhovalo riešiť spoločne s učiteľom a s vedením školy. Viac než tretina žiakov (37,2 %) základných a stredných škôl by oslovila so žiadosťou o pomoc výchovného poradcu a štvrtina opýtaných (25,6 %) by požiadala o pomoc spolužiakov. Iba 8,8 % respondentov prezentovalo názor, že šikanovanie si musí vyriešiť obeť násilia sama a 6,5 % opýtaných sa domnievalo, že je lepšie, keď sa tento závažný jav nerieši. Len 1,0 % oslovených žiakov navrhovalo inú možnosť, pričom najčastejšie uvádzali, že riešenie šikanovania závisí od jeho závažnosti a že obeť by sa mala poradiť s osobou, ktorej najviac dôveruje a spoločne by mali hľadať východisko.

Obidve skupiny opýtaných, avšak výrazne častejšie dievčatá (81,3 %, chlapci: 71,0 %) sa vyjadrili, že šikanovanie je potrebné riešiť spoločne s rodičmi. Chlapci vo vyššom počte prezentovali názor, že by sa týmto problémom mala zaoberať iba obeť násilia (chlapci: 11,6 %, dievčatá: 6,2 %), prípadne by ho riešili v spolupráci s príslušníkmi Policajného zboru (chlapci: 21,3 %, dievčatá: 20,3 %). Dievčatá viac dôverovali učiteľom a vedeniu školy (dievčatá: 67,8 %, chlapci: 58,8 %), výchovnému poradcovi, či školskému psychológovi (dievčatá: 44,3 %, chlapci: 29,8 %) a rovesníkom (dievčatá: 27,5 %, chlapci: 23,5 %). Približne rovnaký počet opýtaných z oboch skupín by sa o tomto probléme porozprával s osobou, ktorej verí (chlapci: 0,8 %, dievčatá: 1,2 %). Až 8,9 % chlapcov a 4,3 % dievčat prezentovalo názor, že šikanovanie sa nemá riešiť, pretože potom by to mohlo byť ešte horšie.

Respondenti vo veku 14 a 18 rokov častejšie než ostatní prezentovali názor, že šikanovanie by mala riešiť iba osoba, ktorej agresor ubližuje. 13-roční opýtaní častejšie uvádzali, že tieto opakované prejavy násilia je potrebné eliminovať spoločne s rodičmi alebo s pedagógmi a s vedením školy. 16-roční žiaci by sa poradili s výchovným poradcem alebo so školským psychológom, zatiaľ čo 17-roční respondenti by tento problém riešili s pomocou rovesníkov. Najstarší opýtaní by šikanovanie ohlásili na políciu a najmladší respondenti by o pomoc požiadali osobu, ktorej dôverujú. 14-

roční žiaci prezentovali názor, že šikanovanie by sa nemalo vôbec riešiť. Z uvedených výsledkov výskumu vyplynulo, že opýtaní vo veku 13 rokov pri riešení tohto závažného celospoločenského javu viac dôverovali dospelým osobám – rodičom a učiteľom, avšak respondenti vo veku 17 rokov preferovali pomoc rovesníkov. Názor, že situáciu netreba riešiť, prípadne si ju má vybaviť len obeť, deklarovali najmä 14-roční žiaci.

Tabuľka 43

Osoba, ktorá má riešiť šikanovanie	12 rokov	13 rokov	14 rokov	15 rokov	16 rokov	17 rokov	18 rokov
obeť šikanovania	7,4	6,3	12,9	9,1	7,5	9,2	12,9
rodičia	74,7	80,9	77,5	76,1	72,9	77,5	72,3
učitelia, vedenie školy	64,2	69,7	58,6	66,1	62,2	61,4	52,5
výchovný poradca, školský psychológ	39,7	35,4	25,7	35,0	44,0	42,4	33,7
polícia	8,9	19,4	20,4	22,6	20,7	26,9	29,7
spolužiaci, kamaráti	25,3	23,1	23,6	22,8	26,7	33,5	22,8
iné	1,9	1,4	1,4	0,4	1,1	0,6	0,5
je lepšie, keď sa šikanovanie nerieši	7,4	7,1	9,3	6,0	5,9	5,1	4,0

Poznámka: Súčet presahuje 100 %, pretože respondenti mohli odpovedať prostredníctvom viacerých možností.

Gymnazisti častejšie zastávali názor, že šikanovanie je potrebné riešiť spoločne s rodičmi (80,0 %, SOŠ: 74,1 %), pedagógmi a s vedením školy (G: 70,4 %, SOŠ: 61,3 %), výchovným poradcom alebo so školským psychológom (G: 49,2 %, SOŠ: 38,4 %), políciou (G: 25,0 %, SOŠ: 23,0 %) a s rovesníkmi (G: 38,1 %, SOŠ: 23,8 %). Žiaci stredných odborných škôl sa vo vyššom počte vyjadrili, že týmto problémom by sa mala zaoberať iba obeť násilia (SOŠ: 8,5 %, G: 6,9 %), prípadne si mysleli, že šikanovanie sa nemá riešiť, pretože potom by to mohlo byť ešte horšie (SOŠ: 6,2 %, G: 3,8 %). Približne rovnaký počet opýtaných z obidvoch typov stredných škôl by o tomto probléme porozprával s osobou, ktorej dôveruje (G: 0,4 %, SOŠ: 0,6 %).

Respondenti v Nitrianskom a v Žilinskom kraji sa častejšie domnievali, že šikanovanie treba riešiť spoločne s rodičmi, učiteľmi a s vedením školy a s rovesníkmi. Opýtaní žijúci v Košickom kraji by požiadali o pomoc výchovného poradcu alebo školského psychológa, zatiaľ čo mladí obyvatelia Banskobystrického kraja by sa o opakovaných prejavoch násilia porozprávali s osobou, ktorej najviac dôverujú. Žiaci pochádzajúci z Prešovského kraja sa vyjadrili, že šikanovanie by mala riešiť iba obeť šikanovania, prípadne treba požiadať o pomoc políciu. Zaujímavé je zistenie, že títo opýtaní zároveň častejšie než ostatní uvádzali, že opakované prejavy násilia by sa vôbec nemali riešiť, aby to celú situáciu ešte viac nezhoršilo.

Tabuľka 44

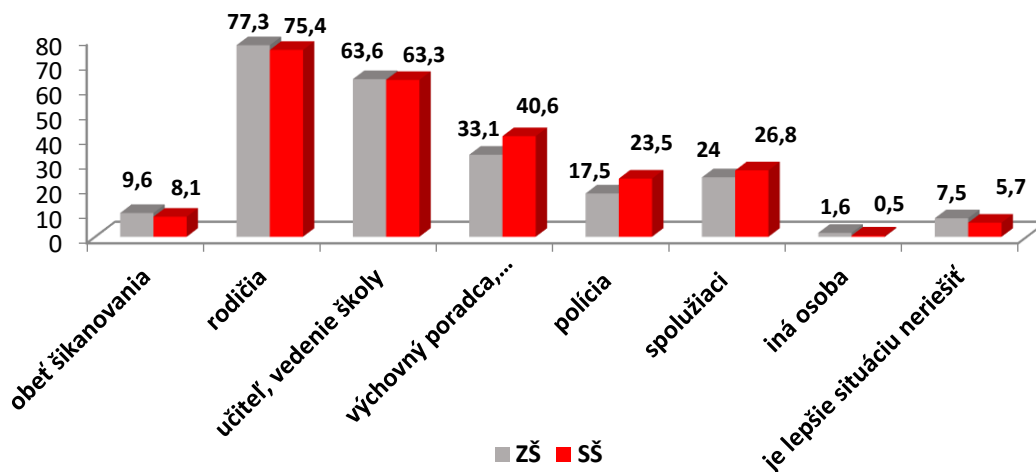
Osoba, ktorá má riešiť šikanovanie	BA	TT	TN	NR	ZA	BB	PO	KE
obeť šikanovania	10,5	8,4	8,0	7,6	9,2	6,0	13,6	5,6
rodičia	74,5	77,1	74,2	80,2	80,7	79,0	70,7	74,2
učitelia, vedenie školy	62,8	66,0	62,5	69,4	70,2	66,0	53,3	59,6
výchovný poradca, školský psychológ	36,0	35,0	38,6	39,4	41,6	35,5	31,0	42,3
polícia	23,0	15,2	17,0	21,6	21,8	19,5	24,6	22,8
spolužiaci, kamaráti	20,9	30,3	25,4	31,8	31,1	23,0	22,3	18,0
iné	0,8	0,7	0,8	0,9	0,6	3,0	1,7	0,2
je lepšie, keď sa šikanovanie nerieši	8,4	7,1	5,3	4,7	4,6	4,0	11,3	5,2

Poznámka: Súčet presahuje 100 %, pretože respondenti mohli odpovedať prostredníctvom viacerých možností.

Porovnanie údajov za základné a stredné školy

Obe skupiny respondentov, avšak najmä zo základných škôl, preferovali názor, že šikanovanie je potrebné eliminovať v spolupráci rodičmi. Približne rovnaký počet žiakov z oboch typov škôl by požiadal o pomoc učiteľa alebo vedenie školy. Stredoškooláci by sa vo vyššom počte poradili s výchovným poradcom, so spolužiakmi, prípadne by šikanovanie oznámili na polícii. Žiaci základných škôl si vo vyššej miere mysleli, že eliminácia tohto sociálno-patologického javu je výlučnou záležitosťou obete, prípadne navrhovali riešiť ho v spolupráci s inou osobou alebo ho neriešiť vôbec. Zo zistení vyplynulo, že žiaci základných škôl najviac verili blízkym dospelým osobám (rodičom a učiteľom) a pri eliminácii šikanovania preferovali spoluprácu s nimi, zatiaľ čo stredoškooláci sa viac spoliehali na pomoc rovesníkov, odborníkov a polície. Je zaujímavé, že žiaci základných škôl vo vyššom počte nechávali riešenie šikanovania iba na obeť, alebo zastávali názor, že je lepšie, keď sa táto negatívna situácia vôbec nerieši.

Graf 13 Osoba, ktorá má riešiť šikanovanie podľa typu školy

Poznámka: Súčet presahuje 100 %, pretože respondenti mohli odpovedať prostredníctvom viacerých možností.

5. Prevencia šikanovania v školskom prostredí

Prevencia (taktiež profylaxia) znamená v najvšeobecnejšom ponímaní predchádzanie určitým problémom. Jej cieľom je realizovať také opatrenia, aby sa výskyt šikanovania v školskom prostredí v maximálnej miere eliminoval a žiaci mohli v škole žiť zdravý a plnohodnotný život bez strachu a stresu. Podľa Matulu (2010) sa prevencia v rezorte školstva uskutočňuje v rámci výchovnej a psychologickkej prevencie. **Výchovná prevencia** sa uskutočňuje v školských výchovných zariadeniach s primárnym angažovaním sa všetkých pedagógov (učiteľ, koordinátor prevencie, výchovný poradca...) a znamená skvalitňovanie sociálnej regulácie správania vo výchovno-vzdelávacom procese. **Psychologická prevencia** sa uskutočňuje v poradenských a psychologických zariadeniach rezortu a je orientovaná na skvalitnenie psychologickkej regulácie správania pomocou psychologických, poradenských, prípadne aj psychoterapeutických metód.¹²

¹² Hupková, I. – Liberčanová, K.: Drogové závislosti a ich prevencia. Trnava : TU, 2012. ISBN 978-80-8082-563-8, s. 89.

Osoba, ktorá informovala respondentov o tom, ako sa má šikanovanie riešiť

Odborníci upozorňujú, že pri prevencii šikanovania je potrebné poučiť žiakov o tom, ako sa má šikanovanie riešiť a čo treba robiť, aby sa situácia ešte viac nezhoršovala. Respondentov o spôsobe riešenia šikanovania informovali najčastejšie učitelia v škole (69,4 %). Viac ako polovicu opýtaných (53,1 %) poučili odborníci (psychológovia, policajti...) na prednáškach a rodičia (51,2 %). Len 10,2 % žiakov základných a stredných škôl získalo tieto dôležité poznatky od kamarátov a spolužiakov, 8,8 % respondentov čítalo články o šikanovaní na internete, 6,4 % žiakov sa o tomto probléme rozprávalo so svojimi súrodencami. Len 0,7 % opýtaných poučila iná osoba, najčastejšie starí rodičia. Poznatky o možnostiach riešenia šikanovania nemalo 7,7 % respondentov. Prezentované zistenia ukázali, že prioritu v tejto oblasti mali učitelia a odborníci, ktorých pri realizácii prevencie v školskom prostredí zabezpečil najmä koordinátor prevencie, prípadne riaditeľ školy. V tejto oblasti majú ešte pomerne veľké rezervy rodičia, ktorí by mali spoločne s deťmi o tomto probléme hovoriť a vysvetliť im, že u nich vždy nájdu potrebnú pomoc a podporu. Zaujímavé je, že 8,8 % respondentov sa o šikanovanie zaujímalo do takej miery, že si tieto poznatky vyhľadali na internete.

Obidve skupiny respondentov získali potrebné informácie od učiteľov (chlapci: 64,2 %, dievčatá: 74,4 %). Dievčatám častejšie poskytli tieto poznatky rodičia (dievčatá: 55,8 %, chlapci: 46,4 %) a odborníci na prednáškach a na besedách (dievčatá: 56,7 %, chlapci: 49,3 %). Chlapcom vo vyššej miere poradili kamaráti a spolužiaci (chlapci: 11,3 %, dievčatá: 9,0 %), prípadne si informácie o šikanovaní prečítali na internete (chlapci: 10,1 %, dievčatá: 7,5 %). Približne rovnaký počet respondentov sa o tomto probléme rozprával so súrodencami (chlapci: 6,3 %, dievčatá: 6,5 %), prípadne mal informácie z iných zdrojov (chlapci: 0,7 %, dievčatá: 0,7 %). Žiadne poznatky o riešení šikanovania nemalo 11,1 % chlapcov a 4,5 % dievčat. Prezentované zistenia ukázali, že dievčatá mali výrazne viac informácií o tom ako sa má opakované násilie riešiť, pričom uprednostnili informácie od učiteľov, rodičov alebo odborníkov. Chlapci sa viac spoliehali na poznatky od rovesníkov alebo z internetu.

Rodičia najčastejšie poučili žiakov vo veku 12 a 13 rokov, zatiaľ čo od pedagógov získali tieto dôležité poznatky opýtaní vo veku 14 a 15 rokov. Odborník poradil 15-ročným respondentom. S rovesníkmi sa porozprávali 16-roční opýtaní, pričom 14-roční žiaci získali potrebné informácie od súrodencov alebo z iných zdrojov. Respondenti vo veku 17 rokov si našli poznatky na internete. Informácie o riešení šikanovania najviac chýbali najstarším opýtaným.

Tabuľka 45

Zdroj informácií o riešení šikanovania	12 rokov	13 rokov	14 rokov	15 rokov	16 rokov	17 rokov	18 rokov
rodičia	56,8	56,9	55,7	48,8	46,2	48,4	45,5
súrodenci	7,8	8,3	11,1	5,5	5,0	2,5	5,9
učitelia	66,5	70,9	72,9	72,5	67,9	69,9	52,5
kamaráti/spolužiaci	10,1	10,0	11,8	8,2	13,2	8,2	6,9
odborníci	52,5	44,3	55,7	59,9	55,4	51,3	44,6
internet a sociálne siete	6,2	7,7	6,8	9,8	9,1	11,1	10,9
iné	1,2	0,9	2,2	0,9	0	0	0
tieto informácie nemá	7,8	9,7	9,6	5,1	7,1	6,6	12,9

Poznámka: Súčet presahuje 100 %, pretože respondenti mohli odpovedať prostredníctvom viacerých možností.

Približne rovnaký počet respondentov z obidvoch typov stredných škôl získal potrebné informácie od učiteľov (G: 69,6 %, SOŠ: 69,1 %). Gymnazistom častejšie poskytli tieto poznatky rodičia (G: 51,5 %, SOŠ: 45,5 %) a odborníci na prednáškach (G: 56,5 %, SOŠ: 53,5 %), prípadne si ich prečítali na internete a na sociálnych sieťach (G: 15,4 %, SOŠ: 8,8 %). Žiakom stredných odborných škôl poradili vo vyššej miere rovesníci (SOŠ: 10,4 %, G: 6,2 %), alebo súrodenci (SOŠ: 4,9 %, G: 3,1 %). Približne rovnaký počet respondentov z obidvoch skupín získal tieto informácie z iných zdrojov (G: 0,1 %, SOŠ: 0,3 %). Žiadne poznatky o riešení šikanovania nemalo 7,6 % žiakov stredných odborných škôl a 5,4 % gymnazistov. Uvedené údaje potvrdili, že gymnazisti mali viac poznatkov o tom ako sa má opakované násilie riešiť, pričom uprednostnili informácie od učiteľov, rodičov a od odborníkov. Žiaci stredných odborných škôl sa viac spoliehali na poznatky, ktoré im sprostredkovali rovesníci a súrodenci.

Od rodičov získali poznatky o eliminovaní šikanovania najčastejšie respondenti v Banskobystrickom kraji. Žiakom v Nitrianskom a v Žilinskom kraji poradili najmä učitelia a odborníci. Opýtaní pochádzajúci z Bratislavského a z Trnavského kraja si potrebné informácie prečítali na internete. S kamarátmi sa porozprávali respondenti žijúci v Trnavskom kraji, zatiaľ čo opýtaní v Prešovskom kraji sa o tejto téme rozprávali so súrodencami. Z iných zdrojov čerpali poznatky žiaci pochádzajúci zo Žilinského kraja. Tieto informácie chýbali najčastejšie respondentom z Prešovského kraja. Zo zistených údajov vyplynulo, že najviac vedomostí o riešení šikanovania získali opýtaní v Nitrianskom a v Žilinskom kraji, pričom najmenej informovaní o tomto dôležitom probléme boli žiaci žijúci v Prešovskom kraji.

Tabuľka 46

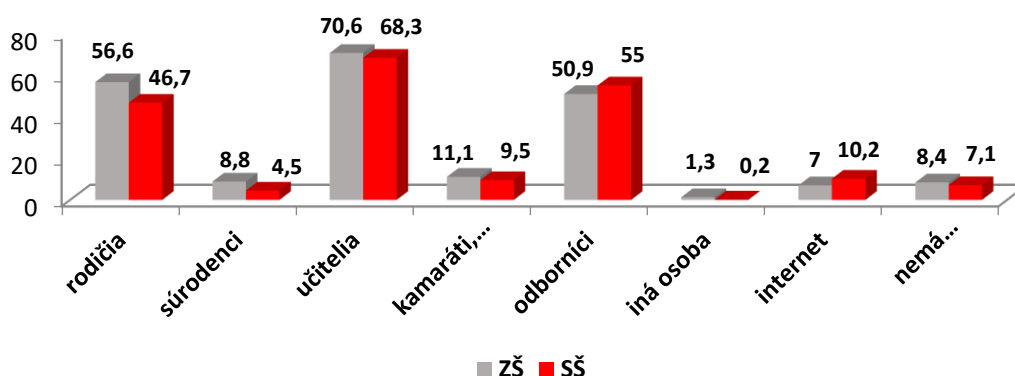
Zdroj informácií o riešení šikanovania	BA	TT	TN	NR	ZA	BB	PO	KE
rodičia	54,0	48,8	52,7	49,9	55,5	55,0	47,8	49,1
súrodenci	5,0	5,1	6,4	7,9	8,8	5,5	8,7	3,0
učitelia	66,1	68,4	72,7	76,4	76,5	64,0	64,9	64,4
kamaráti/spolužiaci	10,5	12,5	8,7	7,3	12,2	10,0	11,3	9,0
odborníci	52,7	52,5	47,7	58,0	58,4	45,5	51,0	56,9
internet a sociálne siete	10,9	10,8	8,0	8,2	6,7	8,5	9,6	7,1
iné	0,4	0,6	0,4	0,3	2,1	1,0	1,0	0,2
tieto informácie nemá	7,9	7,1	8,7	5,0	5,9	7,0	11,0	8,6

Poznámka: Súčet presahuje 100 %, pretože respondenti mohli odpovedať prostredníctvom viacerých možností.

Porovnanie údajov za základné a stredné školy

Žiakom základných škôl sprostredkovali poznatky o riešení šikanovania častejšie rodičia, súrodenci, učitelia, kamaráti a spolužiaci alebo iná osoba. Stredoškôláci ich vo vyššom počte získali od odborníkov, prípadne si tieto poznatky vyhľadali na internete. Potrebné informácie nemalo len 8,4 % žiakov základných škôl a 7,1 % stredoškôľakov.

Graf 14 Osoba, ktorá poučila respondentov o riešení šikanovania podľa typu školy

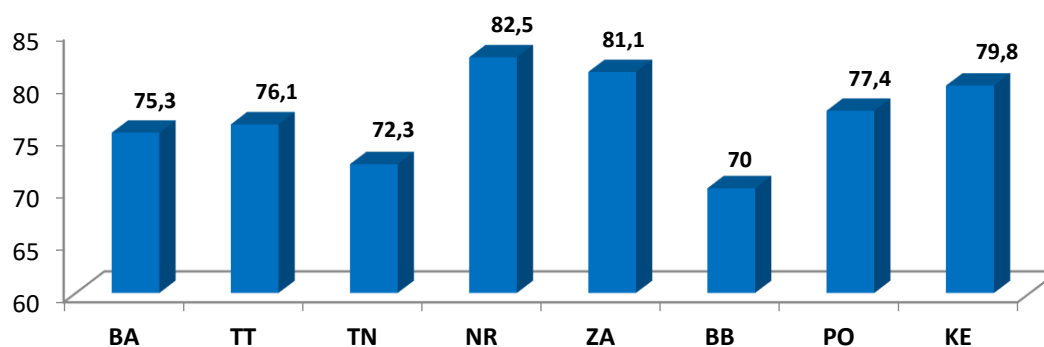
Poznámka: Súčet presahuje 100 %, pretože respondenti mohli odpovedať prostredníctvom viacerých možností.

Aktivity zamerané na prevenciu šikanovania

Šikanovanie patrí k závažným problémom v základných aj v stredných školách, a preto koordinátori prevencie zabezpečujú na jeho eliminovanie rôzne preventívne aktivity. Na otázku, či respondenti absolvovali preventívne aktivity zamerané na šikanovanie, odpovedalo kladne až 77,2 % opýtaných. Nezúčastnilo sa ich len 22,8 % respondentov.

Preventívne aktivity absolvovalo 73,9 % chlapcov a 80,4 % dievčat. Zúčastnilo sa ich viac ako 80,0 % opýtaných vo veku 17 rokov (80,1 %, 12 rokov: 76,7 %, 13 rokov: 76,0 %, 14 rokov: 77,5 %, 15 rokov: 78,7 %, 16 rokov: 75,6 %), pričom v skupine najstarších žiakov uviedlo kladnú odpoveď najmenej respondentov (18 rokov: 73,3 %). Najvyššiu účasť uvádzali žiaci deviatych ročníkov základných škôl (80,1 %, 8. ročník ZŠ: 78,5 %, 7. ročník ZŠ: 73,4 %, 1. ročník SŠ: 76,6 %, 2. ročník SŠ: 77,0 %, 3. ročník SŠ: 78,6 %). Prevenciu zameranú na šikanovanie absolvoval približne rovnaký počet gymnazistov (77,8 %) aj žiakov stredných odborných škôl (77,3 %). Preventívne činnosti absolvovali najmä respondenti žijúci vo veľkomestách (viac ako 100 000: 81,9 %, od 50 001 do 100 000: 77,8 %, od 10 001 do 50 000: 76,3 %, od 2 001 do 10 000: 77,5 %, menej než 2 000: 76,1 %). Do realizácie preventívnych aktivít sa zapojilo viac ako 80,0 % oslovených žiakov pochádzajúcich z Nitrianskeho (82,5 %) a zo Žilinského kraja (81,1 %, Bratislavský kraj: 75,3 %, Trnavský kraj: 76,1 %, Trenčiansky kraj: 72,3 %, Prešovský kraj: 77,4 %, Košický kraj: 79,8 %), zatiaľ čo najhoršia situácia bola zistená u opýtaných žijúcich v Banskobystrickom kraji (70,0 %).

Graf 15 Účasť respondentov na preventívnych aktivitách podľa krajov

Aktivity zamerané na prevenciu šikanovania absolvovalo 77,1 % žiakov základných škôl a 77,4 % stredoškolákov.

Porovnanie zistení za roky 2014 a 2020 ukázalo, že situácia sa výrazne zlepšila. V roku 2014 sa na týchto činnostiach zúčastnilo len 39,1 % opýtaných, v roku 2020 ich absolvovalo až 77,2 % oslovených žiakov. Z prezentovaných zistení je zrejmé, že zatiaľ čo v roku 2014 sa preventívnych aktivít nezúčastnila väčšina respondentov, v roku 2020 navštívili tieto podujatia viac ako tri štvrtiny opýtaných.

Tabuľka 47

Preventívne aktivity	2014	2020
žiaci absolvovali	39,1	77,2
žiaci neabsolvovali	60,9	22,8

Hlbšia analýza zistení ukázala, že v skupine respondentov (1 694-77,2 %), ktorí sa do prevencie zameranej na elimináciu šikanovania zapojili, sa až 57,1 % opýtaných zúčastnilo na prednáške alebo besede. Preventívny program absolvovalo 8,5 % opýtaných a viac než tretina (33,8 %) oslovených žiakov sa tejto téme venovala spoločne s pedagógom na triednických hodinách. Len 11 (0,6 %) respondentov videlo film venovaný tejto závažnej téme.

Dievčatá (68,4 %, chlapci: 63,8 %), častejšie absolvovali prednášky, zatiaľ čo chlapci (12,0 %, dievčatá: 7,9 %) sa vo vyššej miere zapojili do realizácie preventívneho programu. S učiteľom na túto tému hovorilo 40,0 % dievčat a 38,3 % chlapcov, pričom film venovaný problematike šikanovania videl približne rovnaký počet opýtaných z oboch skupín (chlapci: 0,8 %, dievčatá: 0,4 %).

Na prednáške sa zúčastnili asi tri štvrtiny respondentov vo veku 16 a 17 rokov, zatiaľ čo v skupine 13-ročných žiakov rovnako odpovedalo len 55,3 % opýtaných. 15-roční žiaci častejšie než ostatní absolvovali preventívny program alebo sa o šikanovaní rozprávali so svojimi pedagógmi. Na inej preventívnej aktivite sa zúčastnili najmä najmladší opýtaní, pričom v skupine žiakov stredných škôl vo veku 17 a 18 rokov neuviedol túto odpoveď nikto. Je zrejmé, že spomenutý druh prevencie bol určený pre mladších žiakov.

Tabuľka 48

Preventívne aktivity	12 rokov	13 rokov	14 rokov	15 rokov	16 rokov	17 rokov	18 rokov
prednáška	58,4	55,3	64,1	65,9	74,7	73,5	70,3
preventívny program	8,6	7,5	9,7	12,1	9,6	10,7	8,1
rozhovor s učiteľom	37,1	42,5	39,2	43,9	34,3	37,9	36,5
iné	1,5	0,4	0,9	0,3	0,9	0	0

Porovnanie zistení medzi stredoškolákmi ukázalo, že na prednáške a besede sa častejšie zúčastnili žiaci stredných odborných škôl (73,1 %, G: 70,6 %). Približne rovnaký počet opýtaných (G a SOŠ: zhodne po 10,4 %) absolvoval preventívny program zameraný na elimináciu šikanovania. Gymnazisti vo výrazne vyššej miere debatovali o tomto probléme so svojimi pedagógmi (G: 57,7 %, SOŠ: 32,8 %) a častejšie než žiaci stredných odborných škôl (0,3 %, G: 1,0 %) sa zúčastnili aj na inej preventívnej aktivite. Na prednáškach sa zúčastnilo viac ako 70,0 % respondentov žijúcich v Nitrianskom, Žilinskom a v Košickom kraji, zatiaľ čo v Bratislavskom kraji rovnako odpovedala iba

viac než polovica opýtaných. Preventívny program absolvovali mladí obyvatelia Žilinského a Prešovského kraja. Učitelia sa o šikanovaní najčastejšie rozprávali s respondentmi z Bratislavského kraja. Inú preventívnu aktivitu absolvovali najmä opýtaní žijúci v Banskobystrickom kraji.

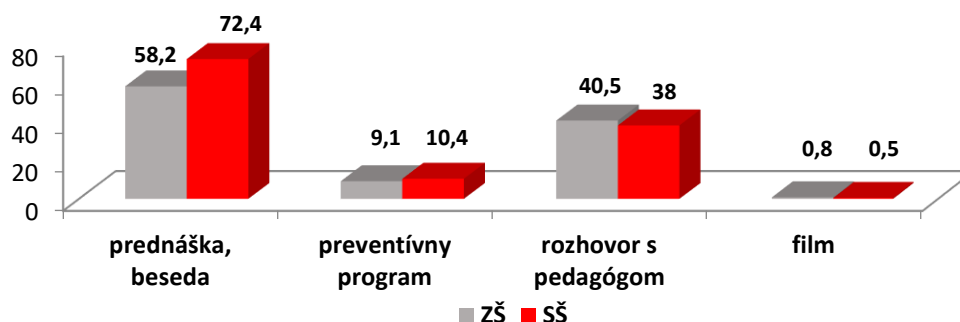
Tabuľka 49

Preventívne aktivity	BA	TT	TN	NR	ZA	BB	PO	KE
prednáška	52,2	59,7	67,0	74,2	72,5	67,1	59,2	75,6
preventívny program	10,6	8,8	9,9	9,2	11,9	6,4	11,6	8,9
rozhovor s učiteľom	51,7	41,6	33,0	36,0	40,9	39,3	44,6	27,7
iné	0,6	0,9	0,2	0,4	1,0	1,4	0,4	0,5

Porovnanie údajov za základné a stredné školy

Stredoškooláci sa častejšie zúčastnili na prednáškach a besedách, alebo absolvovali preventívny program zameraný na elimináciu šikanovania. So žiakmi základných škôl sa o tomto jave častejšie rozprávali učitelia na triednických hodinách. Približne rovnaký počet opýtaných z obidvoch typov škôl videl film o tejto téme. Z uvedeného vyplynulo, že žiakom základných škôl poradili častejšie učitelia, stredoškooláci získali vo vyššom počte tieto dôležité informácie v rámci prednášky alebo preventívneho programu.

Graf 16 Preventívne aktivity podľa typu školy

Poznámka: Súčet presahuje 100 %, pretože respondenti mohli odpovedať prostredníctvom viacerých možností.

Hodnotenie preventívnych aktivít

Na túto otázku odpovedali iba respondenti (1 694), ktorí preventívne aktivity absolvovali. Až necelú polovicu opýtaných (46,4 %) zaujali iba niektoré činnosti a 41,6 % označilo za zaujímavé všetky podujatia. Iba 12,0 % respondentov zastávalo názor, že preventívne aktivity zamerané na elimináciu šikanovania, ich nezaujali.

Dievčatá vo vyššom počte pozitívne ocenili nielen všetky (dievčatá: 43,8 %, chlapci: 39,0 %), ale aj niektoré (dievčatá: 48,3 %, chlapci: 44,3 %) aktivity, ktoré absolvovali. Tieto podujatia vôbec nezaujali 16,7 % chlapcov a 7,9 % dievčat. Z uvedeného vyplynulo, že preventívne aktivity zamerané na elimináciu šikanovania viac ocenili dievčatá než chlapci. Všetky preventívne podujatia zaujali najmä najmladších respondentov, pričom len čiastočnú spokojnosť vyjadrili 17-roční opýtaní. Názor, že všetky preventívne podujatia boli nudné, prezentovali v najvyššej miere žiaci vo veku 15 a 18 rokov. Zistené údaje ukázali, že preventívne aktivity najviac zaujali najmladších opýtaných, pričom za najmenej pútavé ich označili respondenti vo veku 15 a 18 rokov.

Tabuľka 50

Preventívne aktivity	12 rok	13 rok	14 rok	15 rok	16 rok	17 rok	18 rok
boli zaujímavé všetky	52,3	43,0	42,2	38,9	41,3	36,9	36,5
zaujali len niektoré	35,9	45,3	48,2	46,8	47,9	51,2	48,6
neboli zaujímavé	11,8	11,7	9,6	14,3	10,8	11,9	14,9

Žiaci stredných odborných škôl (40,4 %, G: 33,8 %) vo vyššom počte kladne ohodnotili všetky preventívne podujatia. Gymnazistov častejšie zaujali iba niektoré aktivity (G: 56,2 %, SOŠ: 46,6 %). Názor, že tieto aktivity ich vôbec neoslovili, deklarovalo 10,0 % gymnazistov a 13,0 % žiakov stredných odborných škôl.

Názor, že všetky preventívne aktivity boli zaujímavé, prezentovala polovica žiakov s trvalým bydliskom v Košickom kraji, zatiaľ čo v Nitrianskom kraji rovnako odpovedalo len 34,4 % opýtaných. Čiastočný záujem o tieto podujatia prejavili respondenti žijúci v Trenčianskom a v Nitrianskom kraji. Názor, že preventívne aktivity boli nudné, prezentovali najmä žiaci základných a stredných škôl pochádzajúci zo Žilinského kraja. Prezentované zistenia ukázali, že preventívne aktivity najviac ocenili opýtaní pochádzajúci z Košického kraja, pričom najnižší záujem o ne prejavili respondenti s trvalým bydliskom v Žilinskom kraji.

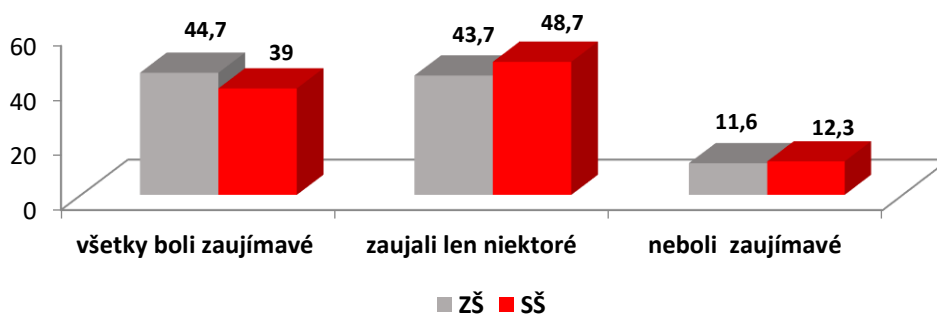
Tabuľka 51

Preventívne aktivity	BA	TT	TN	NR	ZA	BB	PO	KE
boli zaujímavé všetky	45,6	41,7	35,4	34,4	39,4	45,1	43,8	50,3
zaujali len niektoré	45,6	46,6	50,0	51,1	45,6	45,1	45,3	40,8
neboli zaujímavé	8,8	11,7	14,6	14,5	15,0	9,8	10,9	8,9

Porovnanie údajov za základné a stredné školy

Žiakov základných škôl častejšie zaujali všetky preventívne aktivity, zatiaľ čo stredoškoláci vo vyššom počte kladne ohodnotili iba niektoré podujatia. Názor, že preventívne aktivity vôbec neboli zaujímavé, prezentovalo 12,3 % stredoškolákov a 11,6 % žiakov základných škôl. Z uvedeného vyplynulo, že podujatia zamerané na prevenciu šikanovania pozitívnejšie hodnotili žiaci základných škôl než stredoškoláci.

Graf 17 Hodnotenie preventívnych aktivít podľa typu školy

Porovnanie údajov za roky 2014 a 2020

Komparácia zistení ukázala, že od roku 2014 sa zvýšil počet opýtaných, ktorých zaujali všetky preventívne aktivity. Mierne sa znížil počet respondentov, ktorí pozitívne hodnotili iba niektoré činnosti a klesol aj počet oslovených žiakov, ktorí ich považovali za nezaujímavé. Zo zistených dát vyplynulo, že od roku 2014 sa zvýšil počet respondentov, ktorých preventívne aktivity zamerané na elimináciu šikanovania zaujali a znížil sa počet žiakov, ktorí niektoré z nich, prípadne všetky hodnotili negatívne. Z uvedeného je zrejmé, že situácia v oblasti absolvovania preventívnych podujatí sa od roku 2014 zlepšila a bolo by dobré, aby sa do týchto činností mohli zapojiť všetci žiaci.

Tabuľka 52

Hodnotenie preventívnych aktivít zameraných na elimináciu šikanovania	2014	2020
všetky boli zaujímavé	35,6	41,6
zaujímavé boli iba niektoré	47,9	46,4
neboli zaujímavé	16,6	12,0

6. Elektronické šikanovanie z pohľadu žiakov základných a stredných škôl

Šikanovanie a jeho nová podoba – kyberšikanovanie predstavuje závažný problém, ktorému je treba venovať zvláštnu pozornosť. V školskom prostredí je potrebné vybudovať prostredie, ktoré netoleruje žiadne násilie. Z hľadiska jeho eliminácie sa odporúča vytvoriť atmosféru zameranú na vytvorenie dobrých vzťahov, vzájomnú dôveru a spoluprácu. Akékoľvek náznaky šikanovania alebo kyberšikanovania je nutné riešiť už v zárodku a nedovoliť, aby tento sociálno-patologický jav prerástol do výraznej podoby, ktorá znepríjemní a negatívne ovplyvní život detí i dospelých.

Profil na sociálnej sieti

Podľa Wikipédie predstavuje sociálna sieť službu, ktorá funguje pomocou webovej stránky a je určená na nadväzovanie a udržiavanie kontaktov medzi ľuďmi. Sociálne siete môžu byť orientované súkromne alebo pracovne. Každý používateľ si vytvorí vlastný profil, v ktorom napíše o sebe základné informácie. Nevýhodou sociálnych sietí je fakt, že používatelia nemusia do svojho profilu vložiť pravdivé informácie, čo je takmer nemožné zistiť.¹³

Užívatelia na svojich internetových profiloch často zabúdajú alebo podceňujú správne nastavenie súkromia. Veľké množstvo súkromných fotografií sa tak nachádza na verejných účtoch, kde ich môže hocikto nielen vidieť, ale i získať. Správne nastavenie súkromia je tak dôležitou súčasťou ochrany pred zneužitím osobných údajov, fotografií a videí.¹⁴

Až necelá polovica (43,0 %) oslovených žiakov základných a stredných škôl mala založený verejný profil, ktorý môže vidieť každý a 26,3 % opýtaných si na sieti

¹³ Pozri www.wikipedia.sk.

¹⁴ Eckertová, L. – Dočekal, D.: Bezpečnosť detí na internete. Rádce zodpovedného rodiča. Brno : Computer Press, 2013. ISBN 978-80-251-3804-5, s. 51.

vytvorilo čiastočne súkromný profil určený len pre priateľov a pre ich priateľov. Približne rovnaký počet respondentov (27,6 %) používal súkromný profil, ktorý môžu vidieť iba ich priatelia. Žiadny profil na sociálnych sieťach si nevytvorilo len 68 (3,1 %) oslovených žiakov. Z prezentovaných zistení je zrejmé, že najviac opýtaných nemalo pri svojich profiloch žiadne obmedzenia a bez problémov ich mohol vidieť každý, kto sa o ne zaujímal.

Výrazná väčšina oslovených žiakov základných a stredných škôl (2 124 – 96,9 %) mala na sociálnych sieťach vytvorený svoj vlastný profil. Až polovica (50,4 %) chlapcov a 38,5 % dievčat si založila verejný profil. Dievčatá boli opatrnejšie než chlapci, pretože vo vyššej miere používali nielen čiastočne súkromný (dievčatá: 28,6 %, chlapci: 25,6 %), ale aj súkromný profil (dievčatá: 32,9 %, chlapci: 24,0 %).

Verejný profil si na sociálnych sieťach založili najčastejšie najstarší opýtaní. Čiastočne súkromný profil určený len pre priateľov a pre ich priateľov mali vytvorený 13-roční respondenti, pričom svoje súkromie si najviac chránili 17-roční žiaci. Z uvedených údajov je zrejmé, že k najmenej zodpovedným užívateľom sociálnych sietí patrili najstarší respondenti a svoje súkromie si chránili najmä opýtaní vo veku 17 rokov.

Tabuľka 53

Profil na sociálnej sieti	12 rokov	13 rokov	14 rokov	15 rokov	16 rokov	17 rokov	18 rokov
verejný	48,2	44,3	45,6	45,7	40,1	41,9	51,0
čiastočne súkromný	24,5	30,7	29,1	25,0	28,9	23,5	29,6
súkromný	27,3	25,0	25,3	29,3	31,0	34,6	19,4

Poznámka: Porovnávací tabuľka je vytvorená len z odpovedí respondentov, ktorí mali na sociálnych sieťach vytvorený profil.

Žiaci stredných odborných škôl mali na sociálnych sieťach častejšie vytvorený verejný (SOŠ: 43,6 %, G: 39,5 %) a čiastočne súkromný profil (SOŠ: 26,5 %, G: 25,4 %). Až 35,1 % gymnazistov a 29,9 % žiakov stredných odborných škôl patrilo k majiteľom súkromných profilov. Zistené údaje ukázali, že svoje súkromie si viac chránili gymnazisti než žiaci stredných odborných škôl, ktorí boli v tejto oblasti menej zodpovední.

Svoj profil na sociálnych sieťach dali aj neznámym osobám k dispozícii opýtaní pochádzajúci z Prešovského, Trenčianskeho a z Košického kraja. Majiteľmi čiastočne súkromného profilu boli najčastejšie respondenti s trvalým bydliskom v Bratislavskom kraji. Svoje súkromie si strážili žiaci základných a stredných škôl žijúci v Žilinskom kraji. Prezentované zistenia ukázali, že verejný profil na sociálnych sieťach mali najmä opýtaní pochádzajúci z Prešovského, Košického a z Trenčianskeho kraja, zatiaľ čo k najzodpovednejším osobám patrili oslovení žiaci základných a stredných škôl v Žilinskom kraji.

Tabuľka 54

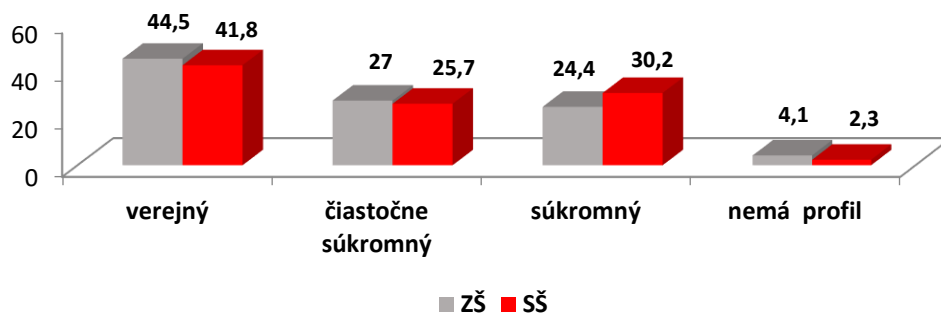
Profil na sociálnej sieti	BA	TT	TN	NR	ZA	BB	PO	KE
verejný	37,2	43,2	46,7	44,7	42,5	44,2	47,6	46,9
čiastočne súkromný	33,8	26,4	25,9	24,3	23,7	26,1	26,7	31,3
súkromný	29,0	30,4	27,4	31,0	33,8	29,7	25,7	21,8

Poznámka: Porovnávací tabuľka je vytvorená len z odpovedí respondentov, ktorí mali na sociálnych sieťach vytvorený profil.

Porovnanie údajov za základné a stredné školy

Žiaci základných škôl mali na sieťach častejšie vytvorený verejný alebo čiastočne súkromný profil. Stredoškooláci vo vyššej miere preferovali súkromný profil. Žiadny profil na sociálnych sieťach nemalo 4,1 % žiakov základných škôl a 2,3 % stredoškoolákov. Z uvedených zistení je zrejmé, že stredoškooláci na sociálne siete dávali častejšie informácie o sebe, avšak svoje súkromie si viac strážili pred cudzími ľuďmi než žiaci základných škôl, ktorí by si potrebovali doplniť poznatky o bezpečnom správaní sa na internete.

Graf 18 Profil respondentov na sociálnych sieťach podľa typu školy

Porovnanie údajov za roky 2018 a 2020

Komparácia zistení ukázala, že od roku 2018 sa zvýšil počet opýtaných, ktorí mali na sociálnych sieťach vytvorený verejný profil, prístupný všetkým ľuďom. Zvýšil sa aj počet respondentov, ktorí si založili čiastočne súkromný profil, určený pre priateľov a pre ich priateľov. Klesol však počet respondentov, ktorí mali vytvorený súkromný profil určený len pre ich priateľov. Zo zistených údajov vyplynulo, že od roku 2018 sa zvýšil počet opýtaných, ktorí si vôbec nechránili svoje súkromie a často bez obmedzení zdieľajú svoje súkromie s cudzími osobami. Ich správanie je hodnotené ako rizikové.

Tabuľka 55

Profil na sociálnej sieti	2018	2020
verejný	38,5	44,3
čiastočne súkromný	24,2	27,2
súkromný	37,3	28,5

Poznámka: Porovnávací tabuľka je vytvorená len z odpovedí respondentov, ktorí mali na sociálnych sieťach vytvorený profil.

Počet sociálnych sietí, na ktorých má respondent vytvorený svoj profil

Okrem zisťovania typu profilu na sociálnej sieti sme sa zaujímali aj o to, ktorú sociálnu sieť respondenti preferujú a koľko majú na nej vytvorených profilov. Odborníci z praxe poukazujú na fakt, že ak má dieťa vytvorených viac profilov je možné, že rodičov oboznámi iba s jedným a na ďalšom zverejňuje veci, o ktorých dospeli vôbec nevedia. Najviac, až 57,0 % oslovených žiakov malo vytvorený profil na štyroch sieťach (najčastejšie na Instagrame, Facebooku, YouTube a Messengeri). Tri sociálne siete využívala asi štvrtina opýtaných (25,2 %), dve siete malo 11,1 % respondentov. Len 6,7 % žiakov základných a stredných škôl sa staralo o svoj osobný profil, ktorý mali iba na jednej sociálnej sieti.

Dievčatá častejšie používali jednu (dievčatá: 7,8 %, chlapci: 5,5 %), dve (dievčatá: 13,6 %, chlapci: 8,5 %) alebo tri sociálne siete (dievčatá: 28,9 %, chlapci: 21,3 %). Profil na štyroch sociálnych sieťach si vytvorilo až 64,7 % chlapcov a 49,7 % dievčat. Profil iba na jednej sociálnej sieti si najčastejšie založili 14-roční opýtaní. Najmladší opýtaní vo vyššej miere využívali dve alebo tri sociálne siete. Profil až na štyroch sociálnych sieťach mali vytvorený opýtaní vo veku 16 a 17 rokov.

Tabuľka 56

Počet sietí, na ktorých majú žiaci profily	12 rokov	13 rokov	14 rokov	15 rokov	16 rokov	17 rokov	18 rokov
jedna	7,1	8,3	9,8	7,7	4,7	2,9	7,2
dve	17,5	16,3	11,4	12,2	6,1	7,7	4,1
tri	31,7	28,4	27,7	21,2	22,7	23,5	25,8
štyri	43,7	47,0	51,1	58,9	66,5	65,9	62,9

Žiaci stredných odborných škôl mali vytvorený profil na jednej (SOŠ: 5,7 %, G: 2,7 %) alebo na troch sociálnych sieťach (SOŠ: 23,9 %, G: 17,5 %). Gymnazisti využívali dve (G: 8,9 %, SOŠ: 7,6 %), alebo až štyri sociálne siete (G: 70,9 %, SOŠ: 62,8 %).

Svoj profil si iba na jednej sociálnej sieti vytvorili opýtaní pochádzajúci z Prešovského kraja. Užívatelia dvoch sociálnych sietí mali najčastejšie trvalé bydlisko v Žilinskom kraji. Profil na troch sieťach si založila viac než tretina žiakov základných a stredných škôl žijúcich v Žilinskom, Banskobystrickom a v Košickom kraji. V skupine mladých obyvateľov Nitrianskeho kraja rovnako odpovedala len necelá pätina respondentov. Opýtaní z Trenčianskeho a z Nitrianskeho kraja častejšie využívali štyri sociálne siete.

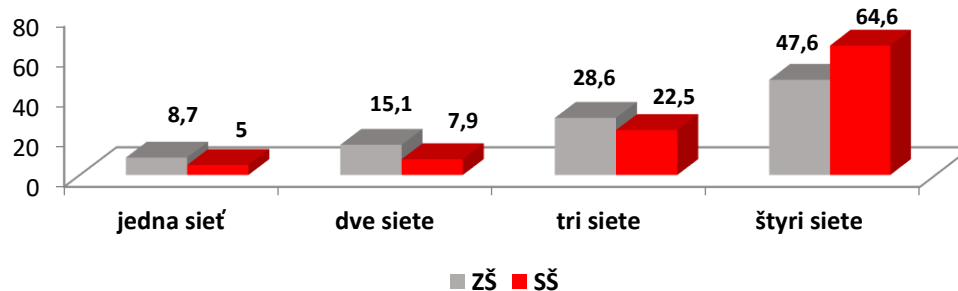
Tabuľka 57

Počet sietí, na ktorých majú žiaci profily	BA	TT	TN	NR	ZA	BB	PO	KE
jedna	8,9	5,8	2,7	2,4	9,1	3,5	14,4	5,7
dve	10,6	11,6	10,1	10,9	14,3	11,6	12,5	7,3
tri	20,9	26,4	21,4	19,5	31,3	32,3	23,5	30,7
štyri	59,6	56,2	65,8	67,2	45,3	52,6	49,6	56,3

Porovnanie údajov za základné a stredné školy

Žiaci základných škôl mali častejšie vytvorený profil na jednej, dvoch alebo troch, stredoškólači na štyroch sociálnych sieťach. Možno konštatovať, že žiaci základných škôl vo vyššej miere využívali menej sociálnych sietí, pričom väčšina stredoškólačkov si vytvorila profil až na štyroch sociálnych sieťach.

Graf 19 Počet sociálnych sietí, na ktorých mali respondenti vytvorený profil podľa typu školy

Sociálne siete, ktoré respondenti využívali

Z prezentovaných zistení vyplynulo, že žiaci základných a stredných škôl si najčastejšie vytvorili profil na Instagrame (89,3 %), YouTube (89,1 %) a na Facebooku (70,6 %). Messenger využívalo 11,6 % opýtaných, pričom 6,4 % respondentov malo svoj profil na Snapchate. Oslovení žiaci patrili vo výrazne nižšom počte k užívateľom Twitteru (2,5 %), TikToku (2,2 %), alebo inej siete (1,9 %). Menej než percento opýtaných využívalo WhatsApp (0,9 %) alebo Discord (0,7 %).

Porovnanie údajov za základné a stredné školy

Stredoškooláci mali častejšie vytvorený profil na Instagrame (SŠ: 95,0 %, ZŠ: 82,3 %), Facebooku (SŠ: 73,7 %, ZŠ: 66,6 %), YouTube (SŠ: 91,0 %, ZŠ: 86,8 %), Snapchate (SŠ: 6,9 %, ZŠ: 5,7 %), alebo na inej sociálnej sieti (SŠ: 3,9 %, ZŠ: 2,4 %). Žiaci základných škôl patrili vo vyššej miere k užívateľom TikToku (ZŠ: 3,2 %, SŠ: 1,5 %) a WhatsAppu (ZŠ: 1,4 %, SŠ: 0,5 %). Približne rovnaký počet opýtaných z oboch typov škôl mal vytvorený profil na Messengeri (ZŠ: 11,5 %, SŠ: 11,6 %), Discorde (ZŠ: 1,0 %, SŠ: 0,8 %) a na Twitteri (ZŠ: 2,2 %, SŠ: 2,6 %). Z uvedených zistení je zrejmé, že žiaci základných škôl vo vyššej miere využívali menej známe sociálne siete, pričom viac ako 90,0 % stredoškoolákov si vytvorilo profil na Instagrame a na YouTube.

Osobné skúsenosti žiakov základných a stredných škôl s elektronickým šikanovaním

Šikanovanie pomocou nových elektronických médií (internet, mobilný telefón) sa od klasického odlišuje tým, že obeť síce nie je vystavená priamym fyzickým útokom, ale agresor, prípadne agresori sú často neznámi a obeť sa nedokáže a často ani nevie, voči komu sa má brániť. Vlastnosti virtuálnej reality menia celý charakter šikanovania. Elektronické šikanovanie sa tak vyznačuje určitými špecifikami. Jeho nevýhodou je vysoká anonymita, nekontrolovateľný priestor a možnosť osloviť naraz veľký počet osôb. Zákernosť tohto druhu šikanovania spočíva aj v tom, že môže byť nepretržité – 365 dní v roku a 24 hodín denne a jeho potenciálnymi obeťami môže byť veľké množstvo užívateľov internetu a mobilných telefónov. Preto môže mať oveľa hlbší dosah než fyzické šikanovanie.¹⁵ Skúsenosti s elektronickým šikanovaním nemalo až 70,1 % opýtaných. Tieto negatívne skúsenosti tak malo **654 (29,9 %)** oslovených žiakov základných a stredných škôl. Prostredníctvom internetu zažilo tieto nepríjemné situácie 17,2 % respondentov a 4,7 % opýtaných bolo šikanovaných cez mobilný telefón. On-line šikanovanie prostredníctvom internetu aj mobilného telefónu uvádzalo 8,0 % respondentov.

S elektronickým šikanovaním sa ešte nikdy nestretlo 73,2 % chlapcov a 67,3 % dievčat. Dievčatá (19,7 %, chlapci: 14,6 %) vo vyššej miere zažili kyberšikanovanie cez internet a sociálne siete. Približne rovnaký počet opýtaných z oboch skupín bol šikanovaný prostredníctvom krátkych mobilných textových správ – tzv. SMS (dievčatá: 4,7 %, chlapci: 4,6 %) alebo cez mobil, internet aj sociálne siete (dievčatá: 8,3 %, chlapci: 7,6 %). Zistené údaje ukázali, že viac skúseností s on-line šikanovaním mali dievčatá než chlapci.

¹⁵ Kariková, S.: Psychické poruchy v detstve a dospievaní. Banská Bystrica : UMB, 2011. ISBN 978-80-554-0417-2, s. 104 – 105.

Najstarší respondenti boli častejšie než ostatní šikanovaní cez krátke textové správy a internet. 17-roční opýtaní zažili tieto nepríjemné skúsenosti nielen prostredníctvom mobilu, ale aj internetu a sociálnych sietí. S elektronickým šikanovaním nemali žiadne skúsenosti necelé tri štvrtiny opýtaných vo veku 13 rokov, pričom vo vekovej skupine 18-ročných respondentov rovnako odpovedalo iba 63,4 % stredoškolákov. Z uvedených zistení vyplynulo, že najviac skúseností s elektronickým šikanovaním mali najstarší žiaci, pričom najlepšia situácia bola zistená v skupine opýtaných vo veku 13 rokov.

Tabuľka 58

Kyberšikanovanie	12 rok	13 rok	14 rok	15 rok	16 rok	17 rok	18 rok
cez mobil	4,3	3,7	5,7	4,4	5,0	3,5	8,9
cez internet a sociálne siete	19,8	14,6	17,5	16,0	16,9	19,0	20,8
cez mobil, internet aj sociálne siete	7,8	7,4	7,9	6,2	8,4	11,1	6,9
nemá skúsenosti	68,1	74,3	68,9	73,4	69,7	66,4	63,4

S elektronickým šikanovaním sa ešte nikdy nestretlo 71,8 % žiakov stredných odborných škôl a 63,8 % gymnazistov. Žiaci stredných odborných škôl (5,0 %, G: 2,7 %) vo výrazne vyššej miere zažili kyberšikanovanie prostredníctvom SMS, zatiaľ čo gymnazisti boli vo vyššej miere šikanovaní nielen prostredníctvom internetu (G: 18,5 %, SOŠ: 17,0 %), ale aj mobilu a sociálnych sietí (G: 15,0 %, SOŠ: 6,2 %). Zistené údaje potvrdili, že viac skúseností s on-line šikanovaním mali gymnazisti než žiaci stredných odborných škôl.

Prostredníctvom krátkych textových správ z mobilných telefónov boli šikanovaní respondenti žijúci v mestách s počtom od 50 001 do 100 000 obyvateľov. Opýtaní z najväčších miest uvádzali najviac skúseností s elektronickým šikanovaním cez internet a aj cez mobil a sociálne siete. S elektronickým šikanovaním nemalo žiadne skúsenosti až 72,7 % opýtaných s trvalým bydliskom v mestách s počtom od 10 001 do 50 000 obyvateľov a viac než 70,0 % žiakov žijúcich v najmenších aglomeračných jednotkách, pričom v podsúbore respondentov z najväčších miest rovnako odpovedalo 66,1 % opýtaných. Zistené údaje ukázali, že najviac skúsenosti s on-line šikanovaním uvádzali žiaci žijúci vo veľkomestách, zatiaľ čo najlepšia situácia bola zistená v skupine opýtaných z miest s počtom od 10 001 do 50 000 obyvateľov.

Tabuľka 59

Kyberšikanovanie	Menej než 2 000	Od 2 001 do 10 000	Od 10 001 do 50 000	Od 50 001 do 100 000	Viac než 100 000
cez mobil	5,7	4,6	3,1	7,2	3,4
cez internet a sociálne siete	15,5	18,2	16,6	17,2	20,9
cez mobil, internet aj sociálne siete	8,1	7,6	7,6	8,2	9,6
nemá skúsenosti	70,7	69,6	72,7	67,4	66,1

Ešte nikdy sa s elektronickým šikanovaním nestretli tri štvrtiny opýtaných v Trnavskom kraji, podobne odpovedalo 65,9 % respondentov v Košickom kraji. K obetiam násilia prostredníctvom krátkych textových správ patrili žiaci pochádzajúci z Banskobystrického a z Košického kraja. Cez internet zažili tieto nepríjemné situácie najčastejšie respondenti s trvalým bydliskom v Košickom a v Nitrianskom kraji. Obidva sledované spôsoby elektronického šikanovania poznali z vlastných skúseností najmä

mladí obyvatelia Banskobystrického kraja. Z uvedeného je zrejmé, že najviac skúseností s kyberšikanovaním mali respondenti žijúci v Košickom kraji, pričom najlepšia situácia bola zistená v skupine žiakov základných a stredných škôl v Trnavskom kraji.

Tabuľka 60

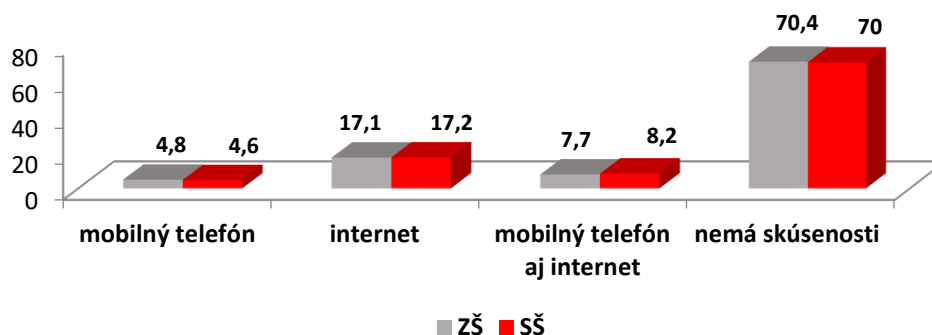
Kyberšikanovanie	BA	TT	TN	NR	ZA	BB	PO	KE
cez mobil	5,0	3,0	4,2	5,5	2,9	6,0	4,6	6,0
cez internet a sociálne siete	18,0	17,2	15,2	19,0	18,5	14,0	15,7	19,9
cez mobil, internet aj sociálne siete	7,5	4,7	8,3	8,5	6,7	10,5	9,6	8,2
nemá skúsenosti	69,5	75,1	72,3	67,0	71,9	69,5	70,1	65,9

Skúsenosti s elektronickým šikanovaním nemalo 71,3 % opýtaných, ktorí vychádzali dobre so spolužiakmi a 59,4 % žiakov základných a stredných škôl, ktorí nemali v triede žiadnych kamarátov. Respondenti, ktorých rovesníci v triednom kolektíve neakceptovali, boli častejšie šikanovaní prostredníctvom mobilných textových správ (zlé vzťahy so spolužiakmi: 7,8 %, dobré vzťahy so spolužiakmi: 4,3 %), mailov, chatov (zlé vzťahy so spolužiakmi: 18,7 %, dobré vzťahy so spolužiakmi: 17,1 %) a aj obidvoch typov moderných komunikačných prostriedkov (zlé vzťahy so spolužiakmi: 14,2 %, dobré vzťahy so spolužiakmi: 7,3 %). Z uvedeného je zrejmé, že jediní, ktorí nemali v triede vytvorené pozitívne vzťahy s rovesníkmi, sa omnoho častejšie stali obeťou elektronického šikanovania než respondenti, ktorí si v okruhu spolužiakov našli svojich priateľov. Prezentované zistenia potvrdili, že obeťou šikanovania sa najčastejšie stávajú jednotlivci, ktorých rovesníci medzi seba neprijali.

Porovnanie údajov za základné a stredné školy

Zo zistených údajov je zrejmé, že žiaci základných škôl aj stredoškoláci boli v približne rovnakej miere elektronicky šikanovaní, a to nielen prostredníctvom mobilných textových správ, internetu, ale i obidvoch moderných komunikačných prostriedkov. S týmto druhom násilia nemalo žiadne skúsenosti 70,4 % žiakov základných škôl a 70,0 % stredoškolákov.

Graf 20 Výskyt elektronického šikanovania v základných a stredných školách

Porovnanie údajov za roky 2014 a 2020

Komparácia zistení ukázala, že od roku 2014 sa zvýšil počet opýtaných, ktorí boli elektronicky šikanovaní prostredníctvom mobilného telefónu a zvýšil sa aj počet respondentov, ktorí boli šikanovaní cez mobil, internet a sociálne siete. Mierne sa znížil počet oslovených žiakov, ktorí získali tieto negatívne skúsenosti prostredníctvom

internetu a sociálnych sietí a klesol aj počet opýtaných, ktorí nemali s elektronickým šikanovaním žiadne skúsenosti. Zo zistených dát vyplynulo, že od roku 2014 sa zvýšil počet respondentov, ktorí mali skúsenosti s kyberšikanovaním.

Tabuľka 61

Kyberšikanovanie	2014	2020
prostredníctvom mobilného telefónu	2,2	4,7
cez internet a sociálne siete	20,0	17,2
cez mobil, internet aj sociálne siete	5,2	8,0
tieto skúsenosti nemá	72,6	70,1

Skúsenosti s elektronickým šikanovaním

Okrem výskytu elektronického šikanovania v základných a stredných školách bolo dôležité zistiť, do akej miery sa respondenti na tomto spôsobe šikanovania aj osobne podieľali. Z výsledkov výskumu vyplynulo, že skúsenosti s kyberšikanovaním nemalo až 70,1 % opýtaných. Obetami sa stalo 17,8 % respondentov a 16,7 % žiakov základných a stredných škôl patrilo k svedkom týchto nepríjemných situácií. Nevhodné textové správy alebo maily poslalo iným osobám 2,6 % opýtaných.

Skúsenosti s elektronickým šikanovaním nemalo 72,9 % chlapcov a 67,3 % dievčat. Chlapci výrazne častejšie patrili k útočníkom (chlapci: 3,7 %, dievčatá: 1,4 %), zatiaľ čo dievčatá sa vo vyššom počte stali svedkami (dievčatá: 17,7 %, chlapci: 15,8 %) alebo obeťami elektronického šikanovania (dievčatá: 20,0 %, chlapci: 15,5 %). Zistenia ukázali, že viac skúseností s kyberšikanovaním mali dievčatá než chlapci, chlapci patrili vo vyššej miere k agresorom, ktorí týmto spôsobom ubližovali iným osobám.

S elektronickým šikanovaním nemali žiadne skúsenosti necelé tri štvrtiny respondentov vo veku 13 a 15 rokov. Obetami boli najčastejšie najstarší opýtaní. Možno konštatovať, že zároveň so zvyšujúcim sa vekom oslovených žiakov sa zvyšoval aj počet opýtaných, ktorí sa stali obeťami kyberšikanovania. 14-roční respondenti patrili vo vyššom počte k svedkom tohto negatívneho javu, pričom agresormi, ktorí ubližovali iným osobám prostredníctvom moderných technológií, boli najmä 17-roční stredoškoláci. Zistenia ukázali, že najviac skúseností s elektronickým šikanovaním mali opýtaní vo veku 17 a 18 rokov, pričom najlepšia situácia bola zistená v skupine 13-ročných respondentov.

Tabuľka 62

Skúsenosti s kyberšikanovaním	12 rok	13 rok	14 rok	15 rok	16 rok	17 rok	18 rok
obeť	19,5	13,4	17,1	14,6	18,7	22,8	25,7
svedok	15,2	14,9	19,3	15,1	18,0	18,4	16,8
agresor	1,2	2,0	1,8	2,2	3,6	4,1	2,0
nemá skúsenosti	68,1	74,3	69,3	73,4	69,2	66,1	62,4

Poznámka: Súčet presahuje 100 %, pretože respondenti mohli odpovedať prostredníctvom viacerých možností.

Skúsenosti s kyberšikanovaním nemalo 63,8 % gymnazistov a 71,4 % žiakov stredných odborných škôl. Obetami sa stalo až 26,2 % gymnazistov a 16,7 % žiakov stredných odborných škôl. Približne rovnaký počet opýtaných z obidvoch typov stredných škôl patrilo nielen k svedkom (G: 16,2 %, SOŠ: 16,6 %), ale i k agresorom, ktorí ubližovali iným (G a SOŠ: zhodne po 3,1 %). Prezentované zistenia ukázali, že gymnazisti mali viac skúsenosti s kyberšikanovaním, pričom výrazne častejšie boli jeho obeťami.

Žiadne skúsenosti s elektronickým šikanovaním nemali opýtaní v mestách s počtom od 10 001 do 50 000 obyvateľov. Respondenti vo veľkomestách sa stali častejšie obeťami tohto negatívneho javu. Na základe zistených údajov možno konštatovať, že so zvyšujúcim sa počtom obyvateľov trvalého bydliska zároveň sa zvyšoval aj počet opýtaných, ktorí boli elektronicky šikanovaní. Svedkami kyberšikanovania sa vo vyššej miere stali žiaci z obcí s počtom od 2 001 do 10 000 obyvateľov. K útočníkom patrili respondenti s trvalým bydliskom v mestách s počtom od 50 001 do 100 000 obyvateľov. Z prezentovaných údajov vyplynulo, že najviac skúseností s kyberšikanovaním mali žiaci žijúci v mestách s počtom vyšším než 100 000 obyvateľov. Najlepšia situácia bola zistená u respondentov s trvalým bydliskom v najmenších aglomeračných jednotkách.

Tabuľka 63

Skúsenosti s kyberšikanovaním	Menej než 2 000	Od 2 001 do 10 000	Od 10 001 do 50 000	Od 50 001 do 100 000	Viac než 100 000
obeť	16,2	17,5	17,1	20,3	22,3
svedok	17,0	19,2	14,8	15,9	16,3
agresor	1,9	2,3	2,5	5,1	1,2
nemá skúsenosti	70,6	68,6	72,6	68,6	65,7

Poznámka: Súčet presahuje 100 %, pretože respondenti mohli odpovedať prostredníctvom viacerých možností.

S prejavmi elektronického šikanovania sa ešte nikdy nestretli asi tri štvrtiny opýtaných z Trnavského kraja, pričom najnižší počet respondentov, ktorí nemali skúsenosti s týmto moderným negatívnym javom, mal trvalé bydlisko v Košickom kraji. K obetiam kyberšikanovania patrili žiaci v Bratislavskom a v Košickom kraji. Mladí obyvatelia Nitrianskeho kraja boli častejšie svedkami tohto negatívneho javu. K agresorom patrili najmä respondenti v Trnavskom, Nitrianskom a v Prešovskom kraji. Uvedené zistenia potvrdili, že najvyšší počet opýtaných, ktorí sa stretli s týmto násilným správaním, pochádzal z Nitrianskeho a z Košického kraja. Najmenej skúseností s elektronickým šikanovaním mali žiaci v Trnavskom a v Žilinskom kraji.

Tabuľka 64

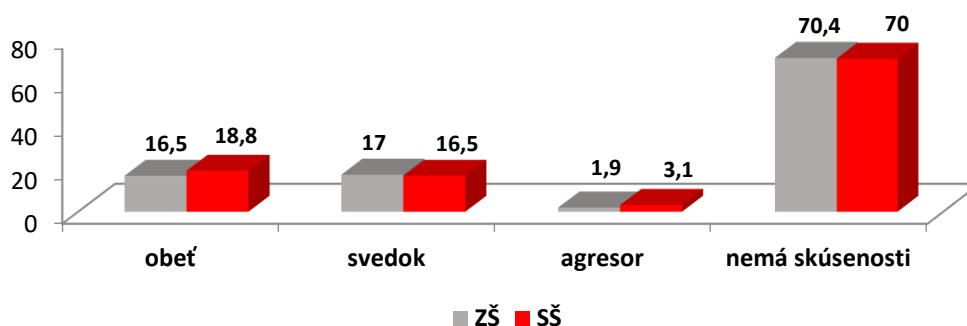
Skúsenosti s kyberšikanovaním	BA	TT	TN	NR	ZA	BB	PO	KE
obeť	20,1	12,8	18,2	19,5	16,4	18,5	17,7	19,9
svedok	16,3	17,2	15,2	19,0	16,0	15,0	18,0	15,7
agresor	2,9	3,4	3,0	3,2	1,4	2,0	3,5	1,1
nemá skúsenosti	69,5	75,4	72,0	67,1	71,4	70,0	69,6	65,5

Poznámka: Súčet presahuje 100 %, pretože respondenti mohli odpovedať prostredníctvom viacerých možností.

Porovnanie údajov za základné a stredné školy

Stredoškooláci patrili častejšie k obetiam aj k útočníkom, ktorí prostredníctvom mobilných telefónov a internetu ubližovali iným osobám. Približne rovnaký počet opýtaných bol svedkom elektronického šikanovania. Žiadne skúsenosti s elektronickým šikanovaním nemalo 70,4 % žiakov základných škôl a 70,0 % stredoškoolákov. Z uvedeného je zrejmé, že stredoškooláci mali výrazne viac skúseností s elektronickým šikanovaním než žiaci základných škôl.

Graf 21 Skúsenosti respondentov s elektronickým šikanovaním podľa typu školy

Poznámka: Súčet presahuje 100 %, pretože respondenti mohli odpovedať prostredníctvom viacerých možností.

Porovnanie údajov za roky 2014 a 2020

Porovnanie dát ukázalo, že od roku 2014 sa mierne zvýšil počet opýtaných, ktorí sa doteraz s on-line šikanovaním nestretli. Zvýšil sa počet respondentov, ktorí boli obeťami. Nezmenil sa počet oslovených žiakov, ktorí patrili k svedkom a k agresorom a prostredníctvom nových komunikačných technológií šikanovali iné osoby. Prezentované zistenia potvrdili, že od roku 2014 bol zistený nárast on-line šikanovania len u tých respondentov, ktorí boli jeho obeťami. Vzhľadom na súčasnú situáciu si myslíme, že mnohí žiaci základných a stredných škôl videli video, v ktorom je zosmiešňovaný spolužiak, spolužiačka, učiteľka alebo niekto iný a vôbec si neuvedomili, že už nejde o žart, ale o prejav kyberšikanovania. Domnievame sa, že niektorí mladí ľudia sú omnoho citlivejší, keď ide o ich osobu alebo blízkych, ale sú pomerne málo empatickí vo vzťahu k iným ľuďom.

Tabuľka 65

Skúsenosti s kyberšikanovaním	2014	2020
obeť	11,7	17,8
svedok	16,9	16,7
agresor	2,6	2,6
s kyberšikanovaním nemá skúsenosti	68,8	70,1

Poznámka: Súčet presahuje 100 %, pretože respondenti mohli odpovedať prostredníctvom viacerých možností.

Prejavy násillia realizované prostredníctvom elektronických médií

Elektronické šikanovanie má rôzne formy a prejavy. Môže ísť o krátke mobilné správy s nevhodným obsahom, výhražné maily, zosmiešňovanie a ohováranie na sociálnych sieťach, uverejnenie videí, v ktorých je obeť zachytená v rôznych kompromitujúcich chvíľach až po krádež hesla a rozposielanie správ a mailov iným osobám pod falošnou identitou. Na túto otázku odpovedali iba respondenti (654 – 29,9 %), ktorí priznali osobné skúsenosti so šikanovaním cez elektronické médiá. Z ich odpovedí vyplynulo, že najčastejšie zažili urážky, ponižovanie (79,7 %), ohováranie (73,9 %) a zosmiešňovanie (61,7 %). Už v nižšom počte sa im agresor prostredníctvom mobilných telefónov a sociálnych sietí vyhrážal a snažil sa ich zastrašiť (31,1 %), kradol im fotografie (17,3 %) a bez ich súhlasu ich posielal iným osobám (23,2 %), sexuálne ich obťažoval (19,1 %), zverejňoval ich komunikáciu s inými osobami (14,1 %), alebo im ukradol heslo (9,2 %).

Obidve skupiny respondentov, avšak častejšie dievčatá (82,1 %, chlapci: 76,7 %) zažili najmä urážky a ponižovanie. Dievčatá sa častejšie stretli s ohováraním (dievčatá: 75,8 %, chlapci: 71,2 %), sexuálnym obťažovaním (dievčatá: 22,3 %, chlapci: 15,1 %) a zverejnením komunikácie s inou osobou (dievčatá: 14,9 %, chlapci: 13,0 %). Chlapci vo vyššom počte uvádzali vyhrážky a zastrašovanie (chlapci: 36,6 %, dievčatá: 26,6 %), zosmiešňovanie (chlapci: 63,0 %, dievčatá: 60,6 %), krádež a zneužitie hesla (chlapci: 11,3 %, dievčatá: 7,6 %). Približne rovnaký počet opýtaných z obidvoch skupín zažil krádež fotografií z profilu (chlapci: 17,5 %, dievčatá: 17,1 %) a ich posielanie iným osobám (chlapci: 23,3 %, dievčatá: 23,1 %).

Respondenti vo veku 12, 13, 14, 15, 16 a 18 rokov sa najčastejšie stretli s urážkami a ponižovaním, pričom iba 17-roční opýtaní uvádzali v najvyššej miere ohováranie. Oslovení žiaci vo veku 16 a 18 rokov zažili v rámci elektronického šikanovania vyhrážky a zastrašovanie, zatiaľ čo opýtaným vo veku 14 a 15 rokov ukradol niekto z profilu fotografie. Agresor sexuálne obťažoval najmä najstarších respondentov. 17-roční stredoškóľáci uvádzali vo vyššej miere zosmiešňovanie a posielanie ich fotografií bez súhlasu iným osobám. 15-roční respondenti zažili nielen zverejnenie ich komunikácie s inou osobou, ale i krádež a zneužitie hesla.

Tabuľka 66

Prejavy kyberšikanovania	12 rokov	13 rokov	14 rokov	15 rokov	16 rokov	17 rokov	18 rokov
vyhrážky, zastrašovanie	24,4	30,0	21,6	33,3	36,8	32,7	36,8
urážky, ponižovanie	80,5	75,6	92,0	80,8	82,4	70,1	71,1
ohováranie	75,6	68,9	77,3	76,7	74,3	77,8	60,5
sexuálne obťažovanie	9,8	18,9	20,5	20,0	19,9	21,5	23,7
zosmiešňovanie	64,6	53,3	67,0	64,2	58,8	68,4	50,0
krádež fotografií z profilu	17,1	16,7	20,5	20,8	14,0	15,0	18,4
posielanie fotografií iným osobám	18,3	22,2	26,1	21,7	23,5	29,9	13,2
zverejnenie komunikácie	13,4	13,3	14,8	18,3	11,8	14,0	10,5
krádež, zneužitie hesla	9,8	8,9	6,8	13,3	8,1	7,5	10,5

Poznámka: Súčet presahuje 100 %, pretože respondenti mohli odpovedať prostredníctvom viacerých možností.

Gymnazisti (87,2 %, SOŠ: 69,5 %) sa v rámci kyberšikanovania najčastejšie stretli s ohováraním a žiaci stredných odborných škôl (73,5 %, G: 86,2 %) zažili najmä urážky a ponižovanie. Gymnazistov častejšie sexuálne obťažovali (G: 23,4 %, SOŠ: 18,8 %), zosmiešňovali (G: 69,1 %, SOŠ: 57,0 %), posielali ich fotografie bez ich súhlasu (G: 25,5 %, SOŠ: 23,2 %), zverejňovali ich komunikáciu s inou osobou (G: 19,1 %, SOŠ: 10,7 %) a zneužili ich heslo (G: 13,8 %, SOŠ: 8,5 %). Žiaci stredných odborných škôl (18,4 %, G: 12,8 %) vo vyššom počte uvádzali krádež fotografií z profilu. Približne rovnaký počet opýtaných v obidvoch skupinách zažil vyhrážky a zastrašovanie (G: 35,1 %, SOŠ: 35,3 %).

S urážkami a ponižovaním sa v rámci kyberšikanovania stretlo viac ako 85,0 % opýtaných pochádzajúcich z Bratislavského a z Trnavského kraja, v Košickom kraji rovnako odpovedalo len 68,5 % oslovených žiakov. Respondentom v Nitrianskom a v Košickom kraji sa agresori častejšie vyhrážali a zastrašovali ich, zatiaľ čo mladí obyvatelia Bratislavského, Nitrianskeho a Banskobystrického kraja boli častejšie než ostatní zosmiešňovaní. Oslovení žiaci s trvalým bydliskom v Trnavskom kraji zažili najmä krádež fotografií a ich posielanie cudzím osobám. Respondenti žijúci

v Trenčianskom kraji sa vo vyššej miere stretli s ohováraním a so zverejnením komunikácie s inou osobou bez ich súhlasu. Sexuálne obťažovanie zažili najmä respondenti pochádzajúci zo Žilinského kraja, ktorí zároveň častejšie než ostatným ukradli heslo.

Tabuľka 67

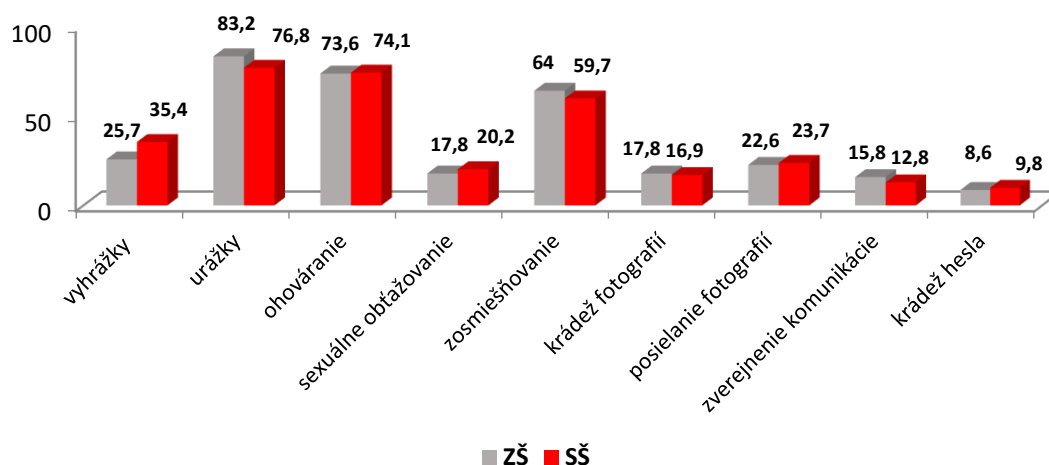
Prejavy kyberšikanovania	BA	TT	TN	NR	ZA	BB	PO	KE
vyhrážky, zastrašovanie	28,4	28,0	23,0	37,2	27,9	35,0	28,6	37,0
urážky, ponižovanie	85,1	85,3	81,2	82,3	75,0	78,3	81,9	68,5
ohováranie	78,4	69,3	79,7	78,8	66,2	76,7	75,2	65,2
sexuálne obťažovanie	18,9	17,3	16,2	14,2	27,9	23,3	25,7	12,0
zosmiešňovanie	64,9	62,7	59,5	65,5	52,9	65,0	63,8	56,5
krádež fotografií z profilu	18,9	25,3	5,4	23,9	13,2	13,3	15,2	18,5
posielanie fotografií iným osobám	23,0	29,3	20,3	26,5	19,1	15,0	24,8	22,8
zverejnenie komunikácie s inou osobou	14,9	13,3	17,6	15,0	16,2	10,0	14,3	10,9
krádež, zneužitie hesla	10,8	9,3	8,1	8,8	11,8	5,0	8,6	10,9

Poznámka: Súčet presahuje 100 %, pretože respondenti mohli odpovedať prostredníctvom viacerých možností.

Porovnanie údajov za základné a stredné školy

Prezentované zistenia ukázali, že stredoškóľáci zažili vo vyššej miere vyhrážky a zastrašovanie, sexuálne obťažovanie, posielanie fotografií bez ich súhlasu iným osobám a krádež hesla. Žiaci základných škôl sa častejšie stretli s urážkami a ponižovaním, zosmiešňovaním, krádežami fotografií a zverejnením ich komunikácie s inými osobami. Približne rovnaký počet opýtaných z oboch typov škôl zažil ohováranie. I keď stredoškóľáci mali viac skúseností s najpreferovanejšími prejavmi elektronického šikanovania, počet žiakov základných škôl, ktorí mali tieto negatívne skúsenosti, bol pomerne vysoký.

Graf 22 Prejavy násillia prostredníctvom elektronického šikanovania podľa typu školy

Poznámka: Súčet presahuje 100 %, pretože respondenti mohli odpovedať prostredníctvom viacerých možností.

Forma elektronického šikanovania

Respondentov, ktorí uviedli skúsenosti s elektronickým šikanovaním sme sa pýtali, akou formou sa s týmto sociálno-patologickým javom stretli. Z ich odpovedí vyplynulo, že až 72,6 % opýtaných zažilo urážky a ohováranie na sociálnych sieťach. Už omnoho

menej žiakov základných a stredných škôl dostalo krátke mobilné správy (SMS – 36,1 %) alebo e-maily s nevhodným obsahom (12,6 %), prípadne boli o nich uverejnené negatívne informácie na blogu (9,7 %). Len 2,7 % respondentov uviedlo inú možnosť, najčastejšie uvádzali, že mali nevhodné telefonáty, urážali ich prostredníctvom chatu alebo im na profil na sociálnych sieťach písali nevhodné komentáre.

Obidve skupiny respondentov, avšak výrazne častejšie dievčatá (77,4 %, chlapci: 66,1 %) sa stretli na sociálnych sieťach s urážkami a ohováraním. Chlapci vo vyššej miere dostávali krátke mobilné správy (chlapci: 39,4 %, dievčatá: 33,7 %), e-maily s nevhodným obsahom (chlapci: 17,5 %, dievčatá: 8,4 %) a stretli sa aj s negatívnymi informáciami na blogoch (chlapci: 10,6 %, dievčatá: 9,0 %). Približne rovnaký počet opýtaných z obidvoch skupín zažil iné formy kyberšikanovania (chlapci: 2,4 %, dievčatá: 3,0 %).

Najstarší opýtaní častejšie než ostatní uvádzali krátke mobilné správy a e-maily s nevhodným obsahom. 14-roční respondenti sa najčastejšie stretli nielen s urážkami a ohováraním na sociálnych sieťach, ale zažili aj iné prejavy elektronického šikanovania. Žiaci vo veku 13 rokov zažili publikovanie negatívnych informácií na blogoch. Zo zistených údajov je zrejmé, že najviac skúseností s rôznymi formami elektronického šikanovania mali najstarší respondenti a najlepšia situácia bola zaznamenaná v skupine 12 a 15-ročných žiakov.

Tabuľka 68

Formy kyberšikanovania	12 rok	13 rok	14 rok	15 rok	16 rok	17 rok	18 rok
nevhodné SMS	32,9	34,1	40,9	32,5	37,8	34,6	47,4
nevhodné e-maily	15,9	11,0	11,4	10,0	11,1	14,0	21,1
negatívne informácie na blogu	7,3	12,1	10,2	9,2	10,4	9,3	7,9
ohováranie na sociálnych sieťach	70,7	68,1	77,3	75,8	70,4	74,8	63,2
iné	1,2	2,2	4,6	3,4	3,7	1,9	0,4

Poznámka: Súčet presahuje 100 %, pretože respondenti mohli odpovedať prostredníctvom viacerých možností.

Obidve skupiny respondentov, avšak častejšie gymnazisti (77,7 %, SOŠ: 69,7 %) sa na internete stretli s urážkami a s ohováraním. Gymnazisti dostávali krátke mobilné správy s negatívnym obsahom (G: 40,4 %, SOŠ: 34,7 %), boli kritizovaní na blogu (G: 12,8 %, SOŠ: 8,5 %) a mali aj viac skúseností s inými formami kyberšikanovania (G: 5,3 %, SOŠ: 2,2 %). Žiaci stredných odborných škôl (13,7 %, G: 10,6 %) dostávali častejšie e-maily s nevhodným obsahom. Z uvedených zistení vyplynulo, že viac skúseností s rôznymi formami elektronického šikanovania mali gymnazisti než žiaci stredných odborných škôl.

S urážkami a s ohováraním sa na sociálnych sieťach stretli najmä mladí obyvatelia Bratislavského a Prešovského kraja. Respondenti žijúci v Banskobystrickom kraji vo vyššej miere dostávali krátke mobilné správy s nevhodným obsahom, zatiaľ čo opýtaným z Košického kraja prišli rôzne e-maily s nevhodným obsahom. S negatívnymi informáciami uvedenými na blogu sa stretli najmä žiaci s trvalým bydliskom v Trenčianskom kraji. Skúsenosti s inými formami elektronického šikanovania uvádzali najčastejšie respondenti z Bratislavského kraja.

Tabuľka 69

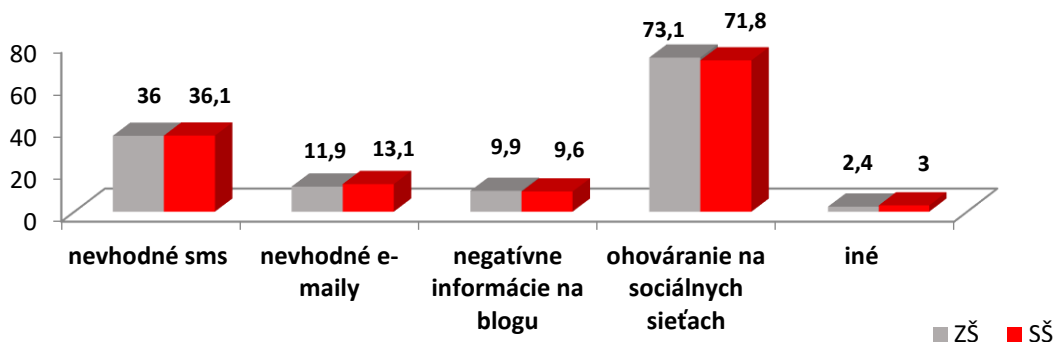
Formy kyberšikanovania	BA	TT	TN	NR	ZA	BB	PO	KE
nevhodné SMS	33,8	32,4	41,9	38,1	32,4	47,5	34,3	31,5
nevhodné e-maily	8,1	12,2	12,2	15,9	8,8	6,6	14,3	17,4
negatívne informácie na blogu	3,8	5,4	14,9	10,6	11,8	9,8	6,7	12,0
ohováranie na sociálnych sieťach	79,7	77,0	68,9	65,6	69,1	70,5	79,0	69,6
iné	5,5	0,7	2,8	4,4	1,5	1,6	3,9	1,1

Poznámka: Súčet presahuje 100 %, pretože respondenti mohli odpovedať prostredníctvom viacerých možností.

Porovnanie údajov za základné a stredné školy

Žiaci základných škôl mali viac skúseností s urážkami a s ohováraním na sociálnych sieťach, stredoškôlaci častejšie dostali e-mail s nevhodným obsahom. Približne rovnaký počet opýtaných z oboch typov škôl mal skúsenosti s nevhodnými krátkymi mobilnými správami, s uverejnením negatívnych informácií na blogoch a s inými formami elektronického šikanovania.

Graf 23 Najčastejšie formy elektronického šikanovania podľa typu školy

Poznámka: Súčet presahuje 100 %, pretože respondenti mohli odpovedať prostredníctvom viacerých možností.

Porovnanie údajov za roky 2014 a 2020

Komparácia zistení ukázala, že od roku 2014 stúpol počet opýtaných, ktorí mali skúsenosti s urážaním a ohováraním na sociálnych sieťach alebo dostali SMS s nevhodným obsahom. Znížil sa počet respondentov, ktorí dostali takéto e-maily alebo boli o nich uverejnené negatívne informácie na blogu. Inú formu elektronického šikanovania uviedol približne rovnaký počet opýtaných z oboch typov škôl.

Tabuľka 70

Najčastejšie formy elektronického šikanovania	2014	2020
nevhodné SMS	20,2	36,1
nevhodné e-maily	19,2	12,6
negatívne informácie na blogu	14,8	9,7
ohováranie a urážanie na sociálnych sieťach	70,7	72,6
iné	2,3	2,7

Poznámka: Súčet presahuje 100 %, pretože respondenti mohli odpovedať prostredníctvom viacerých možností.

Osoba, ktorá bola o elektronickom šikanovaní informovaná

Odhalit' útočníka kyberšikanovania je pomerne ťažké, pretože sa deje vo virtuálnom svete, kde nie je pre neho problém vydávať sa za úplne inú osobu. Je o to dôležitejšie, aby deti a mladí ľudia vedeli ako majú tieto nepríjemné situácie riešiť a zverili

sa s problémom kyberšikanovania osobe, ktorej dôverujú a ktorá im pomôže tento problém vyriešiť. Viac než polovica (54,2 %) respondentov sa s týmto problémom zdôverila kamarátom. Omnoho menej opýtaných povedalo o elektronickom šikanovaní rodičom (25,3 %), spolužiakom (10,4 %), súrodencom (8,6 %), učiteľom (8,2 %) alebo inej osobe (starí rodičia, školský psychológ – 0,6 %). Necelá tretina (28,5 %) oslovených žiakov si tieto negatívne skúsenosti nechala pre seba. Zaujímavé je zistenie, že respondenti o elektronickom šikanovaní povedali omnoho častejšie kamarátom, súrodencom, spolužiakom, než učiteľom alebo rodičom.

Dievčatá sa s problémom elektronického šikanovania vo vyššom počte zdôverili rodičom (dievčatá: 27,0 %, chlapci: 22,4 %), súrodencom (dievčatá: 10,5 %, chlapci: 6,1 %), učiteľom (dievčatá: 8,9 %, chlapci: 7,1 %), spolužiakom (dievčatá: 11,6 %, chlapci: 8,5 %) a kamarátom (dievčatá: 59,2 %, chlapci: 46,8 %). Chlapci častejšie nepovedali o týchto negatívnych zážitkoch nikomu (chlapci: 36,3 %, dievčatá: 21,9 %). Približne rovnaký počet opýtaných z oboch skupín sa poradil s inou osobou (dievčatá: 0,5 %, chlapci: 0,7 %). Prezentované zistenia ukázali, že dievčatá o elektronickom šikanovaní hovorili najčastejšie nielen s dospelými, ale i so súrodencami a s rovesníkmi, zatiaľ čo chlapci si tieto negatívne zážitky omnoho častejšie nechávali len pre seba.

Najmladší opýtaní vo vyššej miere povedali o kyberšikanovaní súrodencom a spolužiakom. So súrodencami sa porozprávali 16-roční respondenti. 15-roční žiaci častejšie hľadali pomoc u rodičov a učiteľov. Opýtaní vo veku 16 rokov sa poradili s kamarátmi, zatiaľ čo najstarší respondenti si tieto nepríjemné zážitky nechali len pre seba. S inou osobou sa o kyberšikanovaní rozprávali iba žiaci vo veku 13, 14, 15 a 16 rokov. Prezentované zistenia ukázali, že opýtaní vo veku 15 rokov častejšie hľadali pomoc u rodičov a učiteľov, zatiaľ čo dvanásť 12-roční respondenti sa o elektronickom šikanovaní rozprávali s rovesníkmi, súrodencami, kamarátmi a spolužiakmi. Najstarší žiaci vo vyššom počte nepovedali o týchto nepríjemných zážitkoch nikomu.

Tabuľka 71

Osoba, ktorej respondenti povedali o kyberšikanovaní	12 rokov	13 rokov	14 rokov	15 rokov	16 rokov	17 rokov	18 rokov
rodičia	25,3	23,4	27,0	30,8	20,0	24,3	26,3
súrodenci	15,7	5,3	3,4	10,8	9,6	8,4	2,6
učitelia	12,0	6,4	10,1	14,2	8,1	0,9	0,2
iná osoba	0	1,1	1,1	0,8	1,7	0	0
spolužiaci	15,7	7,4	9,0	13,3	9,6	9,3	5,3
kamaráti	49,4	45,7	43,8	56,7	69,6	57,0	31,6
nikto	25,3	38,3	32,6	19,2	20,7	32,7	42,1

Poznámka: Súčet presahuje 100 %, pretože respondenti mohli odpovedať prostredníctvom viacerých možností.

Žiaci stredných odborných škôl sa s problémom elektronického šikanovania zdôverili vo vyššom počte rodičom (SOŠ: 25,1 %, G: 22,4 %), prípadne si tieto negatívne zážitky nechali len pre seba (SOŠ: 26,5 %, G: 23,4 %). Gymnazisti sa častejšie poradili s kamarátmi (G: 67,0 %, SOŠ: 57,2 %), so súrodencami (G: 10,6 %, SOŠ: 8,1 %) a so spolužiakmi (G: 13,8 %, SOŠ: 8,1 %). Približne rovnaký počet opýtaných z oboch skupín sa o tejto závažnej téme rozprával s pedagógmi (SOŠ: 7,0 %, G: 6,4 %), alebo s inou osobou (SOŠ: 0,4 %, G: 0,2 %). Prezentované zistenia ukázali, že

gymnazisti o kyberšikanovaní hovorili najmä s rovesníkmi, zatiaľ čo žiaci stredných odborných škôl sa poradili s rodičmi, prípadne si tieto negatívne zážitky omnoho častejšie nechávali pre seba. Je zaujímavé, že približne rovnaký počet žiakov z oboch typov stredných škôl sa o tejto téme rozprával v škole s učiteľmi.

Rodičom o elektronickom šikanovaní povedali najčastejšie žiaci žijúci v Košickom kraji, respondenti pochádzajúci z Trnavského kraja sa skôr poradili s kamarátmi. Respondenti s trvalým bydliskom v Žilinskom kraji sa vo vyššej miere než ostatní rozprávali o tomto závažnom jave s učiteľmi a so súrodencami. Spolužiakov o elektronickom šikanovaní informovali opýtaní pochádzajúci z Prešovského kraja a s inou osobou sa poradili iba žiaci žijúci v Žilinskom a v Prešovskom kraji. O týchto nepríjemných zážitkoch nepovedala nikomu viac než tretina respondentov pochádzajúcich z Bratislavského, Prešovského a z Košického kraja. V Trnavskom kraji rovnako odpovedalo len 22,7 % opýtaných.

Tabuľka 72

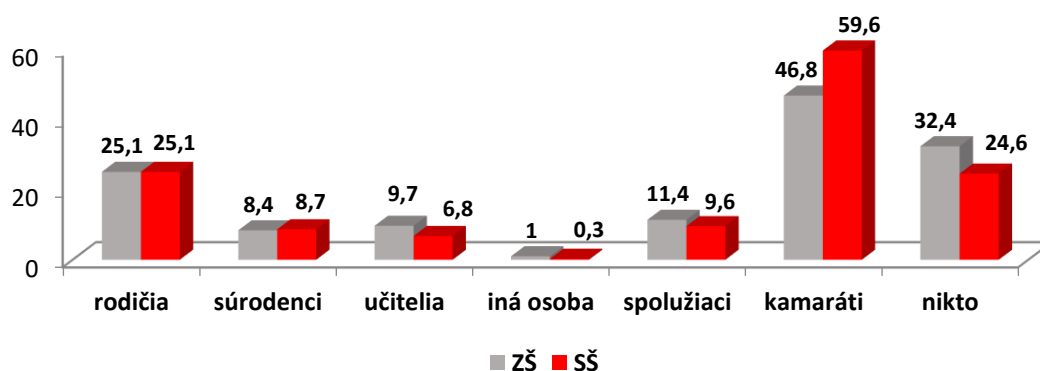
Osoba, ktorej respondenti povedali o kyberšikanovaní	BA	TT	TN	NR	ZA	BB	PO	KE
rodičia	16,2	20,0	24,3	24,6	27,9	27,9	26,9	31,5
súrodenci	6,8	5,3	5,4	10,5	14,7	6,6	8,3	9,8
učitelia	6,8	9,3	6,8	7,9	13,2	9,8	8,3	4,3
iná osoba	0	0	0	0	2,9	0	1,9	0
spolužiaci	10,8	13,3	6,8	10,5	7,4	1,6	16,7	10,9
kamaráti	54,1	61,3	51,4	57,9	55,9	47,5	50,9	50,0
nikto	35,1	22,7	29,7	26,3	17,6	26,2	34,3	30,4

Poznámka: Súčet presahuje 100 %, pretože respondenti mohli odpovedať prostredníctvom viacerých možností.

Porovnanie údajov za základné a stredné školy

Žiaci základných škôl omnoho častejšie povedali o elektrickom šikanovaní svojim učiteľom, spolužiakom a inej osobe. Stredoškoláci sa vo vyššej miere zdôverili kamarátom. Približne rovnaký počet opýtaných sa poradil s rodičmi a so súrodencami. Viac než tretina žiakov základných škôl a 24,6 % stredoškolákov si tieto negatívne zážitky nechala pre seba. Prezentované zistenia potvrdili, že žiaci základných škôl častejšie hľadali pomoc u učiteľov a stredoškoláci sa vo výrazne vyššej miere zdôverili kamarátom.

Graf 24 Osoba, ktorá bola informovaná o elektronickom šikanovaní

Poznámka: Súčet presahuje 100 %, pretože respondenti mohli odpovedať prostredníctvom viacerých možností.

Porovnanie údajov za roky 2014 a 2020

Komparácia zistení ukázala, že od roku 2014 sa zvýšil počet opýtaných, ktorí sa o elektronickom šikanovaní rozprávali s rodičmi, súrodencami, učiteľmi, kamarátmi, prípadne si tieto zážitky nechali len pre seba. Klesol iba počet respondentov, ktorí sa zdôverili spolužiakom a inej osobe. Zistenie, že sa zvýšil počet žiakov, ktorí sa poradili s rodičmi a s učiteľmi je hodnotené pozitívne, avšak v najvyššej miere sa zvýšil počet respondentov, ktorí sa o tomto negatívnom jave rozprávali s kamarátmi. Príčinou môžu byť výrazne vyššie vedomosti mladých ľudí o práci s počítačom, internetom a sociálnymi sieťami, avšak dôvera, že dospelí im pomôžu by mala byť prvoradá.

Tabuľka 73

Osoba, ktorá bola informovaná o elektronickom šikanovaní	2014	2020
rodičia	20,8	25,3
súrodenci	4,2	8,6
učitelia	3,7	8,2
iná osoba	3,5	0,6
spolužiaci	12,8	10,4
kamaráti	40,1	54,2
nikto	27,1	28,5

Poznámka: Súčet presahuje 100 %, pretože respondenti mohli odpovedať prostredníctvom viacerých možností.

Riešenie kyberšikanovania

Elektronické šikanovanie je potrebné riešiť na viacerých úrovniach – z pohľadu rodičov, pedagógov, svedkov i aktérov samotných. V závažných prípadoch je možné požiadať o pomoc i odborníkov a niektoré inštitúcie.¹⁶ Asi polovica respondentov (50,9 %) sa o možnosti riešenia kyberšikanovania poradila s kamarátmi a 45,1 % opýtaných zablokovalo agresorovi prístup na ich profil. Viac než tretina žiakov (37,3 %) útoky ignorovala a 23,3 % respondentov povedalo o tejto situácii rodičom. Asi pätina opýtaných (20,9 %) oslovila útočníka a požiadala ho, aby prestal. Omnoho nižší počet žiakov oznámil celú situáciu učiteľom a začal agresora tiež elektronicky šikanovať (zhodne po 8,6 %), nahlásil situáciu administrátorovi (6,5 %), zmenil si číslo mobilu alebo mailovú adresu (5,9 %). Opýtaní v najnižšom počte riešili elektronické šikanovania nahlásením na polícii (1,7 %), alebo rozhovorom so súrodencami (0,9 %).

Obidve skupiny respondentov, avšak častejšie dievčatá (56,9 %, chlapci: 43,0 %) sa poradili s problémom kyberšikanovania s kamarátmi. Chlapci si vo vyššej miere zmenili číslo alebo adresu (chlapci: 7,6 %, dievčatá: 4,6 %), prípadne začali tiež šikanovať útočníka (chlapci: 13,7 %, dievčatá: 4,3 %). Dievčatá riešili elektronické šikanovanie zablokovaním agresora (dievčatá: 52,3 %, chlapci: 36,1 %) a informovaním rodičov (dievčatá: 24,1 %, chlapci: 22,0 %) a pedagógov (dievčatá: 9,5 %, chlapci: 7,6 %). Približne rovnaký počet opýtaných útočníka ignoroval (chlapci: 37,1 %, dievčatá: 37,4 %), požiadal ho, aby s kyberšikanovaním prestal (chlapci: 21,0 %, dievčatá: 20,9 %), informoval políciu (chlapci: 1,4 %, dievčatá: 1,9 %), nahlásil

¹⁶ Ševčíková, A.: Děti a dospívající on-line. Vybraná rizika používání internetu. Praha : Grada Publishing, 2014. ISBN 978-80-247-5010-1, s. 136.

ho administrátorovi (chlapci, dievčatá: zhodne po 6,5 %), alebo si zvolil iný spôsob riešenia (chlapci: 1,0 %, dievčatá: 0,8 %). Z týchto zistení vyplynulo, že dievčatá sa častejšie poradili s kamarátmi, rodičmi alebo s učiteľmi, zatiaľ čo chlapci sa snažili vyriešiť túto nepríjemnú situáciu vlastnými silami, blokováním útočníka alebo jeho kyberšikanovaním.

Siedmáci, ôsmaci, deviataci, prváci a druháci riešili kyberšikanovanie rozhovorom s kamarátmi, najstarší opýtaní najčastejšie zablokovali útočníka. Siedmáci a druháci ho požiadali, aby s tým prestal. Prváci a deviataci oboznámili s daným problémom rodičov, prípadne sa snažili agresorovi jeho útoky vrátiť. Žiaci 8. ročníkov agresora ignorovali, prváci sa snažili túto nepríjemnú situáciu vyriešiť zmenou telefónneho čísla alebo mailovej adresy a rozhovorom s pedagógmi. Najstarší opýtaní častejšie než ostatní informovali o elektronickom šikanovaní políciu, nahlásili útočníka operátorovi alebo administrátorovi, prípadne využili iný spôsob riešenia tohto závažného problému.

Tabuľka 74

Riešenie kyberšikanovania	1. ročník SŠ	2. ročník SŠ	3. ročník SŠ	7. ročník ZŠ	8. ročník ZŠ	9. ročník ZŠ
ignorovanie útočníka	21,0	41,3	41,7	37,4	46,3	37,2
zmena telefónneho čísla, adresy	9,2	1,4	5,6	8,9	4,2	6,4
zablokovanie útočníka	39,5	47,1	51,9	48,8	41,1	39,7
požiadanie útočníka, aby prestal	20,2	22,5	20,4	22,8	20,0	17,9
oznámenie udalosti na polícii	2,5	1,4	4,6	0,8	0,3	0,5
nahlásenie útočníka operátorovi	3,4	5,8	12,0	2,4	6,3	11,5
poradil/a sa s kamarátmi	68,9	53,6	34,3	49,6	49,5	44,9
povedal/a to rodičom	30,3	15,2	17,6	24,4	25,3	30,8
oznánil/a to v škole učiteľom	16,8	3,6	2,8	8,9	7,4	14,1
začal/a šikanovať útočníka	10,9	9,4	9,3	4,9	5,3	11,5
iné	0,8	1,4	1,9	0,2	0,4	1,3

Poznámka: Súčet presahuje 100 %, pretože respondenti mohli odpovedať prostredníctvom viacerých možností.

Obidve skupiny respondentov, avšak častejšie gymnazisti (62,1 %, SOŠ: 49,6 %) sa poradili s kamarátmi ako majú elektronické šikanovanie riešiť. Žiaci stredných odborných škôl vo vyššej miere zablokovali útočníka (SOŠ: 47,0 %, G: 43,2 %), zmenili si telefónne číslo alebo mailovú adresu (SOŠ: 6,7 %, G: 1,1 %), informovali o prípade políciu (SOŠ: 3,3 %, G: 1,1 %), prípadne začali aj oni šikanovať agresora (SOŠ: 10,7 %, G: 7,4 %). Gymnazisti riešili elektronické šikanovanie ignorovaním útočníka (G: 35,8 %, SOŠ: 34,4 %), žiadosťou, aby s elektronickým šikanovaním prestal (G: 25,3 %, SOŠ: 19,6 %), nahlásením prípadu administrátorovi alebo operátorovi (G: 8,4 %, SOŠ: 6,3 %), informovaním rodičov (G: 22,1 %, SOŠ: 20,4 %) alebo iným spôsobom (G: 2,1 %, SOŠ: 1,1 %). Približne rovnaký počet opýtaných z obidvoch skupín oznámil kyberšikanovanie učiteľom (G: 7,4 %, SOŠ: 7,8 %). Z uvedených zistení vyplynulo, že gymnazisti sa častejšie poradili s kamarátmi, rodičmi alebo učiteľmi, zatiaľ čo žiaci stredných odborných škôl sa snažili vyriešiť túto nepríjemnú situáciu vlastnými silami, zmenou čísla alebo adresy, blokováním útočníka alebo jeho elektronickým šikanovaním.

Respondenti žijúci v Bratislavskom, Trnavskom, Trenčianskom, Nitrianskom, Žilinskom a v Banskobystrickom kraji riešili elektronické šikanovanie rozhovorom s kamarátmi. Opýtaní pochádzajúci z Prešovského a z Košického kraja dali prednosť

zablokovaníu útočníka. Rodičov o tomto nepríjemnom zážitku informovali najmä žiaci v Žilinskom, Banskobystrickom a respondenti zo Žilinského kraja sa častejšie poradili s učiteľmi. Opýtaní žijúci v Nitrianskom kraji vo vyššej miere útočníka ignorovali, zatiaľ čo žiaci pochádzajúci z Trenčianskeho kraja ho nahlásili administrátorovi, alebo operátorovi. Respondenti s trvalým bydliskom v Bratislavskom kraji riešili elektronické šikanovanie zmenou čísla alebo mailovej adresy a recipročným šikanovaním agresora. Opýtaní pochádzajúci z Prešovského kraja ho požiadali, aby so šikanovaním prestal, pričom mladí obyvatelia Košického kraja informovali o kyberšikanovaní políciu, prípadne využili iný spôsob riešenia tejto nepríjemnej situácie.

Tabuľka 75

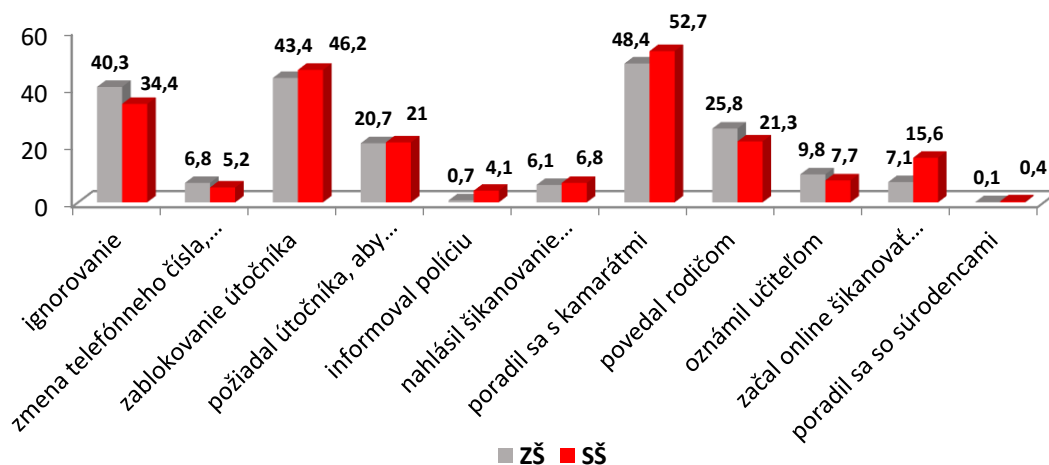
Riešenie kyberšikanovania	BA	TT	TN	NR	ZA	BB	PO	KE
ignorovanie útočníka	35,6	34,7	38,4	47,4	25,0	31,1	38,1	39,1
zmena telefónneho čísla, adresy	8,2	5,3	1,4	7,0	2,9	6,6	7,6	6,5
zablokovanie útočníka	42,5	40,0	38,4	44,7	47,1	42,6	48,6	53,3
požiadanie útočníka, aby prestal	21,9	21,3	15,1	20,2	19,1	23,0	25,7	19,6
oznámenie udalosti na polícii	2,7	1,3	1,4	1,8	1,5	0,4	0,5	4,3
nahlásenie útočníka operátorovi	2,7	6,7	9,6	7,0	4,4	3,3	8,6	7,6
poradil/a sa s kamarátmi	56,2	58,7	43,8	53,5	57,4	47,5	46,7	44,6
povedal/a to rodičom	20,5	21,3	21,9	20,2	27,9	27,9	27,6	20,7
oznámil/a to v škole učiteľom	6,8	8,0	6,8	7,9	13,2	11,5	11,4	4,3
začal/a šikanovať útočníka	15,1	13,3	9,6	7,9	2,9	6,6	9,5	3,3
iné	0	1,3	1,4	0	0	1,6	1,0	2,2

Poznámka: Súčet presahuje 100 %, pretože respondenti mohli odpovedať prostredníctvom viacerých možností.

Porovnanie údajov za základné a stredné školy

Žiaci základných škôl častejšie riešili elektrické šikanovanie ignorovaním útočníka, zmenou telefónneho čísla alebo mailovej adresy, oznámením situácie rodičom a učiteľom. Stredoškôláci vo vyššej miere agresora zablokovali, poradili sa s kamarátmi, začali útočníka tiež elektronicky šikanovať a o celom incidente informovali políciu. Približne rovnaký počet opýtaných z obidvoch typov škôl požiadala agresora, aby s elektronickým šikanovaním prestal, poradil sa so súrodencami, prípadne nahlásil tento negatívny jav administrátorovi.

Graf 25 Spôsoby riešenia elektronického šikanovania podľa typu školy

Poznámka: Súčet presahuje 100 %, pretože respondenti mohli odpovedať prostredníctvom viacerých možností.

Zoznamovanie cez internet s neznámymi osobami

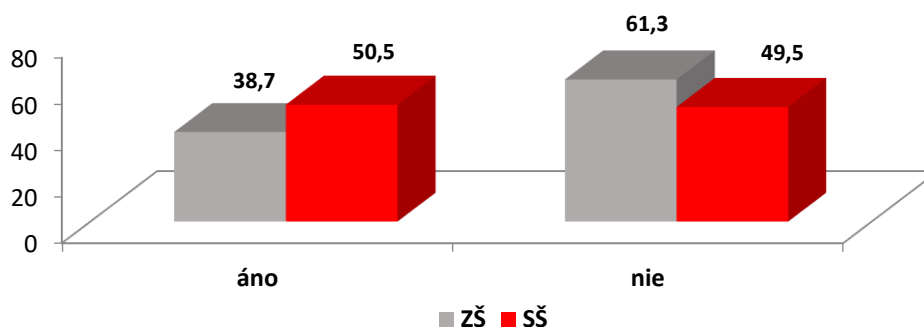
Pozvanie na stretnutie

Na otázku, či sa respondentom niekedy stalo, že ich na stretnutie pozvala neznáma osoba, s ktorou sa zoznámili cez internet, odpovedalo kladne až 45,2 % opýtaných. Asi 54,8 % takéto pozvanie nedostalo. Z uvedeného je zrejmé, že návrhy na stretnutie sa detí a mladých ľudí, ktorí sa osobne nepoznajú, nie sú žiadnou zriedkavosťou. Otázkou je, kto ich na takéto stretnutie pozýva, či pozvanie prijmú a či vôbec o takomto návrhu povedia svojim rodičom alebo učiteľom. Zo zistených údajov vyplynulo, že neznáma osoba pozvala na stretnutie najmä dievčatá (50,2 %, chlapci: 39,9 %), najstarších respondentov (18 rokov: 59,4 %, 17 rokov: 55,4 %, 16 rokov: 49,7 %, 15 rokov: 46,4 %, 14 rokov: 43,9 %, 13 rokov: 35,2 %, 12 rokov: 32,3 %), žiakov 2. ročníkov stredných škôl (57,2 %, 1. ročník SŠ: 43,6 %, 3. ročník SŠ: 53,4 %, 7. ročník ZŠ: 32,9 %, 8. ročník ZŠ: 39,9 %, 9. ročník ZŠ: 46,3 %) a žiakov stredných odborných škôl (51,3 %, G: 47,3 %). Pozvanie na stretnutie od neznámej osoby dostali najmä opýtaní žijúci v mestách s počtom od 50 001 do 100 000 obyvateľov (48,3 %) a v najmenších obciach (menej než 2 000: 47,5 %, od 2 001 do 10 000: 44,8 %, od 10 001 do 50 000: 43,1 %, viac ako 100 000: 43,5 %), mladí obyvatelia Košického kraja (58,1 %, Bratislavský kraj: 35,1 %, Trnavský kraj: 45,5 %, Trenčiansky kraj: 45,8 %, Nitriansky kraj: 46,4 %, Žilinský kraj: 35,4 %, Banskobystrický kraj: 46,0 %, Prešovský kraj: 46,8 %), opýtaní žijúci v neúplných rodinách (48,8 %, úplné rodiny: 44,4 %, doplnené rodiny: 46,1 %) a respondenti vyrastajúci v rodinách, kde absentovali dobré vzájomné vzťahy (51,6 %, dobré vzťahy: 44,7 %). Zaujímavé je zistenie, že pozvanie na stretnutie od neznámej osoby dostalo až 47,2 % opýtaných, ktorí si založili verejný profil a necelá tretina respondentov, ktorí mali profil čiastočne súkromný (26,9 %) alebo súkromný (25,9 %). Z uvedeného je zrejmé, že pokiaľ sa mladí ľudia chcú vyhnúť obťažovaniu zo strany neznámych ľudí, je pre nich lepšie, keď si svoje súkromie chránia a neumožnia všetkým osobám prístup na ich profil na sociálnej sieti.

Porovnanie údajov za základné a stredné školy

Pozvanie na stretnutie od neznámych osôb dostala až polovica stredoškôľakov a 38,7 % žiakov základných škôl. Na túto otázku záporne odpovedala väčšina žiakov základných škôl a necelá polovica stredoškôľakov. Pozvanie na stretnutie od neznámej osoby je výrazne viac rozšírené medzi stredoškôľakmi než medzi žiakmi základných škôl.

Graf 26 Pozvanie na stretnutie od neznámej osoby podľa typu školy

Stretnutie s osobou, ktorú pozná len z internetu

Stretnutie sa s neznámymi ľuďmi z internetu zahŕňa v postate dva javy: zoznamovanie a komunikáciu s neznámymi osobami, ktorá sa odohráva v kyber priestore a prenesenie tejto interakcie do reálneho života, čiže osobného stretnutia. Komunikácia s neznámymi ľuďmi z internetu môže v určitých prípadoch priniesť pozitíva, napr. rozšírenie sociálneho okruhu jedinca a vyššiu sociálnu oporu, avšak môže mať aj negatívne dôsledky, napr. zvýšenú osamelosť alebo nevhodné sexuálne ponuky. Stretnutia s neznámymi osobami v realite môžu byť prospešné alebo neškodné, avšak môžu vyústiť do fyzického alebo sexuálneho násillia.¹⁷ *Na túto otázku odpovedali iba respondenti (991), ktorí v predchádzajúcej otázke uviedli, že ich už nikdy pozvala na stretnutie osoba, ktorú poznali len prostredníctvom internetu.* Ukázalo sa, že raz sa s takouto osobou stretla asi štvrtina opýtaných (24,5 %) a 46,0 % oslovených žiakov bolo na takomto stretnutí viacráť. Stretnutie odmietlo 29,5 % opýtaných. Presentované zistenia ukázali, že mnohí mladí ľudia nie sú dostatočne opatrní a prijímajú pozvanie na stretnutie aj od úplne neznámych ľudí.

Približne rovnaký počet opýtaných z obidvoch skupín (dievčatá: 24,8 %, chlapci: 24,9 %) sa s osobou, ktorá ich pozvala na stretnutie prostredníctvom internetu, stretli raz. Chlapci (53,8 %, dievčatá: 36,5 %) sa s takýmto človekom stretli vo vyššej miere viacráť, zatiaľ čo dievčatá (38,7 %, chlapci: 21,3 %) častejšie toto pozvanie odmietli. Z uvedeného je zrejmé, že chlapci si viac dôverovali a vo vyššej miere išli aj do nebezpečných situácií. Dievčatá boli v komunikácii s neznámou osobou opatrnejšie.

Jednorazové stretnutie s neznámou osobou priznali najmä opýtaní vo veku 13 rokov, opakované stretnutia boli najčastejšie zistené v skupine žiakov vo veku 14 a 18 rokov. Pozvanie na stretnutie s neznámym človekom neprijala viac než tretina respondentov vo veku 12, 16 a 17 rokov, zatiaľ čo v skupine opýtaných vo veku 13 a 14 rokov rovnako odpovedala asi štvrtina oslovených žiakov. Presentované zistenia ukázali, že najmenej opatrní boli respondenti vo veku 13 a 14 rokov. Najmladší žiaci si dávali na seba omnoho väčší pozor a tiež sú viac kontrolovaní rodičmi.

Tabuľka 76

Stretnutie respondentov s neznámou osobou	12 rokov	13 rokov	14 rokov	15 rokov	16 rokov	17 rokov	18 rokov
áno, raz	28,9	30,9	26,2	26,1	21,7	20,6	25,0
áno, viacráť	32,5	43,9	49,2	45,5	40,6	46,9	48,3
nie	38,6	25,2	24,6	28,4	37,8	32,6	26,7

Približne rovnaký počet opýtaných z obidvoch typov stredných škôl (G: 21,7 %, SOŠ: 22,0 %) sa s osobou, ktorú poznali len prostredníctvom internetu stretli iba raz. Žiaci stredných odborných škôl (45,4 %, G: 43,0 %) sa s takýmto človekom stretli vo vyššej miere aj viacráť, zatiaľ čo gymnazisti (35,3 %, SOŠ: 32,6 %) častejšie toto pozvanie odmietli. Z uvedeného je zrejmé, že žiaci stredných odborných škôl išli vo vyššej miere aj do nebezpečných situácií, zatiaľ čo gymnazisti boli v komunikácii s neznámymi ľuďmi opatrnejší.

¹⁷ Ševčíková, A.: Děti a dospívající on-line. Vybraná rizika používání internetu. Praha : Grada Publishing, 2014. ISBN 978-80-247-5010-1, s. 75.

Jednorazové stretnutie s neznámou osobou priznali najmä žiaci žijúci vo veľkomestách. Opakovane sa s takýmito osobami stretla viac než polovica respondentov pochádzajúcich z obcí s počtom od 2 001 do 10 000 obyvateľov, zatiaľ čo v skupine opýtaných s trvalým bydliskom vo veľkých a v najväčších mestách rovnako odpovedala asi tretina žiakov. Pozvanie na stretnutie s neznámym človekom odmietli najmä opýtaní žijúci v mestách s počtom od 50 001 do 100 000 obyvateľov.

Tabuľka 77

Stretnutie respondentov s neznámou osobou	Menej než 2 000	Od 2 001 do 10 000	Od 10 001 do 50 000	Od 50 001 do 100 000	Viac než 100 000
áno, raz	26,5	20,3	25,0	24,6	37,5
áno, viackrát	41,6	51,7	45,7	35,2	33,3
nie	31,9	28,0	29,3	40,2	29,2

S osobou, ktorú poznali len z internetu, sa jednorazovo stretli mladí obyvatelia Bratislavského kraja. Takéto opakované stretnutia priznali najmä opýtaní pochádzajúci z Trenčianskeho kraja. Pozvanie na stretnutie s osobou, ktorú poznali len z internetu, odmietli respondenti s trvalým bydliskom v Banskobystrickom kraji. Uvedené údaje potvrdili, že stretnutím s neznámym človekom najviac riskovali mladí obyvatelia Bratislavského a Trenčianskeho kraja, pričom opýtaní žijúci v Banskobystrickom kraji si na seba dávali omnoho väčší pozor.

Tabuľka 78

Stretnutie respondentov s neznámou osobou	BA	TT	TN	NR	ZA	BB	PO	KE
áno, raz	31,0	25,9	24,0	23,8	26,2	23,1	20,5	27,7
áno, viackrát	39,3	42,2	52,0	45,0	39,3	35,2	49,7	42,6
nie	29,7	31,9	24,0	31,2	34,5	41,7	29,8	29,7

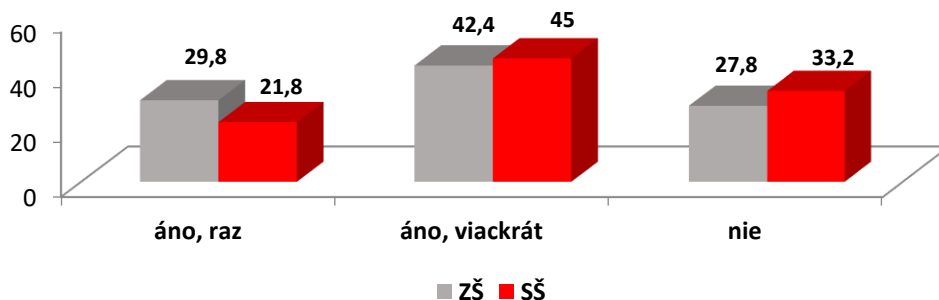
Opýtaní žijúci v rodinách, kde neboli vytvorené dobré medziľudské vzťahy sa častejšie stretli s osobou, ktorú poznali len z internetu a to nielen raz (zlé vzťahy: 29,0 %, dobré vzťahy: 22,8 %), ale i opakovane (zlé vzťahy: 48,9 %, dobré vzťahy: 43,9 %). Pozvanie na stretnutie s človekom, ktorého osobne nepoznali, odmietla viac než tretina (31,3 %) žiakov vyrastajúcich v rodinách, kde si príbuzní dobre rozumeli a viac než pätina (22,1 %) respondentov, ktorí s otcom a matkou nevyhádzali dobre. Z prezentovaných zistení vyplynulo, že mladí ľudia, ktorí nemajú doma vytvorené dostatočné citové zázemie, častejšie hľadajú porozumenie u iných, vo veľkej miere aj u neznámych ľudí, ktorých poznajú len z virtuálneho prostredia, čo môže byť pre nich veľmi nebezpečné.

Porovnanie údajov za základné a stredné školy

Žiaci základných škôl častejšie prijali pozvanie na takéto stretnutie len raz, zatiaľ čo stredoškooláci sa vo vyššej miere stretli s neznámou osobou aj viackrát. Návrh na stretnutie od človeka, ktorého poznali len prostredníctvom internetu, odmietlo 27,8 % žiakov základných škôl a viac než tretina stredoškoolákov. Z uvedeného vyplynulo, že pozvanie na stretnutie od osoby, s ktorou sa zoznámili prostredníctvom internetu, neprijali častejšie stredoškooláci, ktorí však boli na takomto stretnutí vo vyššej miere aj viackrát, zatiaľ čo žiaci základných škôl sa s neznámym človekom vo vyššom počte stretli len jednorazovo. Z uvedeného je zrejmé, že v základných aj v stredných školách je potrebné vysvetliť deťom a mladým ľuďom, že nie je vhodné prijímať pozvanie

na stretnutie od neznámej osoby. Ak sa už rozhodnú ísť na takéto „rande“ je dobré dohodnúť si stretnutie na mieste, kde sa pohybuje veľa ľudí, vziať so sebou kamaráta alebo kamarátku, nesadnúť si do auta k cudziemu človeku a predovšetkým povedať niekomu, s kým a kde sa má stretnutie konať.

Graf 27 Reakcia respondentov na pozvanie na stretnutie podľa typu školy

Posielanie intímnych fotografií, videí

Rozvoj nových informačných a komunikačných technológií prináša so sebou množstvo nových informácií a javov. Patrí sem aj sexting – nový fenomén v kyberpriestore, ktorý sa vzťahuje na odosielanie a prijímanie sexuálne zameraných fotografií, videí a textov pomocou elektronických zariadení. Vznikol ako dôsledok expanzívneho rozvoja vedy a techniky, ako dôkaz meniacich sa hraníc v reálnom priestore a kyberpriestore, kedy to, čo malo ostať súkromné, je verejne prístupné. Sexting je možné rozdeliť do dvoch kategórií – na dobrovoľný a nátlakový. Dobrovoľný sexting je forma sexuálnej aktivity dospievajúcich a dospelých, snaha uspokojiť zvedavosť a predstavuje aj spôsob zblíženia medzi dvomi osobami bez sexuálnej blízkosti. Opakom dobrovoľného je sexting nátlakový, prípadne vynútený. Predstavuje formu sexuálneho obťažovania a má v sebe vysoké riziko zneužitia.¹⁸ Svoju intímnu fotografiu alebo video poslali raz prostredníctvom internetu 4,0 % opýtaných a viackrát asi 5,8 % respondentov. Takéto kompromitujúce materiály nikdy neposlalo iným osobám až 90,2 % oslovených žiakov. Z uvedeného je zrejmé, že svoje intímne fotografie alebo videá poslal približne každý desiaty oslovený žiak (9,8 %) základnej a strednej školy. Toto zistenie je vzhľadom na vek respondentov zarážajúce, pretože si neuvedomili, do akej miery môžu byť takéto kompromitujúce materiály, ktoré sa dajú veľmi ľahko zneužiť pre nich nebezpečné.

Dievčatá častejšie poslali svoje intímne fotografie alebo videá a to nielen raz (dievčatá: 4,6 %, chlapci: 3,4 %), ale aj opakovane (dievčatá: 7,1 %, chlapci: 4,4 %). Takéto kompromitujúce materiály nikdy neposlalo až 92,3 % chlapcov a 88,3 % dievčat. Z uvedeného je zrejmé, že chlapci boli v danej situácii opatrnejší, pričom dievčatá omnoho viac riskovali.

Opýtaní vo veku 17 rokov častejšie než ostatní zaslali svoju intímnu fotografiu alebo video jednorazovo, ale aj opakovane. Takéto materiály nikdy neposlalo až 94,9 % najmladších respondentov, zatiaľ čo v skupine 17-ročných rovnako odpovedalo najmenej žiakov. Prezentované zistenia ukázali, že najmenej opatrní boli respondenti

¹⁸ Hollá, K.: Sexting a kyberšikana. Bratislava : Iris, 2016. ISBN 978-80-8153-061-3, s. 43-50

vo veku 17 rokov, zatiaľ čo najmladší žiaci posielali takéto materiály v najnižšej miere. Bolo by dobré venovať tejto forme sexuálneho správania viac pozornosti, pretože jej zneužitie môže mať veľmi negatívne následky na osobnosť dospelujúceho jedinca, ktorý sa stal obeťou.

Tabuľka 79

Poslanie intímnej fotografie alebo videa	12 rokov	13 rokov	14 rokov	15 rokov	16 rokov	17 rokov	18 rokov
áno, raz	3,2	3,1	2,1	5,1	2,7	7,3	5,0
áno, viackrát	1,9	3,4	5,4	6,9	6,4	9,2	6,9
nie	94,9	93,5	92,5	88,0	90,9	83,5	88,1

Gymnazisti (4,6 %, SOŠ: 3,8 %) častejšie poslali svoje intímne fotografie jednorazovo, žiaci stredných odborných škôl urobili toto nevhodné gesto viackrát. Približne rovnaký počet opýtaných z oboch typov stredných škôl nikomu takéto kompromitujúce materiály neposlal. Z uvedeného je zrejmé, že žiaci stredných odborných škôl išli vo vyššej miere aj do nebezpečných situácií, zatiaľ čo gymnazisti boli o trochu opatrnejší.

Jednorazové zaslanie intímnych fotografií alebo videa priznali žiaci žijúci v obciach s počtom od 2 001 do 10 000 obyvateľov a vo veľkomestách. Opakovane to urobili najmä respondenti pochádzajúci z miest s počtom od 50 001 do 100 000 obyvateľov. Takéto nebezpečné materiály nikdy neposlali najmä opýtaní žijúci v najmenších aglomeračných jednotkách. Prezentované zistenia ukázali, že najnižší počet respondentov, ktorí poslali niekomu svoje intímne fotografie alebo videá pochádzal z najmenších obcí, zatiaľ čo najhoršia situácia bola zistená u opýtaných z miest s počtom od 50 001 do 100 000 obyvateľov.

Tabuľka 80

Poslanie intímnej fotografie alebo videa	Menej než 2 000	Od 2 001 do 10 000	Od 10 001 do 50 000	Od 50 001 do 100 000	Viac než 100 000
áno, raz	4,2	4,6	3,2	3,7	4,8
áno, viackrát	4,0	5,1	7,2	7,1	5,4
nie	91,8	90,3	89,6	89,2	89,8

Svoje intímne fotografie alebo videá poslali jednorazovo mladí obyvatelia Žilinského, Banskobystrického a Košického kraja. Takéto kompromitujúce materiály opakovane poslali najmä opýtaní pochádzajúci z Trenčianskeho kraja. Svoje intímne fotografie alebo videá nikdy neposlali respondenti s trvalým bydliskom v Trnavskom a v Žilinskom kraji. Uvedené údaje potvrdili, že zaslaním určitých kompromitujúcich materiálov najviac riskovali mladí obyvatelia Žilinského a Košického kraja, pričom opýtaní žijúci v Trnavskom kraji boli omnoho opatrnejší.

Tabuľka 81

Poslanie intímnej fotografie alebo videa	BA	TT	TN	NR	ZA	BB	PO	KE
áno, raz	4,6	1,7	3,0	3,5	5,0	5,5	4,4	5,2
áno, viackrát	5,0	4,4	9,5	7,3	2,9	5,0	5,2	6,4
nie	90,4	93,9	87,5	89,2	92,1	89,5	90,4	88,4

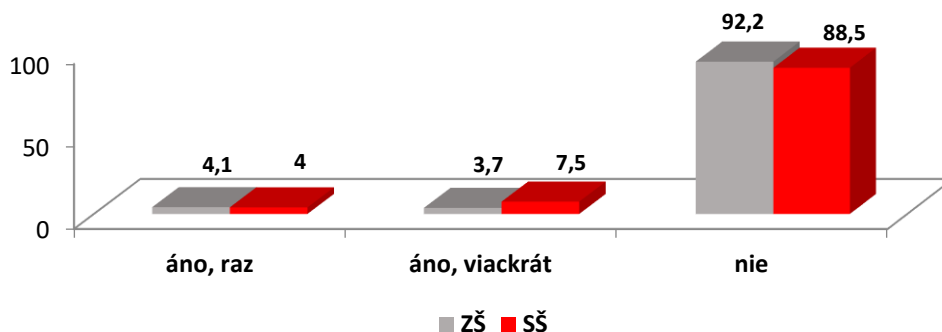
Približne rovnaký počet opýtaných z obidvoch typov rodín poslal raz svoje intímne fotografie alebo video (dobré a zlé vzťahy: zhodne po 4,0 %). Opýtaní žijúci v rodinách, kde neboli vytvorené dobré medziľudské vzťahy (9,7 %, dobré vzťahy: 5,5 %) sa častejšie opakovaně správali rizikovo. Takéto kompromitujúce materiály nikdy neposlalo 90,5 % žiakov vyrastajúcich v rodinách, kde si príbuzní rozumeli a 86,3 % respondentov, ktorí s otcom a matkou nevychádzali dobre. Z prezentovaných zistení vyplynulo, že mladí ľudia, ktorí nemali doma vytvorené dostatočné citové zázemie, sa častejšie správali na internete neopatrne.

Opýtaní, ktorí prijali pozvanie na stretnutie od neznámej osoby, častejšie poslali aj svoje intímne fotografie a to nielen raz (prijal pozvanie: 6,9 %, neprijal pozvanie: 1,7 %), ale i opakovaně (prijal pozvanie: 10,9 %, neprijal pozvanie: 1,6 %). Takéto nebezpečné materiály nikdy neposlalo až 96,8 % respondentov, ktorí sa nestretli s osobou, ktorú poznali len prostredníctvom internetu a 82,2 % žiakov, ktorí takéto pozvanie na stretnutie prijali. Z uvedeného vyplynulo, že niektorí opýtaní poslali svoje intímne fotografie len známym a blízkym osobám (ani to im nezaručilo, že nebudú zneužitú), pričom respondenti, ktorí nadväzovali tzv. virtuálne známosti, takto konali omnoho častejšie. Práve táto skupina žiakov základných a stredných škôl by potrebovala, aby ich niekto poučil o tom, ako sa majú na internete a na sociálnych sieťach správať, aby sa nestali obeťou násillia alebo elektronického šikanovania, čo sa im môže pri tomto spôsobe konania veľmi ľahko stať.

Porovnanie údajov za základné a stredné školy

Približne rovnaký počet opýtaných z obidvoch typov škôl poslal raz svoje intímne fotografie alebo video. Viackrát tak urobilo až 7,5 % stredoškôľakov a 3,7 % žiakov základných škôl. Takéto intímne materiály nikdy neposlalo 92,2 % žiakov základných škôl a 88,5 % stredoškôľakov. Prezentované zistenia ukázali, že svoje intímne fotografie alebo video niekedy poslalo cez internet až 11,6 % stredoškôľakov a 7,8 % žiakov základných škôl. Tieto zistenia sú vzhľadom na vek oslovených žiakov zarážajúce a bolo by potrebné poučiť ich o pravidlách bezpečného správania sa na internete.

Graf 28 Poslanie intímnej fotografie alebo videa podľa typu školy

Záujem rodičov o aktivity detí na internete

Rodičia by sa mali zaujímať o to, čo dieťa na sociálnej sieti robí, aké informácie o sebe uvádza, aké fotografie zverejňuje a s kým sa vo virtuálnom svete priateli. Je dobré pozrieť si tieto záznamy priamo z počítača dieťaťa, skontrolovať históriu, zistiť heslo,

dohodnúť sa, na ktoré stránky syn alebo dcéra chodiť nesmie a pod. Rodičia nesmú zabúdať na to, že syn alebo dcéra môže mať aj dva účty na sociálnej sieti, jeden „neškodný“ pre nich a druhý pre seba. Tu pomôže len dôvera, ozajstný záujem a časté rozhovory. Deti by mali vedieť o tom, aké nebezpečenstvo môže na nich na rôznych chatoch, blogoch a diskusiách číhať, pretože nikdy nevedia, kto sa skrýva za identitou danej osoby. Je dobré informovať ich o tom, že existujú tzv. centrá bezpečnosti, kde môžu nahlásiť rôzne problémy (porušenie podmienok, obťažovanie a pod). Na otázku, či sa rodičia často zaujímajú o to, akou činnosťou trávia ich deti čas na internete odpovedalo kladne 24,8 % opýtaných, pričom až necelá polovica respondentov (46,6 %) uviedla, že ich otcovia a matky sa o tieto aktivity zaujímali len niekedy. Nezáujem rodičov o činnosť detí na internete a na sociálnych sieťach deklarovalo 28,6 % opýtaných. Z uvedeného je zrejmé, že najvyšší počet otcov a matiek prejavoval len občasný záujem o aktivity svojich detí na internete, pričom až necelú tretinu rodičov táto činnosť vôbec nezaujímal. Príčinou ich nezáujmu môže byť nedostatok času, liberálny spôsob výchovy, nedostatok odborných znalostí na prácu s internetom a podceňovanie rizík, ktoré môžu ovplyvniť činnosť detí na internete a na sociálnych sieťach. Preto považujeme za potrebné venovať väčšiu pozornosť upozorňovaniu rodičov na tieto nebezpečenstvá a viac ich motivovať ku kontrole činností svojich synov a dcér na internete.

Rodičia vo vyššej miere kontrolovali činnosť dievčat na sociálnych sieťach a to nielen často (dievčatá: 29,6 %, chlapci: 19,9 %), ale i občas (dievčatá: 49,0 %, chlapci: 44,2 %). Bez rodičovského dohľadu sa na internete pohybovalo 35,9 % chlapcov a 21,4 % dievčat. Z uvedeného je zrejmé, že aktivity otcov a matiek pri kontrole činností detí na internete boli ovplyvnené charakterom rizík, ktoré im hrozili. Viac sa obávali kontaktu dievčat s neznámymi osobami na sociálnych sieťach, pričom si neuvedomovali, že chlapcom okrem tohto nebezpečenstva hrozí aj riziko vzniku závislosti na hraní hier.

Rodičia omnoho častejšie kontrolovali mladšie deti než starších respondentov. Na základe zistených údajov možno konštatovať, že zároveň so zvyšujúcim sa vekom opýtaných sa znižoval počet rodičov, ktorí sa často zaujímali o to, čo ich dieťa robí na internete a zvyšoval sa počet otcov a matiek, ktorí im dávali úplnú voľnosť. 16-roční opýtaní častejšie než ostatní uviedli, že otcovia a matky občas skontrolovali ich aktivity na sociálnych sieťach. Prezentované zistenia ukázali, že rodičia najviac dozerali na činnosť najmladších žiakov, zatiaľ čo najviac voľnosti na sociálnych sieťach dostali najstarší respondenti, ktorí sú v podstate dospelí, pretože už dosiahli vek 18 rokov.

Tabuľka 82

Záujem rodičov o aktivity detí na internete	12 rokov	13 rokov	14 rokov	15 rokov	16 rokov	17 rokov	18 rokov
často	35,8	26,3	31,4	25,6	21,0	15,8	14,9
občas	41,6	48,9	41,4	45,8	51,7	47,2	46,5
vôbec	22,6	24,8	27,2	28,6	27,3	37,0	38,6

Vyšší záujem rodičov o činnosť detí na internete bol zaznamenaný u gymnazistov (často: 23,5 %, občas: 52,3 %) než u žiakov stredných odborných škôl (často: 19,0 %, občas: 47,5 %). Viac než tretina žiakov (33,5 %) stredných odborných škôl a 24,2 %

gymnazistov uviedla, že otcovia a matky sa o ich činnosť na sociálnych sieťach vôbec nezaujímal. Z uvedeného vyplýva, že žiaci stredných odborných škôl mali na internete omnoho viac voľnosti než gymnazisti, ktorých rodičia kontrolovali vo vyššej miere.

Otcovia a matky omnoho častejšie kontrolovali respondentov žijúcich vo veľkomestách. V skupine opýtaných pochádzajúcich z najmenších obcí bol zistený najvyšší počet žiakov, ktorých otcovia a matky prejavili občasný záujem o ich aktivity na internete. Úplnú voľnosť v tejto oblasti mala asi tretina oslovených žiakov s trvalým bydliskom v mestách s počtom od 50 001 do 100 000 obyvateľov. Prezentované zistenia ukázali, že rodičia najčastejšie kontrolovali aktivity na internete u respondentov pochádzajúcich z najmenších obcí a z najväčších miest, pričom najnižší záujem otcov a matiek o túto činnosť bol evidovaný u opýtaných s trvalým bydliskom v mestách s počtom od 50 001 do 100 000 obyvateľov.

Tabuľka 83

Záujem rodičov o aktivity detí na internete	Menej než 2 000	Od 2 001 do 10 000	Od 10 001 do 50 000	Od 50 001 do 100 000	Viac než 100 000
často	26,1	24,6	23,4	22,8	27,7
občas	50,6	45,5	46,0	43,1	48,6
vôbec	23,3	29,9	30,6	34,1	23,7

U respondentov žijúcich v Žilinskom kraji bol zistený najvyšší počet rodičov, ktorí sa o aktivity synov a dcér na sociálnych sieťach zaujímal nielen často, ale i občas. Názor, že sa rodičia o tieto aktivity vôbec nezaujímal, prezentovala viac ako tretina žiakov s trvalým bydliskom v Prešovskom, Košickom a v Nitrianskom kraji. V Žilinskom kraji rovnako odpovedala asi pätina opýtaných. Uvedené údaje ukázali, že rodičia najčastejšie kontrolovali internetové aktivity respondentov v Žilinskom kraji, pričom najnižší záujem o túto činnosť bol zistený v skupine žiakov základných a stredných škôl pochádzajúcich z Prešovského kraja.

Tabuľka 84

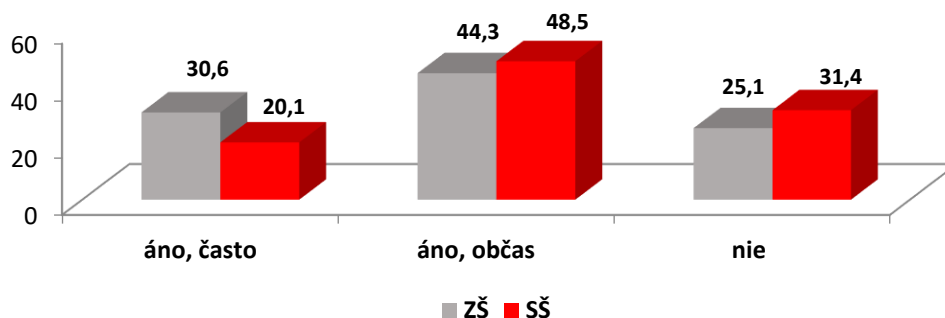
Záujem rodičov o aktivity detí na internete	BA	TT	TN	NR	ZA	BB	PO	KE
často	27,2	27,6	23,1	22,7	28,2	27,5	21,5	23,2
občas	47,7	44,8	47,0	45,5	51,7	50,5	44,2	44,9
vôbec	25,1	27,6	29,9	31,8	20,1	22,0	34,3	31,9

Rodičia respondentov z rodín, kde boli vytvorené dobré vzájomné vzťahy, sa vo vyššej miere zaujímal o aktivity detí na internete a to nielen často (dobré vzťahy: 25,4 %, zlé vzťahy: 15,3 %), ale i občas (dobré vzťahy: 47,5 %, zlé vzťahy: 32,3 %). Názor, že otcovia a matky sa vôbec nezaujímal o ich činnosť na sociálnych sieťach, prezentovala viac než polovica žiakov (52,4 %), ktorí si s rodičmi nerozumeli, zatiaľ čo v skupine respondentov, ktorí s otcom a matkou vychádzali dobre, rovnako odpovedalo 27,1 % opýtaných. Z uvedeného je zrejmé, že rodičia, ktorí vedeli svojim deťom vytvoriť dobré citové zázemie, sa omnoho viac zaujímal o ich činnosť na internete než otcovia a matky, ktorí si so svojimi dospelujúcimi deťmi nerozumeli.

Porovnanie údajov za základné a stredné školy

Častý záujem rodičov o aktivity ich detí na internete priznali najmä žiaci základných škôl, pričom otcovia a matky stredoškolákov tieto aktivity kontrolovali vo vyššom počte len občas. Názor, že rodičia sa nezaujímajú o to, čo ich deti na internete a sociálnych sieťach robia, prezentovala štvrtina žiakov základných škôl a viac než tretina stredoškolákov. Uvedené zistenia ukázali, že vyšší záujem o činnosť detí na internete mali rodičia žiakov základných škôl. I tak sa domnievame, že by bolo dobré, aby sa rodičia viac zaujímali o tieto aktivity a snažili sa deti nielen kontrolovať, ale aj poučiť o tom, ako sa majú v tomto prostredí bezpečne správať.

Graf 29 Záujem rodičov o aktivity detí na internete podľa typu školy

Stanovenie času na činnosť na internete

Len necelá pätina opýtaných (18,8 %) mala doma stanovený čas, ktorý mohli stráviť na internete a až 81,2 % otcov a matiek sa o tento problém nezaujímal. Je zrejmé, že mnohí žiaci základných a stredných škôl trávia veľa času surfovaním po internete a sociálnych sieťach a bolo by dobré, aby mali rodičia o tomto časovom úseku prehľad a vedeli ho korigovať. Je to dôležité najmä v súčasnosti, pretože dištančná forma vzdelávania nútila žiakov druhého stupňa základných škôl a všetkých stredoškolákov sedieť celé dopoludnie pred počítačom a tráviť tam veľa času. Bolo by potrebné, aby sa v rodine venovala pozornosť aj spoločnému prežívaniu voľného času v prírode a iným aktivitám.

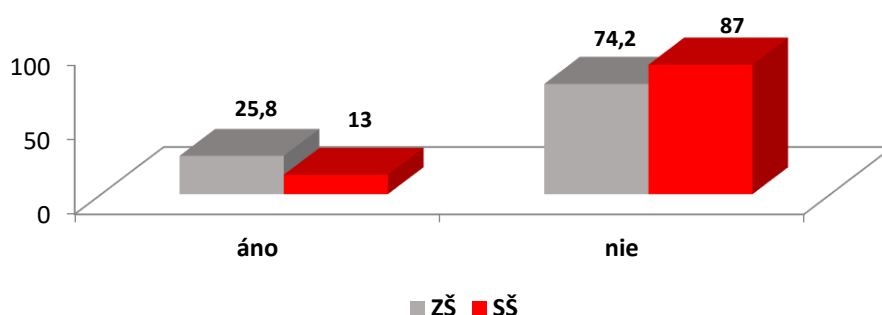
Zo zistených údajov vyplynulo, že čas, ktorý mohli prežiť na internete mali častejšie stanovený dievčatá (20,2 %, chlapci: 17,3 %), najmladší respondenti (12 rokov: 34,2 %, 13 rokov: 23,1 %, 14 rokov: 19,6 %, 15 rokov: 19,3 %, 16 rokov: 14,6 %, 17 rokov: 8,9 %, 18 rokov: 7,9 %) a žiaci 7. ročníkov základných škôl (29,2 %, 8. ročník ZŠ: 26,3 %, 9. ročník ZŠ: 19,9 %, 1. ročník SŠ: 16,2 %, 2. ročník SŠ: 13,0 %, 3. ročník SŠ: 8,0 %). Na základe zistených dát možno konštatovať, že rodičia najčastejšie stanovili časový limit aktivít na internete najmladším respondentom a zároveň so zvyšujúcim sa vekom opýtaných ich počet klesal. Časové obmedzenie aktivít na sociálnych sieťach mali doma častejšie stanovené gymnazisti (15,1 %) než žiaci stredných odborných škôl (12,9 %), opýtaní žijúci v mestách s počtom od 50 001 do 100 000 obyvateľov (21,7 %, viac ako 100 000: 19,2 %, menej než 2 000: 19,3 %, od 2 001 do 10 000: 18,5 %, od 10 001 do 50 000: 17,1 %), mladí obyvatelia Bratislavského kraja (23,4 %, Trnavský kraj: 18,9 %, Trenčiansky kraj: 17,0 %, Nitriansky kraj: 19,2 %, Žilinský kraj: 19,7 %, Banskobystrický kraj: 18,5, Prešovský kraj: 16,9 %, Košický kraj: 17,2 %), opýtaní

žijúci v úplných rodinách (21,6 %, neúplné rodiny: 13,6 %, doplnené rodiny: 19,9 %) a respondenti z rodín, kde boli vybudované dobré vzájomné vzťahy (19,2 %, zlé vzťahy: 11,3 %).

Porovnanie údajov za základné a stredné školy

Len štvrtina žiakov základných škôl a 13,0 % stredoškolákov mala doma stanovený čas, ktorý mohli tráviť na internete. Je dobré, keď majú rodičia prehľad o tomto časovom období. Z odpovedí viacerých respondentov zároveň vyplynulo, že nikto z dospelých sa už v praxi nezaujímal o to, či deti tento stanovený limit naozaj dodržiavali. V tejto oblasti by pomohla väčšia dôslednosť rodičov a kontrola, či deti ich príkazy naozaj dodržiavajú.

Graf 30 Stanovenie časového limitu, ktorý môžu deti stráviť na internete podľa typu školy

Technické obmedzenia zo strany rodičov

V súčasnosti už všetky operačné systémy disponujú rodičovskou kontrolou, prostredníctvom ktorej je možné zablokovať niektoré stránky, ktoré dieťa navštevuje. Pre operačný systém Windows je to napr. *Windows Zabezpečenie rodiny*, ktoré umožňuje nielen blokovať nevhodné stránky, ale aj zistiť históriu surfovania dieťaťa na internete. Pre mobilné operačné systémy je možné inštalovať aj aplikácie, ktoré uchovávajú históriu aktivít užívateľa, skenujú operačné prostredie a automaticky mažu aplikácie, ktoré by mohli byť potenciálnou hrozbou. Dajú sa stiahnuť z internetu a inštalovať i do prostredia mobilného telefónu. Existujú aj mnohé nástroje a dodatky, ktoré zabezpečujú dobrú úroveň rodičovskej kontroly. Môže to byť napr. blokovanie niektorých stránok podľa rôznych kritérií. Nastavenie je chránené heslom a je malá pravdepodobnosť, že ho dieťa dokáže obísť. Patrí sem napr. *Parental Control Bar*, ktorý pomáha blokovať webové stránky s možnosťou ich zaheslovania.¹⁹ Len 10,5 % rodičov používalo nejaké technické obmedzenia (rodičovská kontrola, kontrola histórie, kontrolný softvér, ktorý je v mnohých krajinách Európskej únie úplne bežný...), ktoré bránili ich deťom k voľnému prístupu do niektorých internetových aplikácií. Až 65,5 % opýtaných odpovedalo na túto otázku záporne a 24,0 % oslovených žiakov nevedelo situáciu posúdiť. Z prezentovaných zistení vyplynulo, že technické obmedzenie využíva v súčasnosti na Slovensku len veľmi nízky počet rodičov.

¹⁹ Eckertová, L. – Dočekal, D.: *Bezpečnosť detí na internete. Rádce zodpovedného rodiča*. Brno : Computer Press, 2013. ISBN 978-80-251-3804-5, s. 90 – 9.1

Na otázku, či používajú rodičia nejaké technické obmedzenia, ktoré bránia deťom k voľnému prístupu do niektorých internetových aplikácií, odpovedalo kladne 12,8 % dievčat a 8,0 % chlapcov. Zápornú odpoveď uvádzali častejšie chlapci (68,3 %, dievčatá: 63,0 %) a asi štvrtina opýtaných z obidvoch skupín (chlapci: 23,7 %, dievčatá: 24,2 %) nevedela na túto otázku odpovedať. Z uvedeného je zrejmé, že rodičia viac kontrolovali, snažili sa obmedziť, a tak vlastne aj ochrániť, dievčatá než chlapcov.

Otcovia a matky omnoho častejšie používali technické obmedzenia u najmladších respondentov, pričom v najnižšej miere ich mali zavedené pri opýtaných vo veku 16 a 17 rokov. Na túto otázku negatívne odpovedali najmä najstarší žiaci. Opýtaní vo veku 14 rokov nevedeli častejšie než ostatní situáciu posúdiť. Prezentované zistenia ukázali, že rodičia mali snahu používať nejaké technické obmedzenia najmä pri najmladších respondentoch, pričom v najnižšej miere ich využívali pri žiakoch vo veku 17 a 18 rokov.

Tabuľka 85

Použitie technických obmedzení zo strany rodičov	12 rokov	13 rokov	14 rokov	15 rokov	16 rokov	17 rokov	18 rokov
áno	26,2	12,6	10,7	10,4	4,3	4,7	6,9
nie	46,8	61,4	59,3	67,1	69,7	79,1	77,2
nevie	27,0	26,0	30,0	22,5	26,0	16,2	15,9

Názor, že otcovia a matky používajú internetové technické obmedzenia, prezentovali najmä respondenti žijúci vo veľkomestách. Na túto otázku negatívne odpovedali žiaci pochádzajúci z miest s počtom od 10 001 do 50 000 obyvateľov. Situáciu nedokázali najčastejšie posúdiť opýtaní z miest s počtom od 50 001 do 100 000 obyvateľov. Prezentované zistenia ukázali, že internetové technické obmedzenia najčastejšie používali rodičia žiakov pochádzajúcich z najväčších miest, pričom v najnižšej miere sa týmto spôsobom snažili chrániť svoje deti otcovia a matky opýtaných žijúcich v mestách s počtom od 10 001 do 50 000 obyvateľov.

Tabuľka 86

Použitie technických obmedzení zo strany rodičov	Menej než 2 000	Od 2 001 do 10 000	Od 10 001 do 50 000	Od 50 001 do 100 000	Viac než 100 000
áno	9,7	10,4	9,5	11,4	14,7
nie	66,0	67,1	69,1	56,6	61,0
nevie	24,3	22,5	21,4	32,0	24,3

Názor, že otcovia a matky majú doma nainštalované technické obmedzenia, ktoré bránia respondentom navštíviť niektoré internetové stránky, prezentovali najčastejšie mladí obyvatelia Bratislavského a Žilinského kraja. Opýtaní žijúci v Trenčianskom a v Nitrianskom kraji častejšie tvrdili, že doma takéto zariadenia nemajú. Na otázku nevedela odpovedať až viac než tretina respondentov pochádzajúcich z Prešovského kraja, v Nitrianskom kraji nebolo o používaní technických obmedzení zo strany rodičov presvedčených len 17,3 % opýtaných. Uvedené údaje potvrdili, že podľa názoru oslovených žiakov sa otcovia a matky najčastejšie snažili obmedziť surfovanie po internete u žiakov v Bratislavskom a v Žilinskom kraji, pričom v najnižšej miere používali technické obmedzenia rodičia respondentov s trvalým bydliskom v Trenčianskom a v Banskobystrickom kraji.

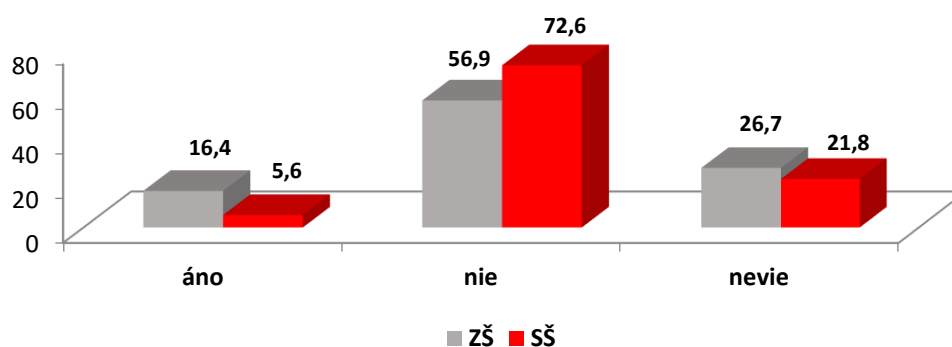
Tabuľka 87

Použitie technických obmedzení u rodičov	BA	TT	TN	NR	ZA	BB	PO	KE
áno	12,1	9,8	8,3	9,9	12,2	8,0	11,6	11,2
nie	60,7	67,7	71,2	72,8	63,0	70,0	54,1	66,3
nevie	27,2	22,5	20,5	17,3	24,8	22,0	34,3	22,5

Porovnanie údajov za základné a stredné školy

Rôzne technické obmedzenia brániace k voľnému prístupu detí do niektorých internetových aplikácií používalo 16,4 % rodičov žiakov základných škôl a iba 5,6 % otcov a matiek stredoškôľakov. Na otázku odpovedalo záporne až 72,6 % stredoškôľakov a viac než polovica žiakov základných škôl, pričom situáciu nevedeli posúdiť najmä žiaci základných škôl. Prezentované zistenia ukázali, že rôzne technické obmedzenia používa len minimálny počet rodičov, pričom častejšie ich využívali otcovia a matky žiakov základných škôl.

Graf 31 Použitie technických obmedzení zo strany rodičov podľa typu školy

Poznatky o bezpečnom správaní sa na internete

Internet predstavuje priestor, kde sa ľudia môžu prezentovať, komunikovať, nadväzovať nové priateľstvá a vzťahy. Ponúka mnoho možností stretnúť ľudí s rovnakými záujmami, nájsť si nových priateľov, prípadne aj partnera alebo partnerku. Zoznamovanie prostredníctvom internetu je určitým rizikom, pretože existuje možnosť, že na druhej strane je niekto iný a nie osoba, za ktorú sa vydáva. Zoznamovanie s novými ľuďmi cez internet býva rýchle a umožňuje preklenúť veľké vzdialenosti.

Anonymita virtuálneho priestoru vytvára zdanlivý pocit bezpečia, spôsobuje odloženie určitých zábran a otvorenie sa novým priateľom. Aby sa dieťa alebo mladý človek nestal obeťou podvodníka, musí dodržiavať určité pravidlá. Je úlohou rodiča, vytvoriť si s dospievajúcim dieťaťom vzťah založený na obojstrannej dôvere. Dospelý by mal rešpektovať jeho súkromie, ale mal by ho aj oboznámiť s rizikami zoznamovania cez internet a dať mu potrebné poznatky o tom, ako sa môže chrániť výberom vhodných profilových fotografií, nezverejňovaním osobných údajov, nastavením prístupu len pre priateľov, komunikáciou s osobami, ktoré pozná aj v reálnom živote. Povedať mu o tom, že je dôležité overovať si dlhší čas identitu a úprimnosť nového kamaráta, stanoviť si pravidlá pri stretnutiach s neznámymi ľuďmi, ale dohodnúť sa na tom, že

v prípade problémov sa o nich bude s otcom alebo matkou rozprávať.²⁰ Respondentov o tom, ako sa majú bezpečne správať na internete, najčastejšie poučili rodičia (43,8 %), učitelia (41,6 %) a odborníci na prednáškach (36,1 %). S kamarátmi a spolužiakmi sa o nej rozprávalo 9,3 % opýtaných a 1,3 % respondentov získalo tieto poznatky z iných zdrojov. Najčastejšie si o bezpečnom správaní sa na internete prečítali práve na internete, prípadne sa poradili so starými rodičmi, alebo s inými príbuznými. Žiadne informácie o tejto dôležitej téme nemala necelá pätina oslovených žiakov (18,3 %) základných a stredných škôl. Zo zistených údajov vyplynulo, že respondentom najčastejšie poradili rodičia, učitelia a odborníci a len malá časť tieto poznatky nemala.

Dievčatá (54,5 %, chlapci: 32,6 %) získali informácie o bezpečnom správaní sa na internete najčastejšie od rodičov, zatiaľ čo chlapcom (36,6 %, dievčatá: 46,5 %) poskytl tieto poznatky predovšetkým učiteľ. Chlapcom (11,0 %, dievčatá: 7,8 %) poradili vo vyššej miere kamaráti a spolužiaci, pričom dievčatá (36,4 %, chlapci: 32,5 %) o tomto probléme poučil odborník na prednáške alebo na besede. Približne rovnaký počet respondentov z oboch skupín sa o bezpečnom správaní na internete rozprával s inou osobou (chlapci: 1,5 %, dievčatá: 1,2 %). Žiadne poznatky o tomto závažnom probléme nemalo až 26,2 % chlapcov a 11,1 % dievčat. Prezentované zistenia ukázali, že dievčatá mali výrazne viac informácií o tom ako sa majú správať na internete, aby sa nestali obeťou násillia alebo kyberšikanovania, pričom uprednostnili informácie od rodičov a odborníkov. Chlapci sa viac spoliehali na poznatky od učiteľov a od rovesníkov.

Rodičia o bezpečnom správaní sa na internete najčastejšie poučili opýtaných vo veku 12, 13 a 14 rokov. Od pedagógov získali tieto dôležité poznatky žiaci vo veku 15 a 16 rokov. Odborník v rámci prednášky alebo besedy poradil respondentom vo veku 17 a 18 rokov. 14-roční žiaci sa o tomto závažnom probléme poradili častejšie než ostatní s rovesníkmi alebo s inou osobou. Poznatky o bezpečnom správaní sa na internete najviac chýbali 13-ročným opýtaným.

Tabuľka 88

Zdroj informácií o bezpečnom správaní sa na internete	12 rokov	13 rokov	14 rokov	15 rokov	16 rokov	17 rokov	18 rokov
rodičia	55,3	47,4	49,6	38,8	40,8	37,7	38,6
učitelia	38,5	35,1	38,9	46,8	45,1	45,3	29,7
odborníci	24,1	26,6	31,4	39,2	41,7	46,8	39,6
kamaráti/spolužiaci	10,1	5,4	12,5	11,8	9,1	8,2	5,9
iná osoba	1,2	1,7	2,1	1,1	0,7	1,3	2,0
tieto informácie nemá	15,6	24,3	20,7	17,7	17,5	14,6	18,8

Poznámka: Súčet presahuje 100 %, pretože respondenti mohli odpovedať prostredníctvom viacerých možností.

Gymnazisti (50,4 %, SOŠ: 41,9 %) získali potrebné poznatky o bezpečnom správaní sa na internete najčastejšie od učiteľov, žiakom stredných odborných škôl (43,4 %, G: 47,7 %) ich sprostredkovali odborníci na prednáškach alebo na besedách. Gymnazistom častejšie poskytl tieto informácie rodičia (G: 45,0 %, SOŠ: 35,9 %) a iné osoby (G: 1,9 %, SOŠ: 0,6 %) a žiakom stredných odborných škôl (9,3 %, G: 8,1 %) poradili vo vyššej miere rovesníci. Žiadne poznatky o bezpečnom správaní sa na internete nemalo až 19,0 % žiakov stredných odborných škôl a 10,8 % gymnazistov. Údaje

²⁰ Pozri www.zodpovedne.sk/internetové/ohrozenia/internetové-známosti.

potvrdili, že gymnazisti mali viac informácií o tom, ako sa majú správať na internete pričom uprednostnili informácie od rodičov a učiteľov. Žiaci stredných odborných škôl sa viac spoliehali na poznatky, ktoré im sprostredkovali odborníci a rovesníci.

Mladých obyvateľov Bratislavského, Trnavského, Trenčianskeho, Banskobystrického a Prešovského kraja informovali o bezpečnom správaní sa na internete predovšetkým rodičia, respondentom z Nitrianskeho a zo Žilinského kraja ich sprostredkovali pedagógovia. Žiakom v Košickom kraji poradili odborníci na prednáškach a na besedách. S kamarátmi sa o tejto závažnej téme najčastejšie rozprávali opýtaní pochádzajúci z Trnavského a zo Žilinského kraja, zatiaľ čo iná osoba poradila mladým obyvateľom Žilinského kraja. Tieto závažné poznatky chýbali najčastejšie žiakom žijúcim v Prešovskom a v Trenčianskom kraji.

Tabuľka 89

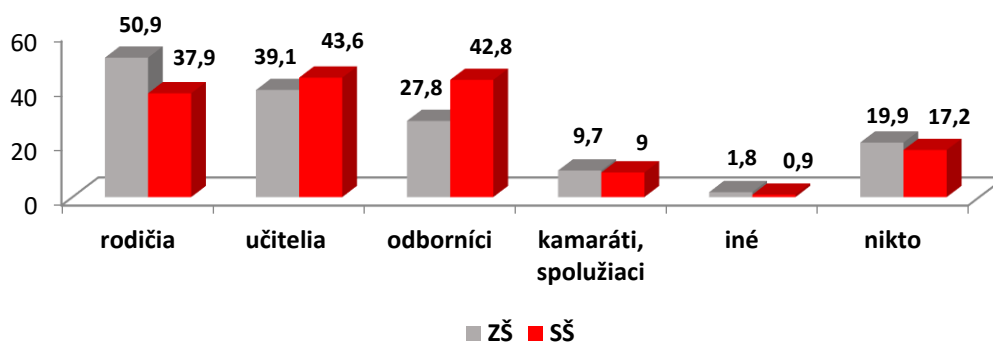
Zdroj informácií o bezpečnom správaní sa na internete	BA	TT	TN	NR	ZA	BB	PO	KE
rodičia	45,6	44,8	44,3	41,7	47,6	51,0	39,7	37,8
učitelia	33,5	40,4	40,2	48,4	49,6	44,5	38,8	37,5
odborníci	34,7	29,6	28,8	42,0	45,4	30,0	36,8	39,0
kamaráti/spolužiaci	7,5	13,1	9,8	8,7	11,8	6,5	9,3	7,1
iná osoba	1,3	0,7	1,9	1,5	3,4	0,5	0,6	1,1
tieto informácie nemá	17,6	15,8	21,2	16,9	13,4	18,0	23,5	19,9

Poznámka: Súčet presahuje 100 %, pretože respondenti mohli odpovedať prostredníctvom viacerých možností.

Porovnanie údajov za základné a stredné školy

Žiakov základných škôl informovali o bezpečnom správaní na internete častejšie rodičia, prípadne získali tieto dôležité poznatky z iných zdrojov. Stredoškolákov poučili vo vyššej miere učitelia a odborníci na prednáškach a na besedách. Obe skupiny žiakov sa o tejto téme v približne rovnakej miere rozprávali so svojimi kamarátmi. Takéto poznatky chýbali asi pätine žiakom základných škôl a 17,2 % stredoškolákom. Prezentované údaje ukázali, že žiaci základných škôl ich získali najčastejšie od rodičov, stredoškoláci najmä od učiteľov a odborníkov. Považujeme za dôležité, aby mali deti a mladí ľudia dostatok objektívnych informácií o tom, ako sa majú na internete správať, avšak je dôležité, aby tieto poznatky dokázali implementovať aj do praxe a nestali sa obeťami kyberšikanovania, sexuálneho obťažovania, vydierania a iných negatívnych javov, s ktorými sa môžu na internete a na sociálnych sieťach v súčasnosti stretnúť.

Graf 32 Osoba, ktorá poučila respondentov o bezpečnom správaní sa na internete podľa typu školy

Poznámka: Súčet presahuje 100 %, pretože respondenti mohli odpovedať prostredníctvom viacerých možností.

ZÁVERY

Na základe výsledkov výskumu môžeme konštatovať, že:

Rodina a rodinné prostredie

Od roku 2005 výrazne klesol počet opýtaných, ktorí žili v úplnej rodine. Zvýšil sa počet respondentov, ktorí vyrastali v doplnených alebo v neúplných rodinách. Výraznejšie sa znížil počet žiakov, ktorí žili v náhradných rodinách alebo v detskom domove. Prezentované zistenia ukázali, že situácia zistená v roku 2005 bola výrazne lepšia, pretože omnoho vyšší počet detí vychovávali vlastní rodičia.

V roku 2020 sa zvýšil počet opýtaných, ktorí mali nevlastného otca alebo matku, prípadne im jeden z rodičov v rodine chýbal. Zároveň bol zistený vyšší počet respondentov, ktorí si s otcom a matkou nerozumeli. I keď väčšina opýtaných považovala rodinné vzťahy za dobré, je toto zvýšenie zlých rodinných vzťahov hodnotené negatívne. Kvalita vzťahov medzi rodičmi a deťmi je považovaná za významný faktor ovplyvňujúci vývoj osobnosti dieťaťa, ktoré v nej žije. Oproti tomu bol zaznamenaný vyšší počet opýtaných, ktorí mali v rodinách vybudované dobré súrodenecké vzťahy.

Školské prostredie a kvalita vzťahov k učiteľom a k spolužiakom

Vzťahy žiakov základných a stredných škôl k učiteľom sa oproti zisteniam z roku 2005 výraznejšie zlepšili, deti a mladí ľudia si ich viac obľúbili a vo vyššej miere mali na tento problém vytvorený aj vlastný názor. Vytvorenie dobrých vzťahov v triede je dôležitým faktorom ovplyvňujúcim záujem žiaka o školu. Ak sa dieťa v triednom kolektíve cíti dobre, spolužiaci ho akceptujú, chodí do školy radšej a má aj väčšiu motiváciu učiť sa než jedinec, ktorý si so spolužiakmi nerozumie a sú mu v podstate ľahostajní. So spolužiakmi si lepšie rozumeli stredoškóľáci, avšak žiaci základných škôl ich častejšie nemali radi. Zrejme si žiaci základných škôl vo vyššom počte snažili nájsť svoje miesto v triednom kolektíve, čo sa spájalo nielen s vytvorením pozitívnych, ale i negatívnych vzájomných vzťahov. Stredoškóľáci viac uprednostňovali priateľské kontakty s rovesníkmi mimo školy založené na realizácii spoločných záujmov.

Od roku 2005 sa znížil počet opýtaných, ktorí si s rovesníkmi v triede rozumeli a zvýšil sa počet oslovených žiakov, ktorí hodnotili tieto vzťahy negatívne. Zvýšil sa aj počet opýtaných, ktorí potvrdili, že spolužiaci ich šikanujú a ubližujú im.

Vzťah k rovesníkom

Žiaci základných škôl výraznejšie inklinovali k vyššiemu počtu priateľov, zatiaľ čo stredoškóľáci častejšie nadväzovali kamarátstva iba s jednou osobou. Zaujímavé je zistenie, že žiaci základných škôl vo vyššej miere prežívali svoj voľný čas osamote, bez priateľov než stredoškóľáci. Od roku 2014 klesol počet respondentov, ktorí mali viac dobrých priateľov a zvýšil sa počet opýtaných, ktorí si vytvorili priateľský vzťah len s jednou osobou. Zároveň sa zvýšil aj počet žiakov základných a stredných škôl, ktorí nemali žiadnych kamarátov a svoj voľný čas prežívali osamote. Z uvedeného

vyplývalo, že za sledované obdobie sa zmenili vzťahy respondentov k rovesníkom. Opýtaní si častejšie budovali vzťahy s menej priateľmi a zvýšil sa aj počet opýtaných, ktorí nemali ani jedného dobrého kamaráta.

Šikanovanie a jeho výskyt v školskom prostredí

Obetami šikanovania sa stali najmä dievčatá, najstarší respondenti, žiaci 2. ročníkov, gymnazisti, opýtaní žijúci v najväčších mestách, mladí obyvatelia Bratislavského kraja, respondenti pochádzajúci z neúplných rodín a z rodín, kde neboli vybudované dobré vzájomné vzťahy. Svedkom tohto negatívneho javu boli častejšie chlapci, 17-roční opýtaní, žiaci 2. a 3. ročníkov, gymnazisti, respondenti žijúci vo veľkomestách, opýtaní pochádzajúci z Trnavského kraja, žiaci vyrastajúci v úplných rodinách a v rodinách, kde absentovali dobré medziľudské vzťahy. K agresorom patrili v najvyššej miere chlapci, respondenti vo veku 17 rokov, žiaci 1. a 3. ročníkov, žiaci stredných odborných škôl, respondenti z miest s počtom od 50 001 do 100 000 obyvateľov, žiaci žijúci v Prešovskom kraji, žiaci vyrastajúci v doplnených rodinách a v rodinách, kde si rodičia a deti navzájom nerozumeli. So šikanovaním sa ešte nikdy nestretli opýtaní vo veku 13 rokov, žiaci 8. ročníkov, žiaci stredných odborných škôl, respondenti pochádzajúci z najmenších obcí, mladí obyvatelia Banskobystrického kraja, opýtaní z úplných rodín a z rodín, kde boli vytvorené dobré vzájomné vzťahy. Stredoškooláci mali viac skúseností so šikanovaním a to nielen z pozície obeť, ale aj svedka a agresora.

Od roku 2005 klesol počet opýtaných, ktorí sa doteraz so šikanovaním nestretli. Zvýšil sa počet respondentov, ktorí patrili k obetiam, svedkom aj k útočníkom. Zaujímavé je zistenie, že v porovnaní s údajmi z roku 2014 sa mierne zvýšil iba počet opýtaných, ktorí sa stali obetami tohto závažného sociálno-patologického javu. Znížil sa počet respondentov, ktorí boli svedkami šikanovania alebo patrili k agresorom, ktorí ubližovali iným a zvýšil sa počet opýtaných, ktorí sa so šikanovaním zatiaľ nestretli. Príčinou týchto zistení môže byť podrobné implementovanie smernice MŠVVaŠ SR č. 36/2018 k prevencii a riešeniu šikanovania detí a žiakov v školách a v školských zariadeniach, ako aj situácia v minulom školskom roku, ktorá bola zapríčinená pandemiou Covid-19. V pomerne dlhom časovom úseku boli zatvorené nielen základné a stredné školy, ale i školské zariadenia a deti a mladí ľudia sa tak stretávali v omnoho nižšej miere než predtým.

K šikanovaniu najčastejšie dochádzalo v triedach a v prostredí školy. Žiaci základných škôl sa s týmto negatívnym javom stretli častejšie v triede a v inom prostredí. Stredoškooláci ho zažili vo vyššej miere na ulici a v partii rovesníkov. Približne rovnaký počet respondentov z oboch skupín sa so šikanovaním stretol v škole a doma. Prezentované údaje potvrdili, že viac skúseností s týmto sociálno-patologickým javom mali žiaci základných škôl, ktorí ho zažili najmä v triede a v inom prostredí.

Od roku 2005 sa šikanovanie výrazne častejšie vyskytlo v triede a v rovesníckej skupine. Zvýšil sa aj počet opýtaných, ktorí sa s týmto negatívnym javom stretli v škole a na ulici. Klesol iba počet oslovených žiakov, ktorí poznali šikanovanie z domu a z iného prostredia. Zistené údaje potvrdili výrazný nárast prejavov násillia najmä v triednych kolektívoch a v rovesníckych skupinách.

Žiaci základných škôl častejšie hľadali pomoc u rodičov a učiteľov, stredoškoláci sa zdôverili najmä kamarátom, prípadne o týchto nepríjemných zážitkoch nepovedali nikomu. Odborníci upozorňujú na skutočnosť, že je veľmi dôležité, aby mali žiaci dostatok poznatkov o možnostiach riešenia šikanovania. Obeť potrebuje mať nablízku osobu, ktorej sa môže zdôveriť, čím eliminuje svoj psychický stres. Taktiež je dôležité, aby bol útočník vo svojom konaní včas zastavený a upozornený, pretože niektoré prejavy šikanovania môžu neskôr prejsť až do páchania trestnej činnosti.

Šikanovanie sa vo vyššej miere vyriešilo v základných školách, kde bol zároveň zistený aj výrazne vyšší počet opýtaných, ktorí tvrdili, že ďalej pokračuje. Je zrejmé, že v základných školách sa riešeniu šikanovania venuje pozornosť s cieľom eliminovať tento negatívny jav, avšak ešte stále existujú prípady, o ktorých sa dospelí nedozvedia a tak ho ani neriešia. Tieto zistenia poukazujú na nutnosť venovať problematike násilia a šikanovania v školskom prostredí veľkú pozornosť aj naďalej.

Prípady šikanovania, ktoré sa v školách vyskytli, boli v roku 2020 vo vyššej miere riešené a úspešne vyriešené než v roku 2014. Respondenti sa najčastejšie stretávali s uvedenými prejavmi násilia v triednom kolektíve a v rovesníckej skupine. Opýtaní v najnižšej miere zažili šikanovanie zo strany rodičov, i keď zo strany učiteľov bolo vo vyššej miere zistené vysmievanie, vyhrážky, sexuálne obťažovanie, ignorovanie a nezmyselné príkazy. Rodičia svojim deťom častejšie vulgárne nadávali a fyzicky ich trestali. Otázkou je objektívne zhodnotenie vyhrážok, vymáhania osobných vecí a dávanie nezmyselných príkazov, ktoré v podstate môžu byť prejavom šikanovania iba z pohľadu adolescentov, nie dospelých osôb.

Pri šikanovaní dominovali, či už v školskom prostredí, v rovesníckej skupine alebo v domácom prostredí predovšetkým vulgárne nadávky, ironické poznámky, ignorovanie a zo strany dospelých aj nezmyselné príkazy. V pomerne vysokej miere boli zaznamenané fyzické útoky, vyhrážanie a (okrem rodičov) aj sexuálne obťažovanie. V miernejšom rozsahu bolo evidované ničenie osobných vecí a ich vymáhanie. Je zarážajúce, že uvedené násilné prejavy boli najčastejšie zaznamenané v skupine rovesníkov – spolužiakov a kamarátov, s ktorými majú žiaci základných a stredných škôl tráviť svoj voľný čas, rozvíjať svoje záujmy, zažívať pekné veci a prežívať pozitívne emócie. Z výsledkov výskumu je zrejmé, že agresívne správanie v tejto vekovej kategórii patrí do určitej miery k prejavom súčasnej doby. Alarmujúcim signálom je najmä verbálne násilie, vulgárne nadávky, výsmech a ironické poznámky, pretože z praktického života je známe, že práve tento spôsob komunikácie medzi deťmi a mládežou dokáže slabšiemu jedincovi niekedy viac ublížiť ako fyzické násilie.

Prevenia šikanovania v školskom prostredí

Preventívne aktivity absolvovali častejšie dievčatá, opýtaní vo veku 17 rokov, žiaci 9. ročníkov, respondenti žijúci vo veľkomestách a opýtaní pochádzajúci z Nitrianskeho a zo Žilinského kraja. Porovnanie zistení za roky 2014 a 2020 ukázalo, že situácia sa výrazne zlepšila. V roku 2014 sa na týchto činnostiach zúčastnila len viac než tretina opýtaných, pričom v roku 2020 ich absolvovali až tri štvrtiny oslovených žiakov.

Všetky preventívne aktivity zaujali najmä dievčatá, najmladších respondentov, žiakov 7. ročníkov, žiakov stredných odborných škôl, opýtaných pochádzajúcich z najmenších obcí a respondentov s trvalým bydliskom v Košickom kraji. Len niektoré preventívne podujatia ocenili skôr dievčatá, respondenti vo veku 17 rokov, žiaci 2. ročníkov, gymnazisti, opýtaní žijúci v mestách s počtom od 10 001 do 50 000 obyvateľov a mladí obyvatelia Nitrianskeho kraja. Tieto aktivity neoslovili vo vyššej miere chlapcov, opýtaných vo veku 15 a 18 rokov, žiakov 3. ročníkov, žiakov stredných odborných škôl, opýtaných pochádzajúcich z obcí s počtom od 2 001 do 10 000 obyvateľov a respondentov žijúcich v Žilinskom kraji. Podujatia zamerané na prevenciu šikanovania pozitívnejšie hodnotili žiaci základných škôl než stredoškoláci.

Od roku 2014 sa zvýšil počet respondentov, ktorých preventívne aktivity zamerané na elimináciu šikanovania oslovili a znížil sa počet žiakov, ktorí niektoré z nich, prípadne všetky hodnotili negatívne. Z uvedeného je zrejmé, že situácia v oblasti absolvovania preventívnych podujatí sa od roku 2014 zlepšila a bolo by dobré, aby sa do týchto činností mohli zapojiť všetci žiaci.

Elektronické šikanovanie z pohľadu žiakov základných a stredných škôl

Najviac opýtaných nemalo pri svojich profiloch žiadne obmedzenia a bez problémov ich mohol vidieť každý, kto sa o ne zaujímal. Verejný profil si na sociálnych sieťach založili najčastejšie chlapci, najstarší respondenti, žiaci 9. ročníkov, žiaci stredných odborných škôl, opýtaní žijúci v mestách s počtom od 10 001 do 50 000 obyvateľov a žiaci pochádzajúci z Prešovského kraja. Čiastočne súkromný profil mali vytvorený skôr dievčatá, respondenti vo veku 13 rokov, žiaci 8. ročníkov, žiaci stredných odborných škôl, opýtaní s trvalým bydliskom v najväčších mestách a respondenti žijúci v Bratislavskom kraji. Súkromný profil mali na sociálnych sieťach dievčatá, respondenti vo veku 17 rokov, žiaci 2. a 3. ročníkov, gymnazisti, respondenti pochádzajúci z miest s počtom od 50 001 do 100 000 obyvateľov a respondenti v Žilinskom kraji. Stredoškoláci dávali častejšie na sociálne siete informácie o sebe, avšak svoje súkromie si viac strážili pred cudzími ľuďmi než žiaci základných škôl.

Od roku 2018 sa zvýšil počet opýtaných, ktorí si vôbec nechránili svoje súkromie a často bez obmedzení zdieľajú svoje súkromie s cudzími osobami. Ich správanie je hodnotené ako rizikové. Až viac než polovica oslovených žiakov mala vytvorený profil na viacerých sieťach, najčastejšie používali Instagram, Facebook, YouTube a Messenger.

Osobné skúsenosti žiakov s elektronickým šikanovaním

Skúsenosti s elektronickým šikanovaním uvádzala asi tretina oslovených žiakov základných a stredných škôl. Žiaci základných škôl aj stredoškoláci boli v približne rovnakej miere elektronicky šikanovaní, a to nielen prostredníctvom mobilných textových správ, internetu, ale i obidvoch moderných komunikačných prostriedkov. S týmto druhom násilia nemalo žiadne skúsenosti 70,4 % žiakov základných škôl a 70,0 % stredoškolákov.

Od roku 2014 sa zvýšil počet opýtaných, ktorí boli elektronicky šikanovaní prostredníctvom mobilného telefónu a zvýšil sa aj počet respondentov, ktorí boli šikanovaní cez mobil, internet a sociálne siete. Mierne sa znížil počet oslovených

žiakov, ktorí získali tieto negatívne skúsenosti prostredníctvom internetu a sociálnych sietí a klesol aj počet opýtaných, ktorí nemali s elektronickým šikanovaním žiadne skúsenosti.

Obeťami elektronického šikanovania sa stali najmä dievčatá, najstarší respondenti, žiaci 2. ročníkov, gymnazisti, opýtaní žijúci v najväčších mestách a mladí obyvatelia Bratislavského kraja. Svedkom tohto negatívneho javu boli častejšie dievčatá, opýtaní vo veku 14 rokov, žiaci 2. ročníkov, respondenti žijúci v obciach s počtom od 2 001 do 10 000 obyvateľov a opýtaní pochádzajúci z Nitrianskeho kraja. K agresorom patrili v najvyššej miere chlapci, opýtaní vo veku 17 rokov, žiaci 3. ročníkov, respondenti z miest s počtom od 50 001 do 100 000 obyvateľov a opýtaní žijúci v Prešovskom kraji. S kyberšikanovaním sa ešte nikdy nestretli chlapci, respondenti vo veku 13 rokov, žiaci 1. ročníkov, žiaci stredných odborných škôl, opýtaní pochádzajúci z miest s počtom od 10 001 do 50 000 obyvateľov a mladí obyvatelia Trnavského kraja. Stredoškóľáci mali výrazne viac skúseností s elektronickým šikanovaním než žiaci základných škôl.

Od roku 2014 sa mierne zvýšil počet opýtaných, ktorí sa doteraz s on-line šikanovaním nestretli. Zvýšil sa počet respondentov, ktorí boli obeťami tohto negatívneho javu. Nezmenil sa počet oslovených žiakov, ktorí patrili k svedkom a k agresorom, ktorí prostredníctvom nových komunikačných technológií šikanovali iné osoby. Prezentované zistenia potvrdili, že od roku 2014 bol zistený nárast on-line šikanovania len u obetí. Je zrejmé, že mnohí mladí ľudia, ktorí na internete videlo video zosmiešňujúce spolužiaka, učiteľa alebo inú osobu si dostatočne neuvedomili, že už nejde o zábavu a žart, ale o druh elektronického šikanovania.

Žiaci základných škôl omnoho častejšie povedali o elektrickom šikanovaní svojim učiteľom, spolužiakom alebo inej osobe. Stredoškóľáci sa vo vyššej miere zdôverili kamarátom. Približne rovnaký počet opýtaných sa poradil s rodičmi a so súrodencami. Viac než tretina žiakov základných škôl a štvrtina stredoškóľákov si tieto negatívne zážitky nechala pre seba a nepovedala o nich nikomu. Prezentované zistenia potvrdili, že žiaci základných škôl častejšie hľadali pomoc u učiteľov a stredoškóľáci sa vo výrazne vyššej miere zdôverili kamarátom.

Od roku 2014 sa zvýšil počet opýtaných, ktorí sa o elektrickom šikanovaní rozprávali s rodičmi, súrodencami, učiteľmi, kamarátmi, prípadne si tieto zážitky nechali len pre seba. Klesol počet respondentov, ktorí sa zdôverili spolužiakom a inej osobe. Zistenie, že sa zvýšil počet oslovených žiakov, ktorí sa poradili s rodičmi a s učiteľmi je hodnotené pozitívne, avšak v najvyššej miere sa zvýšil počet respondentov, ktorí sa o tomto negatívnom jave rozprávali so svojimi kamarátmi. Príčinou môžu byť výrazne vyššie vedomosti mladých ľudí o práci s počítačom, internetom a sociálnymi sieťami, avšak dôvera, že dospelí im pomôžu by mala byť prvoradá.

Na otázku, či sa respondentom niekedy stalo, že ich na stretnutie pozvala neznáma osoba, s ktorou sa zoznámili cez internet, odpovedalo kladne asi 45,0 % opýtaných. Pozvanie na stretnutie od osoby, ktorú poznali len prostredníctvom internetu, dostali častejšie dievčatá, najstarší opýtaní, žiaci 2. ročníkov, žiaci stredných odborných škôl, respondenti žijúci v mestách s počtom od 50 001 do 100 000 obyvateľov, opýtaní

s trvalým bydliskom v Košickom kraji, respondenti, ktorí mali na sociálnych sieťach verejný profil, žiaci vyrastajúci v neúplných rodinách a v rodinách, kde neboli vybudované dobré vzájomné vzťahy. Pozvanie na stretnutie od neznámej osoby je výrazne viac rozšírené medzi stredoškólakmi než medzi žiakmi základných škôl.

Prezentované zistenia ukázali, že mnohí mladí ľudia nie sú dostatočne opatrní a prijímajú pozvanie na stretnutie aj od úplne neznámych ľudí. Raz sa s neznámou osobou stretlo 24,5 % opýtaných a 46,0 % oslovených žiakov išlo na takéto stretnutie dokonca viackrát. Jednorazové stretnutie s neznámou osobou priznali najmä respondenti vo veku 13 rokov, žiaci 8. ročníkov, opýtaní pochádzajúci z najväčších miest, mladí obyvatelia Bratislavského kraja a respondenti, ktorí si nerozumeli so svojimi rodičmi. Na takéto stretnutie išli opakovane chlapci, opýtaní vo veku 18 rokov, žiaci 3. ročníkov, žiaci stredných odborných škôl, respondenti s trvalým bydliskom v obciach s počtom od 2 001 do 10 000 obyvateľov, žiaci žijúci v Trenčianskom kraji a opýtaní, ktorí vyrastali v rodinách, kde absentovali dobré rodinné vzťahy. Pozvanie na stretnutie od neznámej osoby najčastejšie odmietli dievčatá, najmladší respondenti, žiaci 2. ročníkov, gymnazisti, opýtaní pochádzajúci z miest s počtom od 50 001 do 100 000 obyvateľov, mladí obyvatelia Banskobystrického kraja a respondenti, ktorí dobre vychádzali so svojimi rodičmi.

Svoje intímne fotografie alebo videá poslal cez internet približne každý desiaty oslovený žiak základnej a strednej školy. Toto zistenie je vzhľadom na vek respondentov zarážajúce, pretože si neuvedomili, do akej miery môžu byť takéto kompromitujúce materiály, ktoré sa dajú veľmi ľahko zneužiť, pre nich nebezpečné. Svoje intímne fotografie alebo videá poslali raz najčastejšie dievčatá, respondenti vo veku 17 rokov, žiaci 3. ročníkov, gymnazisti, opýtaní pochádzajúci z obcí s počtom od 2 001 do 10 000 obyvateľov a z najväčších miest, mladí obyvatelia Banskobystrického kraja, respondenti vyrastajúci v doplnených rodinách a opýtaní, ktorí prijali pozvanie na stretnutie od osoby, ktorú poznali len prostredníctvom internetu. Opakované posielanie intímnych fotografií alebo videa priznali skôr dievčatá, respondenti vo veku 17 rokov, žiaci 3. ročníkov, žiaci stredných odborných škôl, opýtaní s trvalým bydliskom v mestách s počtom od 10 001 do 100 000 obyvateľov, respondenti žijúci v Trenčianskom kraji, opýtaní, ktorí vyrastali v doplnených rodinách, v rodinách, kde absentovali dobré rodinné vzťahy a žiaci, ktorí sa stretli s neznámou osobou aj opakovane. Poslať kompromitujúce fotografie alebo video odmietli najmä chlapci, najmladší opýtaní, žiaci 7. ročníkov, respondenti pochádzajúci z najmenších obcí, mladí obyvatelia Trnavského kraja, žiaci z úplných rodín, opýtaní, ktorí dobre vychádzali so svojimi rodičmi a respondenti, ktorí nesúhlasili ani so stretnutím sa s osobou, ktorú poznali len prostredníctvom internetu.

Najvyšší počet otcov a matiek prejavoval len občasný záujem o aktivity ich detí na internete, pričom až necelú tretinu rodičov táto činnosť vôbec nezaujímala. Považujeme za potrebné venovať väčšiu pozornosť upozorňovaniu rodičov na tieto nebezpečenstvá a viac ich motivovať ku kontrole činností svojich detí na internete. Častý záujem rodičov o aktivity detí na internete deklarovali najmä dievčatá, najmladší respondenti, žiaci 7. ročníkov, gymnazisti, opýtaní s trvalým bydliskom v najväčších mestách, respondenti pochádzajúci zo Žilinského kraja, žiaci žijúci v úplných rodinách a v rodinách, kde si rodičia a deti dobre rozumeli. Občas

sa o činnosť syna alebo dcéry na internete zaujímali rodičia dievčat, respondentov vo veku 16 rokov, žiakov 2. ročníkov, gymnazistov, opýtaných pochádzajúcich z najmenších obcí, respondentov žijúcich v Banskobystrickom kraji, žiakov vyrastajúcich v úplných rodinách a v rodinách, kde boli vytvorené dobré medzilidské vzťahy. Nezáujem otcov a matiek priznali najčastejšie chlapci, najstarší respondenti, žiaci 3. ročníkov, žiaci stredných odborných škôl, opýtaní žijúci v mestách s počtom od 50 001 do 100 000 obyvateľov, mladí obyvatelia Prešovského kraja, respondenti vyrastajúci v doplnených rodinách a v rodinách, kde neboli vytvorené dobré vzájomné vzťahy. Domnievame sa, že by bolo dobré, aby sa otcovia a matky viac zaujímali o tieto aktivity a snažili sa deti nielen kontrolovať, ale aj poučiť, ako sa majú v tomto prostredí bezpečne správať.

Len necelá pätina opýtaných mala doma stanovený čas, ktorý mohli stráviť na internete. Čas, ktorý mohli prežiť na internete, mali častejšie stanovený dievčatá, najmladší respondenti, žiaci 7. ročníkov, gymnazisti, opýtaní pochádzajúci z miest s počtom od 50 001 do 100 000 obyvateľov a mladí obyvatelia Bratislavského kraja. Z odpovedí viacerých respondentov zároveň vyplynulo, že nikto z dospelých sa už v praxi nezaujímal o to, či deti tento stanovený limit naozaj dodržiavajú. V tejto oblasti by pomohla väčšia dôslednosť rodičov a kontrola, či respondenti ich príkazy naozaj dodržiavali.

Prezentované zistenia ukázali, že rôzne technické obmedzenia používal len minimálny počet rodičov, častejšie ich využívali otcovia a matky žiakov základných škôl. Technické obmedzenia používali najmä rodičia dievčat, najmladších respondentov, žiakov 7. ročníkov, opýtaných žijúcich v najväčších mestách, respondentov pochádzajúcich z Bratislavského a zo Žilinského kraja a žiakov vyrastajúcich v úplných rodinách.

Respondentom o bezpečnom správaní sa na internete najčastejšie povedali rodičia, učitelia a odborníci a len malá časť opýtaných tieto poznatky nemala. Z uvedeného možno konštatovať, že žiaci vedeli o nebezpečenstve, ktoré ich ohrozuje, napr. pri nedostatočnom zabezpečení si profilu, stretnutí sa s neznámymi osobami alebo posielaním intímnych fotografií, i napriek tomu sa správajú takto nezodpovedne. Prezentované údaje ukázali, že žiaci základných škôl získali tieto dôležité poznatky najčastejšie od rodičov, zatiaľ čo stredoškólakom ich sprostredkovali najmä učitelia a odborníci. Považujeme za dôležité, aby deti a mladí ľudia mali k dispozícii ešte viac objektívnych informácií o tom, ako sa majú na internete správať, avšak je dôležité, aby tieto poznatky dokázali implementovať aj do praxe a nestali sa obeťami elektronického šikanovania a iných negatívnych javov, s ktorými sa môžu na internete a na sociálnych sieťach v súčasnosti stretnúť.

ODPORÚČANIA PRE PRAX

Výsledky výskumu potvrdili, že šikanovanie a kyberšikanovanie sa vo vysokej miere vyskytuje v školskom prostredí. Objasniť ho a spravodlivo potrestať vinníkov je veľmi zložitý proces, preto je potrebné, aby rodičia a učitelia:

- Pravdivo informovali deti a mladých ľudí o šikanovaní a o kyberšikanovaní a poskytli im nové poznatky o možnostiach ich riešenia.
- Venovali viac pozornosti tomuto závažnému sociálno-patologickému problému, ktorý môže mať aj podobu trestného činu a poučili deti o zodpovednosti za svoje konanie.
- Dali vždy najavo svoj odmietavý postoj k prejavom násilia a boli dostatočnou zárukou ochrany obeť a potrestania osoby, ktorá šikanovala iných.
- Vysvetlili deťom neprípustnosť akéhokoľvek násilia, poučili ich o spôsoboch, ktoré ich môžu pred týmito negatívnymi javmi brániť a poskytli im dostatok informácií o možnostiach riešenia týchto nepríjemných situácií.
- Venovali pozornosť šikanovaniu a kyberšikanovaniu v školskom prostredí a oboznámili pedagógov, žiakov a ich rodičov s pravidlami, ktoré v tejto oblasti v školskom prostredí platia a so všetkými krokmi, ktoré škola podnikne pri ich riešení.
- Viac propagovali preventívne aktivity a realizáciu preventívnych programov v školskom prostredí.
- Venovali väčšiu pozornosť expandujúcemu elektronickému šikanovaniu a poučili deti ako sa majú voči nemu brániť.
- Snažili sa o dobrú vzájomnú spoluprácu pri odhaľovaní a riešení šikanovania a kyberšikanovania.
- Poučili žiakov základných a stredných škôl o zásadách bezpečného správania sa na internete, dali im dostatok poznatkov o tom, na ktoré inštitúcie sa môžu so žiadosťou o pomoc obrátiť.
- Prejavili záujem o činnosť žiakov na sociálnych sieťach, zistili, ktoré stránky navštevujú a s kým v tomto prostredí komunikujú.

LITERATÚRA

BEŇO, M. – ŠIMČÁKOVÁ, E – HERICH, J.: *Rodičia o súčasnej škole*. Bratislava : ÚIPŠ, 2006. ISBN 80-7098-441-4

ECKERTO VÁ, L. – DOČEKAL, D.: *Bezpečnosť detí na internetu. Rádce zodpovedného rodiča*. Brno : Computer Press, 2013. ISBN 978-80-251-3804-5

HOLLÁ, K.: *Sexting a kyberšikana*. Bratislava : Iris, 2016. ISBN 978-80-8153-161-3

HOLLÁ, K.: *Prevenca kyberagresie a kyberšikanovania*. Nitra : UKF, 2017. ISBN 978-80-558-1210-6

HUPKOVÁ, I. – LIBERČANOVÁ, K.: *Drogové závislosti a ich prevencia*. Trnava : Trnavská univerzita, 2012. ISBN 978-80-8082-563-8

KALAMÁROVÁ, K.: *Sociálne vzťahy detí v škole*. In: Zborník vedeckovýskumných prác katedry pedagogiky 2. Banská Bystrica : PF UMB, 2006. ISBN 80-8083-321-4

KARIKOVÁ, S.: *Psychické poruchy v detstve a dospievaní*. Banská Bystrica : UMB, 2011. ISBN 978-80-554-0417-2

KRIŽO, V.: *Šikanovanie v škole. Právna zodpovednosť, riziká a postavenie učiteľa pri riešení šikanovania v škole*. Bratislava : Raabe, 2016. ISBN 978-80-8140-125-1

MACEK, P.: *Adolescence*. 1. vyd. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-348-X

MALÍK, B.: *Sociálna pedagogika. Prieniky a rozhrania medzi sociálnou pedagogikou a sociálnou prácou*. Bratislava : Iris, 2019. ISBN 978-80-8200-054-5

PÉTIOVÁ, M.: *Názory a skúsenosti žiakov základných a stredných škôl so šikanovaním a kyberšikanovaním. Záverečná správa z výskumu*. Bratislava : CVTI SR., 2021.

PROCHÁZKA, M.: *Sociální pedagogika*. Praha : Grada Publishing, a. s., 2012. ISBN 978-80-247-3470-5

RUSNÁKOVÁ, M. – ŠROBÁROVÁ, S.: *Sociálna patológia v zameraní na sociálno-patologické javy*. Ružomberok : Verbum, 2015. ISBN 978-80-561-0291-6

ŠEVČÍKOVÁ, A.: *Deti a dospívajúci on-line. Vybraná rizika používání internetu*. Praha : Grada Publishing, 2014. ISBN 978-80-247-5010-1

www.wikipedia.sk

www.zodpovedne.sk

**Názov: Názory a skúsenosti žiakov základných a stredných škôl
so šikanovaním a kyberšikanovaním**

Autorka: PhDr. Marianna Pétiová, PhD.

Technická spolupráca: Mgr. Tomáš Runa

Vydavateľ: Centrum vedecko-technických informácií SR v Bratislave

Rok vydania: 2021

Náklad: 200 výtlačkov

ISBN 978-80-8240-017-8